

Leden Stuurgroep OB&G

**Uitvoeringsprogramma
Bodem en Ondergrond
2016-2020**
p/a RWS /WVL /Leefomgeving /
Bodem+
Bezoekadres:
Lange Melweg 34
2288 GK Rijswijk
Postadres:
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
www.bodemconvenant.nl

Verslag

Schriftelijke bijeenkomst Stuurgroep OB&G

5.1.2e
5.1.2e
5.1.2e @rws.nl

Datum
16 februari 2018

Vergaderdatum en -tijd	Donderdag 8 februari 2018 13.00-15.00 uur
Vergaderplaats	Nvt.
Reacties	5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (IPO) 5.1.2e 5.1.2e (VNO-NCW), 5.1.2e (VNG), 5.1.2e (Bodem+), 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (I&W), 5.1.2e (UvW)

Verslag

Op verzoek van de voorzitter van de SG OB&G is in overleg met de Stuurgroepleden besloten om het overleg schriftelijk af te handelen en is de vergadering geannuleerd. Van iedere partij is een schriftelijke reactie ontvangen en verwerkt in onderstaand verslag.

1. Opening, vaststelling agenda, mededelingen

- 5.1.2e heeft op 9 februari een mail doorgestuurd van 5.1.2e met een korte terugkoppeling van het overleg wat met een deel van de Stuurgroep heeft plaatsgevonden op donderdag 1 februari. Dit gesprek stond in het teken van het doordenken hoe de governance UP zal werken voor het transitieproces waar provincies en gemeenten in zitten en de inzet van mensen binnen het UP.
- Mededeling van PT:
 - buiten verzoek
buiten verzoek Binnen BOOG is afgesproken dat hij voor die periode vervangen zal worden door 5.1.2e 5.1.2e (provincie Gelderland)
 - buiten verzoek
buiten verzoek
buiten verzoek Binnen de UvW wordt gewerkt aan een opvolger vanuit de waterschappen.
- Aandachtspunt vanuit Uitvoeringsteam: leden van de stuurgroep worden herinnerd aan de Management Werkconferentie 'Bodem en Ondergrond in mijn organisatie na 2020' op donderdagmiddag 15 maart 2018 in Driebergen. Concept programma is nog in ontwikkeling.
- Reactie Bodem+: Opgemerkt wordt dat het overleg van de SG de afgelopen 1,5 jaar meermaals is verschoven of uitgesteld, wat niet positief is voor de beeldvorming over de SG. Gepleit wordt daarom voor continuïteit van overleg in vervolg 2018-2019.

2. Verslag vorige vergadering Stuurgroep OB&G 14 december 2017

Alle partijen zijn akkoord met het verslag. Het verslag wordt definitief vastgesteld.

3. Bodembrief en Advies Grondwater

Beslissing: alle partijen stemmen in dat bij het maken van de Kamerbrieven onder eindverantwoordelijkheid van het Rijk gebruik wordt gemaakt van de structuur en werkprocessen van het UP.

Reactie IPO: Niet helder is wat het Bestuurlijk Beraad behelst. Is dit hetzelfde als rond STRONG. Bovendien moet het moment waarop dit moet plaats vinden, mede in het licht van de gemeenteraadsverkiezingen en andere bestuurlijke trajecten, zorgvuldig worden gekozen.

Reactie vanuit Bedrijfsleven: Goed om het proces af te stemmen, maar partijen houden hun eigen verantwoordelijkheid en vrijheid om zelf iets te vinden van de betreffende onderwerpen.

Reactie VNG: we sluiten aan bij VNO: inbreng tijdens het proces is ten behoeve van het Rijksproces en laat partijen geheel vrij in eigen standpuntbepaling. Standpunt bepaling vindt met andere woorden in ieder geval voor zover het VNG betreft niet in UP verband of Stuurgroep verband plaats.

Reactie Bodem+: In de aanbiedingsmemo wordt gesproken over ambitie 2 kamerbrieven in 2018. Uit ander overleg is begrepen dat de ambitie van IenW-BEO 4 kamerbrieven is (ook brieven aanbidding STRONG en evaluatie bodemenergie). Advies om de producten STRONG en Evaluatie Wijzigingsbesluit bodemenergie separaat aan de Kamer aan te bieden in 2018.

4. Budgetverdeling 2018

Beslissing 1: alle partijen gaan akkoord met het advies om de kosten van projecten die starten na 2020 als input te laten dienen bij het UP Project "Financiering na 2020". Daar zal een totaalbeeld van benodigde resterende kosten wordt opgesteld. Die kosten kunnen dan nu buiten beschouwing worden gelaten.

Reactie IPO: Geconcludeerd wordt dat de beschikbare schattingen nog te weinig robuust zijn. Tevens vragen provincies voor verschil in normstelling, voor beeld bij lood, dat invloed kan hebben in kosten en budgetverdeling in de toekomst. Het zou goed zijn om discussie te voeren over systeemverantwoordelijkheid van het Rijk in deze.

Reactie I&W: Geld wat we nu hebben zo effectief mogelijk inzetten. Zonde als dat bij een overheid paar jaar op de plank blijft liggen.

Bedrijfsleven laat dit agendapunt over aan de overheden.

Beslissing 2: De Stuurgroep gaat akkoord met het advies om de tweede tranche van het aanvullend budget te verdelen zoals in bijgaande notitie is weergegeven.

Reactie IPO: Provincies geven aan dat de indruk bestaat dat aanvragen die door de waterschappen worden ingediend ten koste gaat van budgetten voor de provincies. Dit wordt niet als rechtvaardig ervaren en verzocht wordt hier bij een volgende budgetverdeling rekening mee te houden.

5. Monitoring 2017

Beslissing: de Stuurgroep OB&G stelt de Monitoringsrapportage 2017 vast. Tevens stemt de Stuurgroep in met de aanbevelingen en de rapportage ter informatie te versturen aan de Wbb bevoegde overheden.

Reactie Bodem+: Zeer puik werk. UP heeft monitoring inmiddels goed en nauwkeurig 'in de vingers'. Ook positieve ervaringen met ondersteuning door Tauw.

6. Werkgroep Kosten en Financiering Bodembeheer na 2020

Beslissing 1: de Stuurgroep OB&G besluit tot het instellen van twee werkgroepen Kosten Bodembeheer na 2020 en geeft aandachtspunten mee voor de uitwerking van de opdracht van beide werkgroepen.

Beslissing 2: De SG OB&G zal voor 1 maart 2018 vertegenwoordigers voor beide werkgroepen aandragen.

Reactie Bedrijfsleven: 5.1.2e 5.1.2e en (voorlopig) 5.1.2e 5.1.2e zullen zitting nemen in de twee werkgroepen

Reactie Bodem+: Vanuit RWS Bodem+ zal in ieder geval ondersteuning in persoon van 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e worden geboden.

Reactie Waterschappen: Akkoord op alle punten, m.u.v. binnen twee weken aanleveren van vertegenwoordigers voor de twee werkgroepen voor kosten na 2020. We zijn er nog niet aan toegekomen ivm afwezigheid de afgelopen weken. We gaan op zoek naar vertegenwoordigers bij de waterschappen.

7. Ondergrond en Transitie

Beslissing 1: de Stuurgroep vraagt de programmamanager de startnotitie werkgroep Ondergrond en Transitie te actualiseren op de gemaakte afspraken in het overleg van 1 februari tussen IenW, IPO en VNG over de governance van het UP. Daarna in een schriftelijke ronde instemming te vragen (zie mail van vrijdag 16 februari 2018) en voor 6 maart 2018 vertegenwoordigers voor de werkgroep aandragen.

Reactie VNG: Is geen probleem maar stuk is nog niet aangepast op mail 5.1.2e over aanpassing governance. Moet nog gebeuren voor akkoord gegeven kan worden. Wanneer volgt aangepast stuk?

Reactie IPO: Akkoord op project Deltares mits provincies en waterschappen nadrukkelijker worden betrokken.

Reactie Bedrijfsleven: 5.1.2e 5.1.2e en (voorlopig) 5.1.2e 5.1.2e zullen zitting nemen in de werkgroep.

8. Concept Jaarbericht 2017

Beslissing: de Stuurgroep stelt het Jaarbericht 2017 vast en beschikbaar voor verdere publicatie en verspreiding in de achterban.

9. Planning volgende vergadering, rondvraag en afsluiting.

De volgende vergadering van de Stuurgroep OB&G is op:
Donderdag 19 april 2018 13.00-15.00 uur 7 C.89 Croeselaan te Utrecht

Leden Stuurgroep OB&G

**Uitvoeringsprogramma
Bodem en Ondergrond
2016-2020**
p/a RWS /WVL /Leefomgeving /
Bodem+
Bezoekadres:
Lange Melweg 34
2288 GK Rijswijk
Postadres:
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
www.bodemconvenant.nl
5.1.2e
06 5.1.2e
5.1.2e @rws.nl

Verslag

Bijeenkomst Stuurgroep OB&G

Datum
19 april 2018

Vergaderdatum en -tijd Donderdag 19 april 2018 13.00-15.00 uur
Vergaderplaats Vergaderzaal 7 C089 Croeselaan te Utrecht
Aanwezig: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (IPO) 5.1.2e (VNO-NCW) 5.1.2e
5.1.2e (VNG), 5.1.2e (VNG) 5.1.2e (Bodem+), 5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e (I&W), 5.1.2e (UvW), 5.1.2e (voorzitter, I&W),
5.1.2e 5.1.2e (UP) 5.1.2e (verslaglegging, UP)
Afwezig: 5.1.2e (I&W)

Verslag

1. Opening en mededelingen

5.1.2e is vandaag afwezig en 5.1.2e neemt het voorzitterschap waar. 5.1.2e
heet iedereen welkom. Vanuit VNG is 5.1.2e voor het eerst aanwezig en
daarom wordt gestart met een korte voorstelronde. 5.1.2e is binnen VNG
5.1.2e 5.1.2e zal namens de VNG structureel deel nemen
aan de Stuurgroep.

Mededelingen:

- 5.1.2e: Er komt een nieuwe ledenbrief vanuit de VNG. De communicatie hieromtrent wordt nu opgestart.
- VNG leden hebben niet tijdig kunnen reageren op de PT aanbiedingsformulieren die voor de Stuurgroep aangepast zijn. Er zijn nog enkele reacties vanuit VNG die nog verwerkt moeten worden. Deze zal hij meenemen met zijn reactie op de stukken die voorliggen.
- Vanuit het UP is in samenwerking met onder andere KOBO een Werkveldkaart Droogteadaptatie gemaakt. 5.1.2e laat een exemplaar zien. Voor meer informatie zie ook: <https://www.bodemplus.nl/actueel/nieuwsberichten/2018/werkveldkaart/>
- 5.1.2e: buiten verzoek

Mediation Traject

Nav het overleg op dinsdag 17 april moet in de stuurgroep nog afspraken gemaakt worden over de communicatie en de afhechting van het mediation traject. Voorstel is om de verslagen binnen Stuurgroep te houden.

5.1.2d refereert aan het verslag. En stelt daarbij de vraag: "Wie zijn de opdrachtgevers?" Dekt het communicatiebericht dat is opgesteld de lading van het traject?

Afgesproken wordt dat de doelgroep voor het communicatiebericht groter is dan alleen het UP. Meerdere partijen zijn op de hoogte van het traject van de Stuurgroep. Voorstel is nu dat 5.1.2e een voorzet doet voor communicatiebericht waarin kort het proces wordt geschetst, de focuspunten voor de Stuurgroep en wat betekent dit voor de toekomst. **ACTIE:** 5.1.2e stuurt vrijdag 20 april de voorzet naar de Agendacommissieleden. Verzoek is om reacties uiterlijk woensdag 25 april naar 5.1.2e te mailen. Daarna zal 5.1.2e in overleg met 5.1.2e het bericht rondsturen.

Niet alle discussies uit het mediation traject zijn afgerond (Hoe krijgen we meer diepgang in de discussie en doorleefde besluitvorming? Hoe geven we eenduidige terugkoppeling naar de achterban? Wat is de gewenste sturingswijze van Stuurgroep naar UP?). **ACTIE:** Afgesproken wordt om via een datumprikker een extra overleg te laten plannen om de niet afgeronde discussies te bespreken. Voorkeur is de volgende Stuurgroep hiervoor te verlengen, maar ivm afwezigheid 5.1.2d zal een andere datum tweede helft juni worden gezocht.

Er wordt kort een gesproken over de opzet van de Stuurgroep vergadering. Afgesproken wordt dat bij de stukken duidelijk wordt aangegeven of een inhoudelijke bespreking gewenst is of dat het om een hamerstuk gaat. Hamerstukken kunnen 2 dagen voor het overleg schriftelijk worden afgehandeld. Mocht daaruit blijken dat er geen overeenstemming is of als een van de leden van de stuurgroep van tevoren aangeeft een hamerstuk te willen bespreken wordt dit punt toegevoegd aan de agenda van de stuurgroep. Op deze manier is er ruimte in de agenda om meer strategische discussies te voeren.

1a. Aanbiedingsformulier Visie-roadmap informatiebeheer:

Reactie VNG: goed dat er aandacht wordt besteed aan dit onderwerp door het UP. Maar individuele gemeenten nemen hier eigen beslissingen over. Visie document geeft geen verplichting voor partijen.

Stuurgroep is akkoord met het bij de verdere uitwerking aandacht te besteden aan de punten zoals geadviseerd door het PT.

1b. Aanbiedingsformulier verkenning drinkwatervoorziening

Stuurgroep heeft kennis genomen van de stand van zaken rondom de verkenningen en zal aandacht vragen om de relevante maatschappelijke partijen goed te betrekken bij het ASV traject. Op deze manier kan de verbinding gemaakt worden met het traject rond het opstellen van regionale energie- en klimaatstrategieën. Actie: 5.1.2e

2. Verslag vorige stuurgroep

Er zijn geen opmerkingen naar aanleiding van het verslag. Het verslag wordt definitief goedgekeurd.

3. Voortgang en financiën UP

Aandacht voor de opdracht aan Deltares ter ondersteuning van het traject 'Bodem en ondergrond in Omgevingsvisies'. Binnen RWS was discussie over de contractvorm richting Deltares, daar is nu een besluit over. 5.1.2e heeft contact opgenomen met afdeling RWS-Inkoop met opdracht tot snelle opdrachtverlening. Daarnaast is de garantie aan Deltares gegeven dat deze opdracht verstrekt gaat

worden en budget gealloceerd blijft. Streven is deze opdracht binnen korte tijd rond te hebben.

5.1.2a spreekt waardering uit voor de wijze waarop het probleem is opgelost. Hij geeft aan dat het onderhavige traject met Deltares voor gemeenten van heel groot belang is en vraagt hoe een vertraging als deze voor 2019 en 2020 voorkomen kan worden? Voor opdrachten in 2019 zal op tijd worden aangegeven welke opdrachten zijn voorzien. Met daarbij wel een voetnoot dat er wel nog akkoord van SG nodig is om opdracht te kunnen verstrekken.

5.1.2e geeft nog aan dat voor Q2 versnelling van verplichtingen door UP gewenst is. Daarnaast ook het verzoek om (verlenging van) detacheringen sneller te ondertekenen en te retourneren, zodat RWS dit eerder in het jaar financieel kan inregelen. Laatste aandachtspunt is looptijd van huidige contracten van 5.1.2e en 5.1.2e tot juli 2018.

Stuurgroep heeft kennisgenomen van de voortgangsrapportage en de financiën. Verder geen opmerkingen hierover.

4. Eindrapportage Werkgroep Nazorg

5.1.2e geeft aan dat het rapport afgerond is, maar volgens het PT tekstueel zich niet goed leent voor de doelgroep en dat er daarom nog een communicatieslag gemaakt moet worden. Vervolgens wordt de vraag gesteld of dit rapport nog aandacht behoeft bij de overheden zodat er iets mee gebeurt of landt het automatisch? 5.1.2e geeft aan dat bij provincies iedereen bekend is met dit rapport. Het heeft bij de PT en dus BOOG-stukken gezeten en derhalve uitgezet binnen de achterban. Het is ook goed als partijen zelf het rapport onderling verspreiden.

5.1.2a constateert dat in de oplegger onder het kopje PT nog wel essentiële discussiepunten zijn genoemd. Zo lijkt er spanning te zijn tussen beleidsadvies en de wet. De wet is leidend. Uitgezocht zou moeten worden wat de knelpunten zijn.

PS: Bij interne navraag na afloop van de vergadering blijkt het om het volgende punt te gaan:

De Wbb stelt formele eisen aan het vaststellen van een stabiele eindsituatie, daarop moet je beschikken en in die beschikking regel je ook de nazorg. Deze beschikkingen en daarin opgenomen nazorg zullen vallen onder het overgangsrecht. Beleidsmatige wensen over (versnelt) afbouw van nazorg kunnen dus conflicteren met Wbb eisen en de beschikkingen.

5.1.2e geeft aan dat uit zijn rondje langs de bevoegde overheden blijkt dat er veel aandacht is voor het onderwerp Nazorg. Bij bevoegd gezag gemeenten is dit geen probleem, maar voor de niet bevoegd gezag gemeenten is dit een aandachtspunt. De punten genoemd in het PT worden nog getoetst bij de werkgroep. Indien nodig leidt dit tot wijzigingen/aanvulling in het advies. Derhalve is verzoek vanuit de stuurgroep aan de werkgroep om zich pas daarna te ontbinden.

Mooi document om mee te nemen in de gesprekken die provincies met gemeenten hebben in het kader van warme overdracht. 5.1.2e adviseert om het onderwerp en rapport ook mee te nemen in de eerder genoemde ledenbrief van de VNG.

Stuurgroep heeft kennis genomen van het advies. Verzoek aan de werkgroep om de discussiepunten genoemd in het Programmateam te verwerken en daarna in het PT te agenderen voordat het openbaar gemaakt wordt.

5. Stand van zaken diffuus lood

[5.1.2e] licht kort even toe. Veel overheden zijn bezig met lood. De aanpak is redelijk gelijkwaardig, in de uitvoering zitten wel verschillen. Gemeenten die zelf bevoegd gezag zijn doen zelf de gesprekken met de burgers om de boodschap te brengen. Voor provincie ligt dit lastiger omdat zij boven over de gemeenten moeten om hun boodschap toe te lichten. Hoe zorgen we ervoor dat er voortgang plaats blijft vinden? We willen geen angst voor Raad van State of boze burgers.

Herkennen provincies/gemeenten zich? Hoe kunnen we de gang er in houden?

[5.1.2e] geeft aan dat hij zich herkent in de problematiek die [5.1.2e] schetst. Het onderwerp staat politiek op de agenda. We moeten zeker niet 3 jaar steggelen met elkaar, maar we hebben wel met dit onderwerp van doen. De Omgevingswet gaat niet volledig de oplossing bieden. Het is wel plezierig als het Rijk hier ook aan mee helpt. We maken tempo, maar zou de lijn wat dikker kunnen, zodat we minder snel buiten de lijntjes kleuren. Kijk nog eens goed naar de Circulaire zowel bestuurlijk en juridisch.

Circulaire is tijdelijke constructie tot dat de Omgevingswet er is. Het is echter de vraag of dit een mogelijke weg is. Je doet het nu om extra motivatie voor bestuurders en burgers. Suggesties is niet alleen juridisch te benaderen, maar ook te kijken naar andere mogelijkheden.

[5.1.2e] geeft aan dat nog niet alle rapporten gedeeld zijn met alle leden van de stuurgroep. Daardoor is het nog niet mogelijk om een oordeel te vellen. Ook het "uitdragen van één lijn" vindt hij nu nog wat voorbarig: het is beter om in de communicatie eerst duidelijk te maken welke kwesties spelen en daarover in gesprek te gaan met gemeenten voordat een standpunt wordt bepaald. [5.1.2e] spreekt de vrees uit dat gemeenten iets over de schutting krijgen met onbekende (financiële) gevolgen.

Sommige partijen laten het afhangen van hun programmering, dat betekent dat niet alles direct wordt opgepakt. Er zullen daarbij duidelijke afspraken moeten worden gemaakt. Soms kan het helpen als er een landelijke lijn ligt rondom de communicatie. Het blijft echter wel maatwerk.

Wat betekent dit onderwerp voor bedrijven? Komt er weer een saneringsoperatie aan? [5.1.2e] geeft aan dat het niet speelt bij bedrijfsterreinen, maar vooral in achtertuinen van woonwijk en speeltuinen.

Stuurgroep spreekt af dat de technische mogelijkheden in de werkgroep worden besproken, maar dat daarnaast ook een aantal, door de Stuurgroep aangeven mensen nadenkt over de verschillende mogelijke bestuurlijke oplossingen met voor en nadelen. **ACTIE:** Namen doorgeven aan [5.1.2e].

6. Mid Term Review

Primaire doel van de MTR is: rapporteren over de voortgang van alle gemaakte afspraken binnen convenanten en SVO. De informatie over Spoed en bodemverontreiniging is of komt beschikbaar vanuit de jaarlijkse uitvraag monitoring en de foto van de warme overdracht. De informatie rondom de transitie is niet beschikbaar.

De bedoeling is om dit met diepte interviews op te halen. Beide onderwerpen maken onderdeel uit van de MTR en zullen worden gerapporteerd in één document bestaande uit twee delen.

Doelgroep: in ieder geval zal de MTR naar de dagelijkse bestuurders moeten worden gestuurd. Mochten we de bewindvoerders willen adviseren de MTR naar de Tweede Kamer te sturen, dan is het goed om de voortgang van alle afspraken te rapporteren en minimaal de evaluatie van de transitie door externe partij te laten uitvoeren. Discussie of we ook nog weer evalueren over Governance UP? Dat is twee jaar geleden al gebeurd. [5.1.2e](#) geeft aan dat er twee punten bij governance zijn. Het governance van het huidige UP is niet strikt nodig maar mogelijk wel de governance naar 2020 mede in het licht van de transitie.

Op basis van het resultaat kan gekeken worden of bijsturing van de afspraken noodzakelijk is. Daarnaast ook koppeling aan de maatschappelijke opgave om te kijken hoe de stand van zaken is.

Voorstel is om de opdracht uit te vragen voor het Governance deel bij NSOB en voor transitie deel bij een adviesbureau gericht op RO.

[5.1.2e](#) vraagt of de afspraken uit het convenant van het bedrijfsleven meegenomen kunnen worden in de MTR? In het convenant van het bedrijfsleven is geen MTR afgesproken. Als er echter zonder extra kosten toch elementen meegenomen kunnen worden, dan gebeurt dat. Bij een aantal afspraken in het convenant kan dit mogelijk, maar goed om hier nog even naar te kijken. Als het te ingewikkeld wordt dan niet.

Stuurgroep is opdrachtgever. Hoe gaan we dat invullen? Voorstel van [5.1.2e](#) is om de Agendacommissie hiervoor in te zetten. Om zo snel mogelijk van start te kunnen gaan via een schriftelijke ronde, in de Agendacommissie, de opdracht aanscherpen. Verzoek is om binnen de 33.000 euro exclusief BTW een gecombineerde uitvraag te doen.

Stuurgroep besluit het PT advies te volgen en kiest voor variant twee: Zelfevaluatie van de voortgang van het convenant op basis vanuit de bestaande monitoring en een externe evaluatie van transitie en governance na 2020 (zonder evaluatie van de governance van het huidige UP) doormiddel van diepte interviews. Voor het tweede deel wordt een gecombineerde opdracht verstrekt aan NSOB samen met een RO georiënteerd bureau. **ACTIE:** Suggesties voor RO adviesbureau naar [5.1.2e](#).

7. Informeel bestuurlijk overleg

Korte toelichting bij het concept beeldverslag is dat de tekeningen nog aangepast gaan worden op basis van de reacties van de begeleiders van de sessies. En daarnaast zijn de beelden ondersteunend aan het verslag wat nog opgesteld gaat worden over de Managers werkconferentie.

[5.1.2e](#) geeft aan dat er weinig gemeenten waren en de vraag of hier een reden voor is? Bewust wel gekeken naar de samenstelling van de deelnemers. Er is een open uitnodiging gestuurd. Ook nog extra inzet op partijen die ondervertegenwoordigd waren. Geen aanwijsbare reden te noemen.

Het informele bestuurlijke overleg zou focus moeten hebben op Convenant (inclusief Structuurvisie Ondergrond) en op situatie na 2020. Er is voorkeur voor informeel overleg. [5.1.2e] geeft aan dat er nog wel een formeel bestuurlijk overleg wordt georganiseerd na de zomer. De agenda hiervoor staat nog niet vast (wel opletten dat formeel en informeel overleg zowel qua inhoud als timing niet gaan overlappen). De Agendacommissie zal zich buigen over de onderwerpen voor het informele overleg. I&W zorgt voor de agenda van het formele overleg. Dit goed op elkaar afstemmen met de juiste onderwerpen die voor de bestuurders interessant zijn. De convenantspartijen nodigen hun eigen vertegenwoordigers uit voor het informele overleg.

Stuurgroep wacht even af wat de agenda en datum gaat worden van het formele bestuurlijk overleg. Afhankelijk daarvan al dan niet vervolgstappen maken voor informeel overleg.

8. Planning volgende vergadering, rondvraag en afsluiting

Rondvraag

- [5.1.2e] vraagt aandacht voor het aanleveren van de rapportage voor de bedrijvenregeling (50% ontvangen) en eigen interne rapportage (25% ontvangen). Er is een overzicht beschikbaar wie nog moet aanleveren. **ACTIE:** [5.1.2e] stuurt dit overzicht naar [5.1.2e] en [5.1.2e] en die ondernemen gerichte actie naar de overheden die nog niet hebben geleverd.
- [5.1.2e] vraagt waarom het bedrijfsleven voor de Kennissessie op 25 april niet is uitgenodigd. [5.1.2e] geeft aan dat er bij de concurrentie gerichte dialoog verschillende rondes zijn. In de derde stap worden consortia gevraagd hun ideeën te presenteren aan overheden en kennisinstellingen. De vraag is of consortia bezwaar hebben dat het bedrijfsleven aansluit. [5.1.2e] heeft deze vraag uitstaan bij de betreffende consortia. **ACTIE:** Als er een antwoord bekend is dan zal dat worden doorgegeven aan [5.1.2e]
- [5.1.2e] vraagt naar de beleidsbrieven. LNV heeft aparte brief. Mogelijk dat deze Bodemlandbouw brief voor mei reces uitgaat. [5.1.2e] heeft gevraagd aan [5.1.2e] om een planning te maken en te delen voor de Bodem en Grondwaterbrief. **ACTIE:** Zodra de planning beschikbaar is, zal deze gedeeld worden.

Volgende vergadering is: donderdag 14 juni 13.00-15.00 uur Westraven E.1.37 te Utrecht. Voor de tweede helft van juni wordt een nieuwe datumprikker rondgestuurd voor het verder bespreken van de nog openstaande punten uit het mediation traject.

ACTIES

Datum	Actie	Wie	Planning/Status
19 april	Voorzet communicatiebericht mediaton traject naar Agenda commissie	[5.1.2e] [5.1.2e]	Uitgevoerd
19 april	Datumprikker SG overleg niet afgeronde discussies mediaton traject	[5.1.2e]	Voor eind april
19 april	Namen doorgeven aan [5.1.2e] [5.1.2e] over meedenken bestuurlijke mogelijkheden over diffuus lood	Alle SG leden	Voor eind april
19 april	MTR: namen RO bureaus doorgeven aan [5.1.2e]	Alle SG leden	Voor eind april

19 april	Overzicht stand van zaken aanleveren rapportages aan I&W naar <u>5.1.2e</u> en <u>5.1.2e</u>	<u>5.1.2e</u> <u>5.1.2e</u> <u>5.1.2e</u>	Uitgevoerd
19 april	Terugkoppeling wel/niet uitnodigen bedrijfsleven bij concurrentie gerichte dialoog	<u>5.1.2e</u>	Uitgevoerd
19 april	Planning doorsturen grondwater en bodembrief	<u>5.1.2e</u>	Voor eind april

Leden Stuurgroep OB&G

**Uitvoeringsprogramma
Bodem en Ondergrond
2016-2020**
p/a RWS /WVL /Leefomgeving /
Bodem+
Bezoekadres:
Lange Melweg 34
2288 GK Rijswijk
Postadres:
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
www.bodemconvenant.nl
5.1.2e
06 5.1.2e
5.1.2e rws.nl

Verslag

Bijeenkomst Stuurgroep OB&G

Datum
18 juni 2018

Vergaderdatum en -tijd Maandag 18 juni 2018 14.00-15.30 uur
Vergaderplaats Vergaderzaal 7 A.008 Croeselaan te Utrecht
Aanwezig: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (VNO-NCW), 5.1.2e (VNG), 5.1.2e (Bodem+), 5.1.2e 5.1.2e (I&W), 5.1.2e (voorzitter, I&W), 5.1.2e (I&W), 5.1.2e 5.1.2e (UP), 5.1.2e verslaglegging, UP)
Afwezig: 5.1.2e (VNG), 5.1.2e (UvW),

Verslag

1. Opening en mededelingen

5.1.2e heet iedereen van harte welkom. 5.1.2e is buiten verzoek niet aanwezig en 5.1.2e 5.1.2e tijdelijke vervanger van 5.1.2e heeft zich ook afgemeld. 5.1.2e wordt dit overleg vervangen door 5.1.2e 5.1.2e

Voor de als hamerstuk geagendeerde notitie Warme Overdracht is voorafgaand aan het overleg door provincies en I&W het verzoek gedaan de notitie wel te bespreken. Na het verslag van de vorige SG wordt het op de agenda gezet en behandeld. De overige hamerstukken voor de Kennisagenda en Voortgangsrapportage en financiën UP worden zonder verdere bespreking goedgekeurd.

5.1.2e geeft aan dat er medio juli een nieuwe voorzitter voor het WEB zal komen.

De uiteindelijke Structuurvisie is op 11 juni door staatssecretaris Van Veldhoven (IenW) mede namens minister Wiebes (EZK) naar de Tweede Kamer gestuurd. Binnen 8 weken moet worden aangegeven wanneer de Structuurvisie in het openbaar komt. 5.1.2e geeft aan dat er goed is samengewerkt door de verschillende partijen. De documenten staan op de website van I&W. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bodem-en-ondergrond/nieuws/2018/06/11/structuurvisie-voor-de-ondergrond> Er is een publieksvriendelijke versie beschikbaar in de vorm van een Story map. Na de zomer zal er een bestuurlijk beraad plaatsvinden, over onder andere de Bodembrief en zal vooruit gekeken worden. 5.1.2e vraagt wat er vanuit vertegenwoordiging bedrijfsleven verwacht wordt. I&W komt hier nog op terug.

2. Verslag vorige stuurgroep

5.1.2a geeft aan dat op bladzijde 2 boven Alinea 1a over hoe stukken geagendeerd worden in de Stuurgroep, dat hij zijn opmerking anders bedoelde. 5.1.2a zou graag zien dat niet alleen de hamerstukken, maar alle stukken eerst via een schriftelijke ronde worden voorgelegd, omdat zo meer tijd en ruimte gewonnen kan worden voor gesprek. Reacties zijn dat het onverstandig is om alle stukken in potentie schriftelijk af te handelen. Voor sommige agendapunten is het nodig om binnen de stuurgroep het gesprek met elkaar te hebben. 5.1.2e geeft aan dat bij de bespreking van de stukken in het PT bekeken en geadviseerd wordt hoe de stukken in de SG OB&G geagendeerd zouden kunnen worden.

Conclusie: De manier waarop nu de agenda is samengesteld, inclusief de hamerstukken en besprekpunten wordt vastgehouden.

Actielijst

Actie MTR: vanuit de stuurgroep is één suggestie voor een bureau gegeven. Programmamanagement is, in verband met de onafhankelijkheid, in eerste instantie op zoek naar bureaus die geen opdrachten hebben lopen binnen het UP. De drie organisaties die we tot nu toe benaderd hebben kunnen helaas niet of vinden de opdracht niet passen in hun activiteiten. Nadere toelichting volgt bij het agendapunt.

Actie planning bodem- en grondwaterbrief: in de oploop van 7 juni is op hoofdlijnen de planning op hoofdlijnen mondeling gedeeld, maar is niet beschikbaar in de vorm van een document. Hier is wel behoefte aan. Als deze planning op papier beschikbaar is deze rondsturen naar de convenantspartijen. Actie blijft dus staan.

Alle overige acties zijn uitgevoerd.

Naar aanleiding van het verslag:

- Er wordt nogmaals aandacht gevraagd voor het aanleveren van de rapportage over de bedrijvenregeling (11.6) en eigen interne rapportage (17.4). 5.1.2e heeft laatste stand van zaken naar 5.1.2e en 5.1.2e gestuurd. 5.1.2e heeft signalen ontvangen dat sommige bevoegde overheden het lastig te vinden een planning te geven van de voorgenomen betalingsmomenten van de subsidies op grond van het besluit financiële bepalingen bodemsanering. Verzoek aan die overheden is dit dan ook te melden aan IenW en aan te geven wanneer de planning wel aangeleverd kan worden.
- 5.1.2e geeft aan dat er aan RIVM een offerte is gevraagd over gebruiksadviezen voor diffuus lood. 5.1.2a reageert dat de provincies niet tevreden zijn hoe het proces rond diffuus lood nu gaat. 5.1.2e reageert dat het jammer is dat provincies niet tevreden zijn over het verloop van het proces. In een aantal sessies is met werkgroep bij elkaar gezeten om de urgentie, beelden van de opgave en mogelijke oplossingen te delen en daar afspraken over te maken. Juridisch is het ingewikkeld. Je kunt proberen om de circulaire aan te passen. Een waterdichte oplossing is niet mogelijk en dat weten we van elkaar. In de zoektocht wordt breed verkend wat de juridisch kloppende oplossingen zijn en welk draagvlak die hebben. Dit totaal beeld is vooral belangrijk voor het advies van IenW aan de Staatssecretaris. I&W heeft nog niet besloten of ze wel of niet de Circulaire gaan aanpassen. Dit moet ook voorgelegd worden aan de Stas.

5.1.2e geeft aan dat bij provincies de urgentie wordt gevoeld en dat er veel bestuurlijke druk op dit dossier ligt.

5.1.2e deelt de punten van 5.1.2e en vindt het opmerkelijk dat vanuit IPO zijde vlak voor de overdracht van de bodemtaak eenzijdig nieuw beleid wordt ontwikkeld. Ook het aanpassen van de circulaire is om dezelfde reden raar. Bovendien is het beter nu energie te stoppen in overleg en afstemming met de betreffende gemeenten. Een bestuurlijk overleg zou passen.

Het is bestuurlijk besproken in het IPO-verband omdat niet duidelijk is of overall even veel urgentie wordt gevoeld. 5.1.2e adviseert IenW om nav de IPO-brief nu al contact met elkaar op bestuurlijk niveau hierover te zoeken om de urgentie te delen. Vanuit proces kan het helpen als de STAS met een aantal bestuurders praat. In de werkgroep Diffuus Lood zal aankomende woensdag een aangepaste versie besproken worden. Deze leesbare versie kan mogelijk breder gedeeld worden, maar dat zal woensdag verder besproken worden. Vanuit de SG nu advies om niet verder te verspreiden.

In het tweede deel van de reactie vragen de provincies zich af waarom de opdracht voor het RIVM uit het Kennisbudget betaald zou moeten worden niet door I&W. I&W geeft aan dat een onderzoek door RIVM naar de opvolging van de gebruiksadviezen onderdeel zijn van de beeldvorming en daarom op korte termijn ingang gezet moet worden. 5.1.2e ligt nog even nader toe dat onderzoek naar de gebruiksadviezen door RIVM wel nodig is en dat alle convenantspartijen daar belang bij hebben. De urgentie wordt onderschreven door de provincies. 5.1.2e geeft aan dat binnen I&W geen budget beschikbaar is. 5.1.2e vraagt aan 5.1.2e of er binnen UP geld beschikbaar is. 5.1.2e geeft aan dat die ruimte er is, maar geeft het signaal dat we moeten oppassen dat de UP (kennis)middelen niet als restpotje moeten gaan gebruiken. Bovendien heeft de stuurgroep de inzet van kennismiddelen gemandateerd aan het PT op basis van adviezen van de werkgroep Kennis. Door dit besluit te nemen gaat de stuurgroep voorbij aan die afgesproken werkprocessen. Vraag is op welke manier is voorzien in begeleiding van de opdracht?

Besluit van de Stuurgroep: de opdracht aan RIVM zal ten laste worden gebracht van de UP (kennis)middelen. Als er later geld beschikbaar komt bij I&W dan kan het worden verevend. De meest praktische manier van opdrachtverlening en begeleiding van het project wordt nader bekeken.

- **Stand van zaken Bodem en grondwaterbrief**
Op 7 juni bijeenkomst geweest. Het wordt één brief waarin zowel bodem als grondwater is opgenomen. Inzet en beeld zal voor de zomer richting STAS worden gestuurd om na te gaan of dat aansluit bij haar beeld. Dit zal breder gedeeld worden met de convenantspartijen en input van alle partijen is welkom. Nogmaals wordt aangegeven dat een planning gewenst is, zodat partijen weten waar en wanneer ze hun input kunnen leveren.

Aanbiedingsformulier en notitie Warme Overdracht

Provincies geven aan dat het goed is dat er een stuk ligt, maar er wordt nog wel meer verwacht van de stand van zaken. Vanuit SG is opdracht gegeven monitoring van de voortgang en op basis daarvan waar nodig stimuleren. Op basis van de notitie is dat niet mogelijk.

Provincies willen meer voorbeelden en ervaringen uitwisselen. In dit stuk worden de goede lessen gemist en hier valt winst te behalen voor de achterban. Provincies geven aan dat er voor dit project twee dagen per week inzet van de projectleider staan. De VNG vraagt of de pijn bij provincies in de 2 dagen zit. Daarop geven provincies aan dat daar hun punt niet zit, wel dat het huidige document geen scherpe foto betreft en dat die wel verwacht werd. Provincies zijn hierin teleurgesteld. I&W sluit hierbij aan. In december 2017 is de laatste foto geleverd met name toen van de svz bij provincies. Bij bespreking daarvan in de stuurgroep is aangegeven dat de foto minimaal was en er veel informatie ontbrak. Het verzoek toen was om ook een beeld te geven van svz bij gemeenten. In het werkplan is afgesproken dat de werkgroep dit beeld/foto twee maal per jaar zou leveren. In de nu voorliggende notitie is nog minder terug gekoppeld van de voortgang. De VNG geeft aan dat provincies naar eigen zeggen overal goed vertegenwoordigd zijn en dat met onderhavig project een provinciale projectleider meedraait. Dat en gelet op het feit dat het PT akkoord is, vraagt de VNG vraagt zich af hoe het kan dat dit onderwerp van hamerstuk naar een besprekspunt in de SG is geworden. De provincies antwoorden dat er geen sprake is van een provinciale projectleider in deze.

De Stuurgroep krijgt zo geen beeld van de voortgang en kan dus ook niet beoordelen of aanvullende acties nodig zijn om de afgesproken doelen te halen. **5.1.2e** geeft aan dat actie vanuit ~~SG kan zijn opdracht~~ geven voor een foto met meer pixels. **5.1.2e** vult aan dat **5.1.2e** op gesprek gaan met de omgevingsdiensten en daar wordt ook het onderwerp warme overdracht besproken. **5.1.2e** geeft aan dat er op 5 juli een bijeenkomst gepland staat om ervaringen met de warme overdracht met elkaar te delen.

Besluit: SG verzoekt om voor de volgende vergadering een duidelijker beeld/foto te schetsen en aangeven wat goede voorbeelden zijn. **5.1.2e** zal dit signaal uit de Stuurgroep terug koppelen naar de werkgroep Warme overdracht.

3. Werkplan werkgroep Ondergrond en Transitie

5.1.2e geeft aan dat dit een start is van vijf individuele werkplannen en een gezamenlijk werkplan. Waar zien we samenhang en welke gezamenlijke acties zijn effectief? Dit is een zoektocht en is nog niet altijd uitgewerkt. Het PT adviseert om in te stemmen met het werkplan zodat de acties snel kunnen worden opgepakt. Dat heeft dit proces nodig. Op 26 juni is de volgende vergadering van de Werkgroep Ondergrond en Transitie. Er is huiswerk meegegeven aan de deelnemers om acties concreter te maken. Hoe beter die voorbereidt zijn hoe sneller stappen kunnen worden gezet richting concrete acties. Er zijn middelen gereserveerd om bureaus in te schakelen, maar grotendeels liggen de uit te voeren werkzaamheden bij de partijen binnen de werkgroep zelf.

5.1.2e vraagt of de bemensing vanuit de partijen geregeld is. **5.1.2e** geeft aan dat vanuit alle partijen er 2 vertegenwoordigers zijn. Provincies zijn het eens over het uitvoeringsdeel en voor het visie deel grijpen ze terug naar datgene wat is opgenomen in het Meerjarenplan.

5.1.2e geeft aan dat VNG ook akkoord is met het uitvoeringsdeel en dat men zsm aan de slag kan.

IenW en bedrijfsleven zijn ook akkoord. Als er onderwerpen vanuit de Werkgroep zijn die in PT of SG besproken moeten worden, dan kan dat. We moeten ook tussentijds met elkaar op de verschillende niveaus in gesprek blijven.

De discussiepunten benoemen en op tafel leggen. [5.1.2e] vraagt hoe dit te doen. Kan schriftelijk via de UP voortgangsrapportage of door het project voorlopig standaard op de SG agenda te zetten?

Besluit: werkplannen worden goedgekeurd, gesprekspunten uit werkgroep ondergrond en transitie voorlopig standaard op de agenda zetten van de SG.

4. Concept opdrachtformulering werkgroepen Kosten en financiering Bodembeleid na 2020

Met de twee werkgroepen een gezamenlijke aftrap gehad. Er wordt nadrukkelijk gekozen voor twee aparte werkgroepen om het robuust maken van de cijfers los te koppelen van het zoeken naar financieringsmogelijkheden. In de bemensing zit nog wat overlap tussen beide werkgroepen, maar er zijn afspraken gemaakt hoe daar mee om te gaan. Vanuit het PT wordt geadviseerd om de focus te leggen op de convenants doelstellingen (optie 2). De focus kan in de loop van de tijd veranderen door ontwikkelingen van buitenaf. Zorg voor goede aansluiting bij andere tafels/netwerken. Hou de beleidsverantwoordelijkheid van I&W als scope. De afhankelijkheden van andere sectoren moeten we wel meenemen.

Besluit: akkoord met focus op optie 2, maar interactie met bredere maatschappelijke opgaven niet uit het oog te verliezen. Akkoord met de opdracht voor de twee werkgroepen.

5. Terugmelding (mondeling)uit Agendacommissie d.d. 12 juni 2018

MTR: in vorige stuurgroep is besloten tot een deel zelfevaluatie en deel externe evaluatie voor Governance en Transitie. Voor het externe deel op zoek te gaan naar een combinatie van bureaus in de hoek van de governance (samenwerking) en ruimtelijke ordening. Tot nu toe zijn gesprekken gevoerd met drie organisaties die geen capaciteit beschikbaar hebben of de opdracht niet vinden passen in hun doelstellingen. Nu in gesprek met een adviesbureau. Door de stuurgroep worden nog een aantal mogelijke bureaus aangedragen. Planning is krap, maar in de volgende SG van september zouden we al iets op hoofdlijnen willen melden. Resultaten kunnen ook dienen als input voor informeel bestuurlijk overleg. En in die periode zal ook parallel gestart moeten worden met het opstellen van het UP Werkplan 2019.

Vraag vanuit PT: onderzoeken of er mogelijkheden zijn om proces van transitie te versnellen? Deze vraag meenemen in de MTR.

Vraag Bedrijfsleven: in hoeverre gaat de MTR in op het bedrijvenconvenant? Vorige keer in de SG is al aangegeven dat wat meegenomen kan worden, ook meegenomen wordt, maar er worden geen extra activiteiten in de opdracht opgenomen.

Informeel bestuurlijk overleg: als je informeel bestuurlijk overleg wilt organiseren in het najaar, moet je nu starten met de organisatie, maar bijvoorbeeld vanuit de gemeenten is nog niet duidelijk wie uitgenodigd kan worden en of ze ook willen. Vanuit Agenda commissie wordt geadviseerd om alvast een datum te prikken, een locatie te zoeken en de agenda voor te bereiden. De conceptagenda kan dan ook nog besproken worden in WEB en BOOG op 13 september en daarna in PT en SG.

Drie hoofdagendapunten voor het informeel bestuurlijk overleg kunnen zijn:

1. Wat is de (bestuurlijke) opgave voor bodem en ondergrond na 2020?
2. Welke structuren heb je hiervoor nodig? Wat heb je nodig aan landelijke netwerken? Welke structuren zijn niet meer nodig? Is een eigen landelijk netwerk voor bodem en ondergrond nog nodig?
3. Hoe kunnen we omgaan met de financiering van de kosten en bekostiging van het bodembeleid na 2020? Geen discussie over verdeelsleutel van de kosten.

Besluit: SG is akkoord met opstarten van de voorbereidingen.

6. Vervolg zelfreflectie SG OB&G

De openstaande discussiepunten zijn besproken en afspraken zijn vastgelegd.

7. Planning volgende vergadering, rondvraag en afsluiting

5.1.2e draagt het voorzitterschap over aan 5.1.2e	buiten verzoek
buiten verzoek	

Volgende vergadering is: donderdag 27 september 13.00-15.00 uur te Utrecht

Actielijst

18 juni 2018	Indien planning beschikbaar bodembrief rondsturen in het netwerk	I&W
18 juni 2018	Vertegenwoordiging bedrijfsleven in bestuurlijk beraad SVO	I&W
18 juni 2018	Werkgroep warme overdracht vragen voor volgende SG betere foto te leveren	5.1.2e 5.1.2e
18 juni 2018	Werkgroep Ondergrond en Transitie standaard op agenda SG	5.1.2e

Leden Stuurgroep OB&G

**Uitvoeringsprogramma
Bodem en Ondergrond
2016-2020**

p/a RWS /WVL /Lecforgeving /
Bodem+
Bezoekadres:
Lange Kleiweg 34
2288 GK Rijswijk
Postadres:
Postbus 2232

3500 GE Utrecht
www.bodemconvenant.nl

5.1.2e
06 5.1.2e
5.1.2e @rws.nl

Verslag

Bijeenkomst Stuurgroep OB&G

Datum
26 september 2018

Vergaderdatum en -tijd Maandag 26 september 2018 13.00-15.10 uur
Vergaderplaats Vergaderzaal 7 A.008 Croeselaan te Utrecht
Aanwazig: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (IPO) 5.1.2e (VNO-NCW),
5.1.2e (VNG), 5.1.2e (Bodem+), 5.1.2e (I&W),
5.1.2e (UvW), 5.1.2e (Voorzitter, I&W) 5.1.2e 5.1.2e (UP),
5.1.2e (verslaglegging, UP)
Afwezig: 5.1.2e 5.1.2e (I&W)

Verslag

1. Opening en mededelingen

5.1.2e opent de vergadering als nieuwe voorzitter van de Stuurgroep en spreekt de verwachting uit dat de stuurgroep leden samen de komende jaren een goede rol vervullen in het realiseren van de convenantdoelen.

5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e wordt dit keer vervangen door 5.1.2e, 5.1.2e is verhinderd i.v.m. een overleg met de staatssecretaris over de aanvullingswet en besluit Bodem Ow.

5.1.2e geeft aan dat buiten verzoek en dat VNG op zoek gaat naar een nieuwe invulling van de VNG-vertegenwoordiging in de stuurgroep, waarbij ook gekeken wordt naar het huidige IPO model.

5.1.2e vraagt of voor het volgende overleg de structurele aanpak van PFAS geagendeerd kan worden. 5.1.2e vult aan dat dit wat hem betreft breder kan, naar alle nieuwe stoffen. 5.1.2e verzoekt wel focus te houden omdat PFAS nu speelt en bestuurlijk actueel is in de regio's Dordrecht en Schiphol en daarover brieven aan het ministerie zijn verzonden. Punt wordt aan volgende agenda toegevoegd.

5.1.2e geeft aan dat agenda volgende overleg al redelijk gevuld is, advies is dus om er voor dat moment geen groot agendapunt van te maken. ACTIE: I&W en B+ bereiden agendapunt PFAS voor.

Er is een mededeling uit het PT: de tijdelijke bezetting in het PT door 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e wordt vervangen door 5.1.2e (DCMR) en tevens 5.1.2e 5.1.2e

5.1.2e en 5.1.2e van ORG-ID zijn te gast in de stuurgroep voor de externe evaluatie in het kader van de tussenbalans (MTR). Het agendapunt 6 wordt om die reden naar voren geschoven.

6. Mid term review ORG-ID

5.1.2e en 5.1.2e presenteren hun aanpak en eerste bevindingen. Zij hebben de opdracht om zich daarbij te focussen op de onderdelen 'governance' en 'transitie' uit het convenant. De presentatie van ORG-ID komt beschikbaar voor de stuurgroepleden, maar wordt niet verder extern verspreid. Reden hiervoor is dat het onderzoek van ORG-ID nog in volle gang is, de achterban in een ronde tafelbespreking wordt betrokken en de eindrapportage straks bedoeld is voor verdere verspreiding.

Proces

ORG-ID heeft een aantal telefonische en schriftelijke interviews gehouden en op basis daarvan een eerste beeld geschetst. Op basis van dat eerste beeld worden een aantal verdiepingsinterviews gehouden. Vervolgens wordt een concept-rapportage gemaakt die besproken wordt in een ronde tafel bijeenkomst op 16 oktober met de convenantspartijen. De uitkomsten daarvan worden verwerkt in een eindrapportage die medio november gereed moet zijn.

Eerste beeld

ORG-ID presenteert een eerste beeld met een forse disclaimer: het is een eerste schets, kwalitatief en gebaseerd op uitspraken van enkelen die verdieping en toetsing behoeft. Kort (en daarmee nuance ontberend) samengevat:

- Het beeld is overwegend positief over de aanpak van de historische verontreinigingen en het toegroeien naar de situatie onder de omgevingswet
- Er is een gemengd beeld over het inbrengen en agenderen van het belang van bodem- en ondergrond bij maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat, energie en de bouwopgave
- Er zijn overwegend zorgen over de opgave rond kennis.

Vraag aan stuurgroep

ORG-ID vraagt aan de stuurgroep te reflecteren op het eerste beeld en suggesties te doen voor de verdiepende vragen in de interviews.

5.1.2e geeft aan dat hij het beeld in grote lijnen herkent maar dat het bij hem een vraag oproept waar de knip in activiteiten en evaluatie van het UP moet worden gelegd. Gaat de stuurgroep sec over het UP en de convenants afspraken of gaat het ook om de transitieopgaven op het gebied van klimaat en energie, bodemdaling en nieuwe bedreigingen. Want die opgaven worden ook op andere tafels besproken en welke rol is dan weggelegd voor het UP en de stuurgroep.

5.1.2e vult aan dat deze transities een stuk concreter zijn geworden dan ten tijde van het convenant bekend was. Beiden geven aan dat de energie moet zitten op zaken die niet al ergens anders zijn geagendeerd.

5.1.2e geeft aan dat niet op alle tafels het belang van bodem en ondergrond voor de realisatie van maatschappelijke opgaven voldoende wordt erkend en herkend en dat daar de energie opgezet zou moeten worden.

5.1.2e en 5.1.2e geven aan dat de verbinding tussen bodem en ondergrond en maatschappelijke opgaven van twee kanten komt en dat de uitgestoken hand niet altijd wordt gepakt. Het is daarom noodzakelijk om concreter en scherper te worden in wat je te bieden hebt en wat je nodig hebt.

5.1.2e vat samen dat de centrale vraag is hoever je gaat als uitvoeringsprogramma in het leggen van de verbinding met andere maatschappelijke opgaven. De sterkste verbinding maak je als die van twee kanten komt. 5.1.2e geeft aan dat het meerjarenprogramma en visie richting geeft, 5.1.2e vult aan dat dit een vertaling nodig heeft naar concrete activiteiten. 5.1.2e wil aansluiten bij dingen die elders gebeuren en activiteiten ontplooiën daar waar te weinig gebeurt. 5.1.2e geeft aan dat voor de waterschappen vooral klimaatadaptatie en bodemdaling belangrijke onderwerpen zijn. Bedrijfsleven geeft aan dat de opgave voor oranje gebieden voor hen belangrijk is om scherp te komen in te krijgen.

Ten aanzien van kennis vragen 5.1.2e en 5.1.2e aandacht voor de context. Het kennistrace is de eerste jaren vooral gericht op ontwikkelen van kennis en die komt nu pas beschikbaar, niet alle doelgroepen zijn even sterk betrokken bij de vormgeving van het kennisspoor, dat kleurt het beeld. Bij de bijeenkomst op 16 oktober (waarvoor stuurgroep leden worden uitgenodigd) moet meer scherp worden gevonden in de zoektocht waar het UP de verbinding met de maatschappelijke opgaven heeft en op welke wijze activiteiten van het UP bijdragen aan het benutten van bodem en ondergrond voor opgaven op het gebied van o.a. energie en klimaat. De gevoerde discussie over herkenning van het beeld geeft aan ORG-ID ook richting mee voor de verdiepende interviews.

Vervolg agendapunt 1, mededelingen

Er zijn een aantal opmerkingen op de stukken die als hamerstuk zijn voorgelegd:

- 5.1.2e heeft bij het financiële overzicht enige zorg over het tijdig besteden van middelen (kasstroom). 5.1.2e vult aan dat het wenselijk is dat onderbesteding zoals bij opdracht Deltares eerder kenbaar wordt gemaakt (bij de T-mid), zodat de middelen beter opnieuw gealloceerd kunnen worden. 5.1.2e geeft dat de zorg ten aanzien van de kasstroom gedeeld wordt en dat hard gewerkt wordt om die achterstand weg te werken.
- 5.1.2e vraagt of het projectvoorstel voor tussentijdse honorering van extra budgetaanvragen voor kennisprojecten ook via SG kan lopen. 5.1.2e geeft aan dat inderdaad voorzien is dat dit voorstel na het voeren van de strategische discussie over de inzet van de resterende kennismiddelen met een advies van het PT zal worden voorgelegd aan het SG.
- 5.1.2e vraagt of gezien de eerdere slechte ervaringen met het trekken aan de BOG-pool dit een activiteit is waar we energie op moeten inzetten. 5.1.2e geeft aan dat we dit gezien de convenants doelen moeten doen. 5.1.2e geeft aan dat de huidige experimentele vorm van de BOG-pool pas net gestart is en adviseert de SG om eerst ervaringen op te doen, die te evalueren en daarna pas te besluiten om het al dan niet te stoppen. De stuurgroep besluit akkoord te gaan met het voorstel voor de BOG-pool voor de periode van een half jaar en de ervaringen voor de zomer van 2019 te agenderen in de stuurgroep.

[5.1.2e] koppelt terug de gesprekken die zijn gevoerd tussen I&W, IPO en VNG over aansluiting UP en de maatschappelijke opgaven zoals energietransitie. Uit die gesprekken blijkt dat er behoefte is aan input vanuit het convenant op de onderwerpen aardgasvrije wijken en warmtevisies. [5.1.2e] geeft aan dat we ook hier duidelijk moeten maken wat onze meerwaarde is/wat de meerwaarde van bodem en ondergrond is en of die voldoende wordt meegewogen bij de genoemde onderwerpen. [5.1.2e] geeft aan dat voor de waterschappen vooral klimaatadaptatie en bodemdaling belangrijke onderwerpen zijn. [5.1.2e] geeft aan dat voor I&W ook de relatie tussen grondwater/drinkwater/ASV's en energie belangrijk is.

Actie: Stuurgroep vraagt [5.1.2e] eind oktober een strategische werksessie te organiseren voor de SG en werkgroep Ondergrond en Transitie om de verbinding van het UP met de maatschappelijke opgaven verder te concretiseren.

[5.1.2e] geeft aan samen met de werkgroep Ondergrond en Transitie en Bodem+ de in 2017 uitgevoerde verkenningen rond STRONG verder te zullen verdiepen met actuele netwerken, mijlpalen en mogelijke concrete verbindingsacties. Deze analyse van mogelijke meerwaarde zal eind oktober de basis vormen voor het verdere strategische gesprek en besluitvorming over verdere focus.

[5.1.2e] geeft aan dat er op het dossier Rubbergranulaat met regelmaat media en politieke aandacht is. Er wordt een vervolgonderzoek uitgevoerd door het RIVM. Gaat over de verspreiding van rubbergranulaat naast sportvelden en de emissies naar oppervlaktewater. Gemeenten en waterschappen zijn hier bevoegd vandaar dat [5.1.2e] graag in contact komt met contactpersonen van gemeenten en waterschappen op dit punt. [5.1.2e] zal een contactpersoon aandragen. [5.1.2e] geeft aan dat André de Jeu, directeur van de vereniging Sport en gemeenten aanspreekpunt is voor de gemeenten. Vanuit I&W is [5.1.2e] contactpersoon.

[5.1.2e] geeft aan dat er Kamervragen zijn gesteld over bodemenergiesystemen en dat dit onderwerp is geagendeerd voor het AO leefomgeving (nieuwe datum 18 oktober 2018).

[5.1.2e] geeft aan dat uit onderzoek van netbeheerders is gebleken dat er in het aardgasnetwerk sprake is van veel kleine lekkages en dat gebleken is dat daarbij in veel gevallen een bodemverontreiniging met benzeen aan de orde is. Het gaat om enkele 1000-den gevallen per jaar. Netbeheerders hebben hierover gemeenten, provincies en het ministerie ingelicht en hebben behoefte om te komen tot een uniforme aanpak, met zo min mogelijk administratieve en bestuurlijke lasten gericht op onderzoek en aanpak van deze zorgplicht locaties. Uiteraard met respect voor de bevoegdheden van individuele bevoegde overheden. [5.1.2e] geeft aan dit vanuit Bodem+ in overleg met [5.1.2e] van [5.1.2e] en de koepels te willen oppakken.

Verslag van vorig overleg.

Het verslag wordt goedgekeurd. Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende gewisseld:

Projectleider warme overdracht. Na enige wisseling over de vraag uit het PT of [5.1.2e] en [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] samen projectleider zijn geeft de vergadering aan dat [5.1.2e] projectleider warme overdracht is en dat [5.1.2e] namens de provincies in de werkgroep warme overdracht zit.

De binnen de werkgroep geproduceerde stukken worden dan ook door de gezamenlijke leden van de werkgroep onderschreven.

Ten aanzien van het opsturen van de jaarlijkse verantwoording van provincies en gemeenten en jaarlijkse raming van de bestedingen vanuit de bedrijvenregeling blijkt dat nog steeds niet alle overheden deze convenants afspraken naleven. 5.1.2e en 5.1.2e geven aan daar inspanningen voor te doen en zeggen toe om de betreffende overheden daar nogmaals op te wijzen. Daarvoor graag een (jaarlijks) overzicht van I&W wie er nog niet hebben aangeleverd. ACTIE: 5.1.2e zal 5.1.2e 5.1.2e vragen regelmatig een update van het overzicht te leveren aan 5.1.2e en 5.1.2e zodat zij een gerichte actie kunnen uitzetten.

5.1.2e geeft aan dat in het verslag staat dat I&W mogelijk kennisgeld dat is aangewend voor onderzoek naar diffuus lood zou verevenen. 5.1.2e geeft aan dat dit niet gaat gebeuren, er is geen geld bij het ministerie vrijgevalen hiervoor.

Ten aanzien van het juridisch advies over diffuus lood. Dit advies is iets aangepast en zou gepubliceerd kunnen worden, echter 3 provincies hebben aangegeven daar bezwaar tegen te hebben. Het ministerie en de VNG hechten aan openbaarheid. ACTIE: 5.1.2e en 5.1.2e, gaan na waar de bezwaren zitten en koppelen dit binnen 2 weken terug aan de stuurgroep.

Ten aanzien van de beleidsambitiebrief bodem en grondwater geeft 5.1.2e aan dat het proces op stoom begint te geraken. Voor oktober en november zijn bijeenkomsten gepland. De brief die vanuit het initiatief bewust bodembeheer is gezonden aan de Staatssecretaris is ondersteunend en positief ontvangen. Het ministerie zal gebruik maken van het aanbod dat is gedaan door de bodembassadeurs. Doel is om 22 november al iets op tafel te kunnen leggen voor de informele bestuurdersbijeenkomst en daarna in december de inhoud met de staatssecretaris te bespreken. 5.1.2e geeft aan dat 5.1.2e positief is en het proces wil ondersteunen zodat gemeenten aanhaken.

Ten aanzien van diffuus lood en ook nieuwe stoffen als PFAS merkt 5.1.2e op dat we als convenantspartijen elkaar nodig hebben, dat het bestuurlijke/governance vragen oproept en dat er kosten aan zijn verbonden. 5.1.2e geeft aan dat de werkgroepen kosten en financiering na 2020 inventariseren welke kosten met deze opgaven zijn gemoeid en op welke wijze we die kunnen financieren. In de volgende stuurgroep wordt het resultaat van deze werkgroepen op de agenda van de stuurgroep gezet. 5.1.2e geeft aan dat dit een onderwerp voor de ambitiebrief is, waarin we de integrale aanpak kunnen schetsen inclusief de relatie met de governance onder de Ow.

3. Voortgangsbericht warme overdracht

De projectgroep warme overdracht investeert op dit moment in het beter in beeld krijgen van de 'foto' van de warme ontvangst bij gemeenten, via een mailing, enquêtevragen, belronde en een raadsleden brief.

De stuurgroep hecht eraan om een scherpe foto te hebben om te kunnen beoordelen of dit proces bijsturing nodig heeft. 5.1.2e is aangesloten bij de projectgroep. Instemming dus met de aanpak.

5.1.2a geeft aan dat de provincies uit de manier waarop de milieubelastende activiteiten zijn opgehangen in het BAL, opmaken dat bodemtaken voor complexe bedrijven nog onder de provincies blijven en niet overgaan naar gemeenten. Dat is anders dan gedacht en in het kader van de consultatie stelt de provincie de vraag of dit klopt en zo ja of het een bewuste keuze is geweest en wat daar de achtergronden van zijn. Als de bodemtaken bij complexe bedrijven onder de bevoegdheid van de provincies blijven vallen heeft dat impact op toekomstige kennis, middelen en menskracht en is dus relevant voor zowel de warme overdracht als de discussie over de kosten na 2020. ACTIE: 5.1.2a 5.1.2c 5.1.2e zoekt e.e.a. in het kader van de consultatie uit en koppelt terug aan de stuurgroep.

5.1.2e geeft aan dat het DSO is afgeschaald op het punt van informatiehuizen en informatieproducten en dat dit impact heeft op de warme overdracht, immers partijen kunnen minder bouwen op het DSO en moeten daarom mogelijk zelf meer zaken oppakken. Dat is een zorgpunt. Verzoek is dit zorgpunt mee te nemen bij de foto.

4. Werkplan werkgroep Ondergrond en Transitie

De werkgroep begint op stoom te komen. Er is een kruisjestabel gemaakt waaruit is af te leiden welke maatschappelijke opgaven gedeeld worden tussen de verschillende partijen. De werkgroep richt zich op activiteiten die genoemd zijn in de notitie. De stuurgroep heeft daar kennis van genomen.

De stuurgroep is verheugd dat de werkgroep op stoom komt en vraagt aandacht voor de afbakening, zoals ook bij de bespreking van de bevindingen van ORG-ID en de verbinding van het UP met maatschappelijke opgaven is gewisseld. De stuurgroep geeft aan dat de samen met de werkgroep te plannen oktober sessie richtinggevend zal zijn voor het werk van de werkgroep. Met de analyse uit de oktober sessie waar we meerwaarde kunnen leveren aan maatschappelijke opgaven/andere tafels worden de activiteiten van de werkgroep verder gericht.

5.1.2e geeft aan dat de werkgroep ook een rol krijgt bij het opstellen van de bodem en grondwater ambitiebrief. De formele input verloopt via de koepels.

5. Informeel bestuurlijk overleg

Het informeel bestuurlijk overleg vindt plaats in Huize Molenaar te Utrecht op 22 november 2018 van 17.00-20.30 inclusief diner.

5.1.2e is begonnen met 2 verkennende gesprekken met bestuurders van waterschappen en gesprekken staan op de rol met de burgemeester van Heerenveen en gedeputeerden van Brabant en Drenthe. Belangrijke vraag aan de stuurgroep is wat er op de agenda van het overleg moet staan.

5.1.2e vraagt of alle zaken (waaronder de toegevoegde waarde van omgevingsdiensten) die bij de Managers Werkconferentie zijn genoemd terug moeten komen. 5.1.2e geeft aan te willen focussen op een paar onderwerpen en die goed te willen voorbereiden zodat er ook richting wordt gegeven. Daarnaast wijst 5.1.2e op de eerder gemaakte afspraak dat de agenda iig ook langs de WEB voor advies gaat, alvorens deze vastgesteld wordt. 5.1.2e antwoord hierop dat dit in de planning gaat lukken.

5.1.2a noemt de volgende onderwerpen:

- Nieuwe en niet genormeerde stoffen, diffuus lood
- Klimaat, energie en grondwater en de cross-overs tussen convenant en andere tafels
- Bodemdaling

5.1.2b geeft aan dat voor het bedrijfsleven de oranje gebieden van belang is.

5.1.2c geeft aan dat het belangrijk is om de vraag te stellen of nieuwe zaken die langskomen passen in de bestaande afspraken.

5.1.2e geeft als onderwerpen aan:

- Bodem en grondwater ambitiebrief: belang bodem en ondergrond voor maatschappelijke opgaven
- Nieuwe bedreigingen
- Hoe verder na 2020 in de samenwerking, inclusief vraagstuk van kosten en kennis
- Bodemdaling
- Belang drinkwater en energietransitie

De combinatie van de onderwerpen leidt tot het volgende concept-lijstje van onderwerpen:

- Belang bodem- en ondergrond voor maatschappelijke opgaven, welke cross-overs zijn er en wat doen we vanuit het convenant
- Omgaan met nieuwe bedreigingen en gebiedsopgaven (lood, oranje gebieden, PFAS)
- Hoe verder na 2020, rond samenwerken, kennis en financiering
- Bodemdaling
- Belang drinkwater bij energietransitie

ACTIE: Alle stuurgroepleden zijn uiteraard uitgenodigd voor het informele bestuurlijk overleg en stimuleren hun bestuurders om te komen en ondersteunen daar waar gewenst bij hun inhoudelijke voorbereiding.

ACTIE: 5.1.2e prikt datum in 2^e helft oktober waarin nader wordt verkend welke rol het UP moet spelen i.r.t. diverse maatschappelijke opgaven.

7. Planning volgende vergadering, rondvraag en afsluiting

Niemand maakt gebruik van de rondvraag.

Volgend overleg: donderdag 15 november van 13.00 – 15.00 uur vergaderzaal 7.C89, Croeselaan 15 te Utrecht.

Actielijst

	Datum	Actie	Actiehouder
1	26-09-2018	I&W en B+ bereiden agendapunt PFAS voor SG OB&G overleg 15 november	5.1.2e
2	26-09-2018	Organiseren eind oktober van een strategische werksessie voor de SG en werkgroep Ondergrond en Transitie om de verbinding van het UP met de maatschappelijke opgaven verder te concretiseren.	5.1.2e
3	26-09-2018	5.1.2e vragen om regelmatig een update van het overzicht bedrijvenregeling te leveren aan 5.1.2e en 5.1.2e zodat zij een gerichte actie kunnen uitzetten.	5.1.2e
4	26-09-2018	5.1.2e en 5.1.2e gaan na waar de bezwaren rondom diffuus lood zitten en koppelen dit binnen 2 weken terug aan de stuurgroep.	5.1.2e
5	26-09-2018	5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e zoekt e.e.a. in het kader van de consultatie rondom of bodemtaken van complexe bedrijven nog onder provincies vallen uit en koppelt terug aan de stuurgroep.	5.1.2e
6	26-09-2018	Alle stuurgroepleden zijn uiteraard uitgenodigd voor het informele bestuurlijk overleg en stimuleren hun bestuurders om te komen en ondersteunen daar waar gewenst bij hun inhoudelijke voorbereiding.	Alle stuurgroepleden
7	26-09-2018	5.1.2e prikt datum in 2 ^e helft oktober waarin nader wordt verkend welke rol het UP moet spelen i.r.t. diverse maatschappelijke opgaven.	5.1.2e

Tussenrapportage convenant Bodem en ondergrond 2016-2020

Van saneren naar beheren en benutten.

Versie: concept -1.2

Datum: 8 november 2018, met verwerking reactie programmteam

Auteur: UP Convenant Bodemen ondergrond

Inhoud

Inleiding.....	3
Veranderende context.....	3
Van saneren naar beheren.....	5
Afronden saneringsoperatie.....	5
Aandacht voor nieuwe en resterende opgaven.....	5
Aandacht voor overdracht taken en voorbereiding op de omgevingswet.....	7
Beschermen en benutten.....	8
Verbinden aan grote maatschappelijke opgaven.....	8
Aandacht voor kennis en bodeminformatiebeheer.....	8
Aandacht voor samenwerking.....	8
Conclusies en aanbevelingen.....	9
Van saneren naar beheren.....	9
Beschermen en benutten.....	9
Bijlage 1 Dashbord covenant Bodem en ondergrond.....	10
Bijlage 2 Dashbord covenant Bodem en bedrijfsleven.....	19

Inleiding

De staatsecretaris van Infrastructuur en Milieu, de vereniging het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) hebben op 15 maart 2015 het convenant Bodemen ondergrond voor de periode 2016-2020 afgesloten¹. Bij het afsluiten van dat convenant is in artikel 17.6 afgesproken dat de convenantpartijen een tussenbalans opstellen in het najaar van 2018 om te bezien of ze op schema liggen, mede met het oog op de wijziging van de wetgeving, in-casu de Omgevingswet (Ow). Dit rapport geeft invulling aan de afspraak in artikel 17.6 van het convenant Bodem en ondergrond.

Naast het convenant Bodem en ondergrond hebben de staatsecretaris van Infrastructuur en Milieu, de vereniging VNO-NCW en de Koninklijke vereniging MKB-NL op 18 mei 2015 het convenant Bodemen bedrijfsleven afgesloten voor de periode 2016-2020. Dit convenant bevat afspraken met het bedrijfsleven die ondersteunend zijn aan de doelen in het convenant Bodem- en ondergrond en bevat specifieke afspraken voor bedrijven op het gebied van subsidies. In dit convenant Bodem en bedrijfsleven zijn geen afspraken over monitoring en rapportage over de voortgang gemaakt. Binnen het uitvoeringsprogramma van het convenant Bodemen ondergrond is vanwege de samenhang met het convenant Bodemen bedrijfsleven een permanente vertegenwoordiging van het bedrijfsleven georganiseerd.

Deze tussenbalans gaat formeel uitsluitend over het convenant Bodem en ondergrond, vanwege de afspraak in artikel 17.6, maar zegt vanwege de verwevenheid van de inhoud ook veel over het convenant Bodem en bedrijfsleven. Ter kennisname is de eigen evaluatie van het bedrijfsleven als bijlage opgenomen bij deze rapportage. Naast deze tussenevaluatie wordt jaarlijks een uitgebreide monitoringsrapportage opgeleverd over de voortgang van de aanpak van historische verontreinigingen. De monitoringsverslagen voor 2016 en 2017 zijn al vastgesteld door de stuurgroep OB&G, het monitoringsverslag van 2018 wordt in de eerste vergadering van 2019 van de stuurgroep OB&G op de agenda gezet.

Veranderende context

Na het sluiten van de convenanten is er veel veranderd in het bodemwerkveld. In 2015 hadden we nog niet op het netvlies dat het klimaatakkoord van Parijs en het maatschappelijk debat rond het Groninger aardgas zo'n impact zouden hebben op de ambities van de convenantpartijen om Bodem en ondergrond te verbinden aan maatschappelijke opgaven. De opgaven op het gebied van klimaat en energie zijn veel groter en prominenter in beeld dan ten tijde van het afsluiten van het convenant. De afspraken om het belang van een vitaal bodem en watersysteem voor maatschappelijke opgaven onder de aandacht te brengen en te verzilveren staan daarmee inmiddels in een ander licht en de druk om kennis hierover te ontwikkelen en te laten stromen neemt toe.

Na het afsluiten van het convenant is in 2017 besloten om het uitvoeringsprogramma te vervlechten met het uitvoeringsprogramma STRONG en daarmee is de scope van het uitvoeringsprogramma nadrukkelijker gericht op de diepere ondergrond die onder de mijnbouwwet valt en de adviesrol die decentrale overheden hebben bij het aanvragen voor opsporingsvergunningen waarvoor het ministerie van EZK bevoegd is. In het kader van STRONG speelt met name de ruimtelijke afweging over de mogelijkheden om grondwater te winnen voor de drinkwatervoorziening en de ruimte voor mijnbouw om klimaatdoelen te halen.

Na het afsluiten van het convenant is ook de impact van de Omgevingswet voor het werkveld Bodem steeds scherper geworden. Stelselkeuzes voor het stelsel van het omgevingsrecht leiden ertoe dat bevoegdheden verschuiven, samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partijen moet worden hervonden en niet meer de bodem of het geval van verontreiniging het aangrijppunt van de regels is, maar de activiteit in de fysieke leefomgeving. De start van de Omgevingswet valt samen met het einde van het convenant Bodemen ondergrond en maakt dat de afspraken over voorbereiding op de Omgevingswet aan gewicht hebben gewonnen.

¹ Hierna te noemen de convenantpartijen

'Van saneren naar beheren' als motto voor het convenant ging uit van een bekende opgave met spoedlocaties, met zorg voor enkele aandachtsgebieden voor loodcontaminatie en voor stedelijk grondwater. Na het afsluiten van het convenant is door nadere inzichten van de risico's van loodverontreiniging de omvang van dat vraagstuk vergroot en heeft de ontdekking van diffuse verspreiding van nieuwe bedreigende stoffen als PFAS impact op in ieder geval de bouwopgave in de regio Dordrecht en Schiphol. Deze nieuwe inzichten geven aan dat het afronden van de saneringsoperatie en daarmee beheren van historische verontreinigingen op meer plekken dan gedacht vraagt om een actieve (gebiedsgerichte of programmatische) aanpak van overheden.

In deze veranderende context opereren de convenantspartijen. De afspraken in 2015 zijn opgetekend, een deel van die afspraken is door de veranderende context in een ander perspectief gezet en daardoor zijn er ook andere verwachtingen van de convenantspartijen zelf bij de koers en uitleg van bepaalde afspraken. Dat klinkt ook door in het antwoord op de vraag of we voldoende op koers zijn om de doelen te halen. Op sommige doelen zijn de convenantspartijen prima op koers afgezet tegen de werkelijkheid van 2015 maar zijn er toch, gegeven de wijzigingen in de context, aandachtpunten voor het de komende 2 jaar.

De kern van dit rapport zit in de bijlage. Daarin is een 'dashbord' opgenomen waarin de tekst van de convenantsartikelen is aangegeven en via de kleuren groen, geel en rood is aangegeven hoe we ervoor staan, met een korte toelichting per artikel.

Wanneer een artikel groen is gekleurd dan geeft dat aan dat de uitvoering op koers ligt en er geen bijsturing nodig is. Wanneer een artikel geheel of gedeeltelijk geel is, dan geeft dat aan dat de uitvoering is opgepakt, maar dat er aandacht nodig is de komende jaren mede gezien de wijzigingen in context. Wanneer een artikel geheel of gedeeltelijk rood is, dan geeft dat aan dat de omstandigheden dusdanig zijn gewijzigd dat de opgave groter is dan gedacht, of aan gewicht heeft gewonnen hetgeen vraagt om nadere afspraken voor de komende twee jaar en na afloop van het convenant.

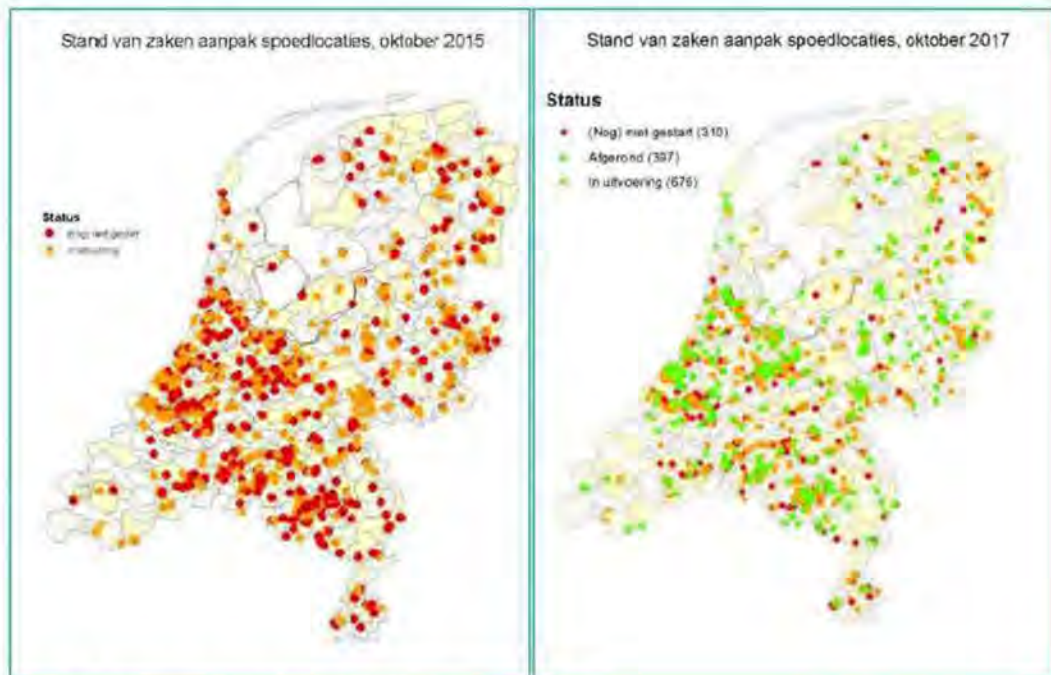
Omdat het 'dashbord' in de bijlage vooral een focusfunctie heeft is voor de leesbaarheid in dit rapport in twee hoofdstukken ingegaan op de twee belangrijke motto's van het convenant Bodem en ondergrond: het motto 'van saneren naar beheren' en het motto 'beschermen en benutten'. Het laatste hoofdstuk bevat de conclusies en aanbevelingen.

Van saneren naar beheren

Afronden saneringsoperatie

In 2009 is de beweging ingezet om alle historische verontreinigingen die vanwege humane, ecologische of verspreidingsrisico's met spoed moeten worden aangepakt te inventariseren en aan te pakken danwel te beheersen uiterlijk in 2020. Het gaat om een majeure opgave waarvoor veel middelen beschikbaar zijn gesteld aan de bevoegde overheden Wbb. 2020 markeert daarmee het einde van een operatie die begon in 1980 in Lekkerkerk. Vele 10-duizenden locaties zijn sindsdien gesaneerd en als de spoedlocaties zijn aangepakt of beheerst kan worden overgestapt naar een nieuwe aanpak die onder de Omgevingswet gestalte krijgt. Die nieuwe aanpak volgt de ruimtelijke dynamiek. Er blijven een groot aantal verontreinigde niet spoedeisende locaties over in Nederland die bij gelegenheid van ruimtelijke ontwikkeling kunnen worden aangepakt. Daarnaast zijn er op het gebied van nazorg, waterbodems en beheer van diffuse verontreinigingen en stedelijk grondwater nog opgaven, zie hierna bij de nieuwe en resterende (gebieds)opgaven. De beweging en focus op spoedlocaties werpt zijn vruchten af. Van de 1383 spoedlocaties die bij de start van het convenant zijn geïdentificeerd hoeven in 2018 nog maar 210 locaties in uitvoering te worden gebracht en zijn er voor slechts 26 locaties plannen gemaakt voor uitvoering na 2020 (NB voorlopige cijfers n.a.v. monitoring 2018). De overige locaties zijn in uitvoering of reeds afgerond 2020. Belangrijk aandachtspunt bij de spoedlocaties is dat het voor een aanzienlijk deel gaat om complexe grondwatersaneringen die qua uitvoering en monitoring pas na 2020 worden afgerond. Veelal is tijd nodig om vast te stellen of sprake is van een beheerste situatie. Voor de ca. 500 locaties die het betreft zijn ook na 2020 middelen nodig.

In de jaarlijkse monitoringsrapportages wordt dieper ingegaan op de details. Onderstaand figuur is ontleend aan de monitoringsrapportage 2017 en geeft de voortgang van aanpak van spoedlocaties goed weer. Plaatje wordt nog vervangen door situatie o.b.v. monitoring 2018

Figuur 1 Stand van zaken aanpak spoedlocaties 2015 – 2018

Aandacht voor nieuwe en resterende opgaven

Naast de spoedlocaties en de locaties die bij gelegenheid van ontwikkeling worden aangepakt zijn er een aantal resterende en nieuwe opgaven op het gebied van de (historische) bodemverontreinigingen. Een paar van die opgaven zijn gekoppeld aan locaties (nazorg en waterbodems), maar de resterende opgaven zitten vooral in gebiedsopgaven (diffuus lood, (KRW) stedelijk grondwaterbeheer / oranje locaties en nieuwe en opkomende stoffen).

Nazorglocaties

De kosten voor nazorg van reeds gesaneerde locaties zijn hoog en die kosten willen de convenantspartijen afbouwen indien dat milieu hygiënisch verantwoord is. Daarbij wordt gekozen voor een intensieve aanpak van afbouw voor een relatief beperkte groep locaties met grote tot zeer hoge investerings- en beheer kosten. Mogelijk dat bij enkele van die locaties gerichte investeringen/bronaanpak, op termijn kunnen leiden tot vermindering van de kosten. Vermindering is mogelijk, maar vast staat dat nazorg ook voor de periode na 2020 aan de orde zal zijn en daarvoor is het nodig middelen te reserveren. Vermindering van nazorg is ook voor bedrijfsleven relevant.

Waterbodems – C-lijst locaties

De zogenaamde locaties op de C-lijst betreft locaties die moeten worden aangepakt vanuit de Waterwet. Door de waterschappen is in beeld gebracht welke locaties dat zijn en welke kosten met de aanpak van deze locaties zijn gemoeid. Die kosten waren groter dan het beschikbare budget dat in 2018 bij de extra verdeling kon worden gereserveerd voor deze opgave. Voor het aanpakken van de laatste paar waterbodems moeten derhalve na 2020 nog middelen worden gereserveerd.

Diffuus lood

Door nadere informatie over gezondheidsrisico's bij relatief lage gehalten lood is in meer gebieden - dan bij het afsluiten van het convenant gedacht - sprake van potentiële risico's en wordt op veel plaatsen een start gemaakt met de uitvoering van extra inventarisaties. Op veel plaatsen moet echter nog een keuze in beleid en aanpak worden gemaakt. De nieuwe rol om daar eigen beleid in te maken is voor veel overheden wennen. Een aantal overheden geven aan terughoudend te zijn met de inventarisatie in tuinen omdat middelen ontbreken om die aan te pakken indien blijkt dat daartoe noodzaak zou bestaan. Voor deze convenantsafspraken geldt dat aanvullende afspraken voor de periode na 2020 moeten worden gemaakt. Het vraagstuk is in sommige gebieden groot en vraagt daar om een (programmatische) aanpak op gebiedsniveau die bestaat uit een combinatie van inventarisatie van risicogebieden, communicatie en implementatie van gebruiksaanwijzingen en waar nodig sanerende maatregelen. Voor deze aanpak dienen langjarig middelen te worden gereserveerd.

Stedelijk grondwaterbeheer/ gebieden met 'oranje' locaties

Door het wegvallen van het Wbb instrumentarium wordt het beheer van niet-spoedlocaties met grondwaterverontreiniging vanuit de KRW/GWR geadresseerd met een bepalende rol voor de provincies i.s.m. de betrokken gemeenten en waterschappen. De KRW vereist om inbreng van stoffen in het grondwater te voorkomen en te beperken. **Voor veel provincies, gemeenten en bedrijven is niet helder wat dit betekent voor het stedelijk grondwaterbeheer, zeker nu het Rijk daarover geen regels heeft opgenomen in het aanvullingsbesluit bodem.** Er wordt hiervoor vanuit partijen aan een handreiking en risicotoolbox grondwater gewerkt. Daarnaast kan de wens tot aanpak van grondwaterverontreiniging volgen uit de ambities ten aanzien van grondwaterkwaliteit in een gebied. **De onduidelijkheid over het beheer van grondwaterverontreinigingen** speelt ook bij oude stortplaatsen die mogelijk op termijn een bedreiging vormen voor het grondwater.

Het is van belang om snel te komen tot duidelijkheid op dit punt, zowel voor het proces van de warme overdracht van taken van provincies naar gemeenten, maar ook om inzichtelijk te krijgen op welke locaties en/of in welke gebieden er aanpak/beheer van grondwaterverontreiniging gewenst is en welke kosten dat met zich meebrengt in de periode na 2020 zowel voor betrokken bedrijven als de overheden.

Nieuwe stoffen

Bij het afsluiten van het convenant zijn afspraken gemaakt om de kennisachterstand op het gebied van nieuwe stoffen in te lopen. Daarvoor is voldoende aandacht in het kennisproject van het uitvoeringsprogramma van het convenant. Gedurende het convenant is echter gebleken dat in de regio Dordrecht en Schiphol als gevolg van de aanwezigheid van PFAS stagnatie optreedt in diverse bouwprojecten. Op basis van de systematiek van de Wbb geldt voor niet-genormeerde stoffen de aantoonbaarheidsgrens als norm, hetgeen betekent dat met niet-genormeerde stoffen belaste grond niet meer kan worden hergebruikt. Door steeds betere meettechnieken worden de stoffen ook sneller in hele

lage concentraties aangetroffen. In genoemde regio's is met behulp van adviezen van het RIVM lokaal beleid ontwikkeld, die een deel van de stagnatie opheft. Vanuit diezelfde regio's komen nu verzoeken aan het ministerie van I&W voor landelijke kaders. De realiteit bij de nieuwe stoffen is dat deze stoffen vaak gebruikt mogen worden in productieprocessen of producten en daardoor ook via verschillende routes in het milieu terecht komen, terwijl vanwege de eigenschappen van deze stoffen de aanwezigheid in bodem- en watersysteem moet worden voorkomen. Belangrijke uitdaging op dit dossier is hoe de belasting van het milieu met deze stoffen zoveel mogelijk aan de bron kan worden bestreden en tegelijkertijd grondverzet op basis van een risicobenadering mogelijk kan blijven. Convenantspartijen moeten op dit punt verder werken aan een structurele aanpak en handelingsperspectieven, waarvoor ook na 2020 middelen nodig zullen zijn. Dit omdat de verwachting is dat in de toekomst met enige regelmaat nieuwe stoffen om aandacht vragen.

Aandacht voor overdracht taken en voorbereiding op de omgevingswet

Onder de omgevingswet is de zorg voor de bodemkwaliteit en het beheer van bodemverontreiniging aan de bevoegdheid van gemeenten toegewezen. Gemeenten hebben alleen aantal taken op het gebied van bodembeheer (bijvoorbeeld bij het toepassen van grond en baggerspecie) maar krijgen daar bevoegdheden bij op het gebied van bodeminformatiebeheer en saneringen. De zorg voor de grondwaterkwaliteit is aan provincies toebedeeld. Dit past in de systematiek van de stelselwijziging Omgevingswet waarbij de gemeenten de primaire zorg voor de fysieke leefomgeving hebben. Gemeenten zijn zich samen met provincies aan de voorbereiden op de situatie onder de Omgevingswet onder de noemer 'warme overdracht'. Op dit moment wordt gewerkt aan een goed beeld van de voortgang van de 'warme overdracht' door het maken van een foto. Bij de 'warme overdracht' spelen nog onduidelijkheden omtrent de zorg voor het grondwater en wat dat betekent voor stedelijk grondwaterbeheer en de oude stortplaatsen. Deze onduidelijkheid kan leiden tot terughoudendheid, terwijl de voorbereidingstijd op de Omgevingswet relatief kort is. Ook voor dit proces van 'warme overdracht' is het wenselijk om inzichtelijk te krijgen in welke gebieden er aanpak/beheer van grondwaterverontreiniging gewenst is en welke kosten dat met zich meebrengt in de periode na 2020 zowel voor betrokken bedrijven als de overheden.

Een belangrijke voorwaarde voor het functioneren van de Omgevingswet is het op orde hebben van informatie over de fysieke leefomgeving. Het digitale stelsel Omgevingswet (DSO) zal bij de start van de Omgevingswet nog niet in zijn uiteindelijke vorm beschikbaar zijn, waardoor provincies, gemeenten en andere datahouders meer inspanningen moeten doen om zelf de relevante bodeminformatie beschikbaar te krijgen en te maken.

Overheden zijn aan de slag met de Omgevingswet, er worden Omgevingsvisies, Omgevingsprogramma's, Omgevingsplannen en verordeningen gemaakt. In die visies worden ambities en keuzes voor de fysieke leefomgeving gemaakt aan de hand van maatschappelijke opgaven. De bouwopgave, klimaatadaptatie en energietransitie zijn voorname opgaven waarbij het bodem en watersysteem mogelijkheden biedt en grenzen aangeeft. De opgaven die hiervoor zijn genoemd op het gebied van de aanpak en beheer van historische verontreinigingen moeten ook een plek krijgen in de programma's en plannen/verordeningen van overheden. Omdat goed te doen is kennis nodig. De convenantspartijen kunnen aan de hand van de foto's van de warme overdracht beter bepalen of en zo ja welke ondersteuning nodig is bij de voorbereiding op de omgevingswet.

Beschermen en benutten

NB: dit hoofdstuk moet nader ingevuld worden door ORG-ID in samenspraak met projectleiders UP.

Verbinden aan grote maatschappelijke opgaven

Bodem en ondergrond speelt een cruciale rol bij het realiseren van de maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat en energie. We hebben een open, niet verdichte en organische stofrijke bodem nodig om water beter te kunnen vasthouden. We hebben groen in de stad nodig die wortelt in een vruchtbare bodem om luchtverontreiniging en hittestress tegen te gaan. We hebben geothermie en warmte-koudeopslag nodig in de energiemix van de toekomst. Elektrisch rijden en gasloze wijken vragen om een nieuwe infrastructuur in de bodem. Bodemdaling vraagt om peilbeheer, zeespiegelstijging en hoge piekneerslag vraagt om meer waterberging en dijkversterking met daarbij horend grondverzet. Het werkveld bodem- en ondergrond is bezig zich te verbinden aan die maatschappelijke opgaven. Waar het werkveld eerst primair gericht was op de aanpak van bodemverontreiniging zien we mede door het toegenomen belang en aandacht voor klimaat en energie, dat het werkveld zich meer en meer richt op het inbrengen van kennis over de mogelijkheden en beperkingen van het bodem- en watersysteem voor deze opgaven.

De verbinding aan de maatschappelijke opgaven gaat niet overal vanzelf. Niet altijd is even duidelijk wat het werkveld bodem- en ondergrond te bieden heeft en aan de andere kant van de tafel wat de maatschappelijke opgaven nodig hebben vanuit de kennis over het bodem en watersysteem. Er staat bovendien ook een tijddruk op. Bij een aantal koplopers zijn daar de afgelopen jaren forse stappen vooruit gezet, mede dankzij het grote arsenaal aan instrumenten dat door het uitvoeringsprogramma van het convenant is ontwikkeld. Bij met name de gemeenten die onder de omgevingswet taken overgedragen krijgen van provincies is die verbinding nog niet altijd gelegd. Belangrijke uitdaging is om de kennisdoorwerking naar de gemeentehuizen op dit punt af te stemmen op de behoefte.

Aandacht voor kennis en bodeminformatiebeheer

Er is veel behoefte aan kennisopbouw op het punt van de mogelijkheden en beperkingen van het bodem en watersysteem voor maatschappelijke opgaven. Ook het punt van onlosmakelijk daaraan gekoppelde kennisdoorwerking vraagt aandacht. Kennis is met name in opgebouwd bij de kopgroep, de grote vraag is hoe de opgebouwde kennis beschikbaar komt in de gemeentehuizen waar gewerkt wordt aan de verschillende opgaven op het gebied van energie en klimaat.

Bodeminformatiebeheer is belangrijk om het belang van bodem- en ondergrond bij andere stakeholders onder de aandacht te krijgen. De startscope van het DSO is echter beperkt. Dat betekent dat overheden voor de vraag staan hoe ze zonder full-scale DSO de mogelijkheden en beperkingen van het bodem- en watersysteem inzichtelijk kunnen krijgen.

Aandacht voor samenwerking

De omgevingswet gaat uit van samenwerkende bestuursorganen en een hoge mate van participatie bij de vormgeving van omgevingsvisies en omgevingsplannen en verordeningen. Inhoudelijk zien professionals in het werkveld bodem- en ondergrond veel kansen om een bijdrage te leveren aan de instrumenten van de omgevingswet. Op het gebied van samenwerking is met name bij de zorg voor het grondwater evident dat overheden en maatschappelijke partijen in de regio afspraken moeten maken. Het is aan te bevelen de komende jaren te benutten om ervaring op te doen met dit proces van samenwerken en participatie.

Conclusies en aanbevelingen

Van saneren naar beheren

De convenantpartijen werken gestaag verder aan de route naar beheer van de historische bodemverontreiniging. De zelfstandige saneringsoperatie verloopt voorspoedig en kan aan het einde van het convenant als vrijwel afgerond worden beschouwd. Daarmee wordt een belangrijke randvoorwaarde voor het verlaten van de Wbb-gevals aanpak onder de Omgevingswet ingevuld. Conclusie moet zijn dat deze klus wordt geklaard, maar dat tegelijkertijd niet uit het oog mag worden verloren dat we niet klaar zijn met de (historische) bodemverontreiniging. Er liggen nog een aantal meer gebiedsgerichte opgaven (stedelijk grondwater, diffuus lood, nieuwe bedreigingen) en de spoedoperatie moet nog worden afgehecht (langdurige grondwatersaneringen, enkele waterbodemlocaties en nazorglocaties). Hiervoor is het nodig om afspraken te maken voor zowel de huidige periode als de periode na 2020 op de volgende punten (aanbevelingen):

- Maak afspraken over de hoogte en wijze van financiering van kosten voor bodembeheer na 2020 en neem daarbij o.a. de kosten van langlopende grondwatersaneringen, nazorg, waterbodem, diffuus lood, KRW/oranje gebieden en nieuwe stoffen mee.
- Neem in de jaarprogrammering 2019 en 2020 een actie op om op het gebied van nazorg intensief te kijken naar de aanpak om de kosten van nazorg bij dure locaties te beperken. Betrek daarbij de mogelijkheid om via gerichte investering de kosten voor beheer op termijn terug te brengen.
- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op om snel duidelijk te krijgen in welke gebieden er aanpak van het grondwater noodzakelijk is, waar die aanpak uit bestaat en wie daarvoor welke kosten draagt.
- Maak voor de periode na 2020 afspraken over de programmering van de aanpak van diffuus lood in met lood belaste gebieden en de wijze waarop die programmering invulling geeft aan (lokale) ambities en in verhouding staat tot de beschikbare financiële middelen.
- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op die is gericht op het komen tot een structurele aanpak van nieuwe bedreigingen waarbij aandacht is voor de betrokkenheid van het Rijk bij de decentrale aanpak.
- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op om daar waar nodig en gewenst (blijkend uit de foto warme overdracht) inzet te plegen om gemeenten voor te bereiden op de komst van de omgevingswet.

Beschermen en benutten

De context waarin de afspraken in het convenant op het gebied van transitie zijn gemaakt is verschoven. De impact van het akkoord van Parijs op het gebied van klimaatmitigatie en adaptatie en de ambities om over te stappen op duurzame energie maken de noodzaak om rekening te houden met het bodem- en watersysteem (wat kan er en wat zijn randvoorwaarden) prominenter. In die zin zijn de convenantdoelen ingevuld, bodem en ondergrond in relatie tot maatschappelijke opgaven staat op de kaart. De maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat en energie worden vaak op andere tafels besproken dan op de tafels van het uitvoeringsprogramma/de traditionele bodemtafels. Tegelijkertijd wordt nog niet overal bodem en ondergrond voldoende betrokken bij de maatschappelijke opgaven. Dat leidt tot de volgende aanbeveling:

- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op om meer concreet te maken wat vanuit bodem en ondergrond kan worden bijgedragen aan de ambities op het gebied van klimaat en energie.
- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op om op het gebied van kennisdoorwerking de verbinding van bodem en ondergrond met de maatschappelijke opgaven en de verbinding met gemeenten die nieuwe taken krijgen te versterken.
- Neem in de jaarprogrammering van 2019 en 2020 een actie op om op het gebied van samenwerking en participatie ervaring op te doen op het gebied van samenwerken aan grondwater en deze ervaringen te delen.

Bijlage 1 Dashbord convenant Bodem en ondergrond

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
1	Betreft definities		Bevat slechts definities als afspraken tussen partijen
2.1	Partijen onderschrijven belang bodemen ondergrond		In te vullen in overleg met ORG-ID
2.2	Provincies en gemeenten betrekken de ondergrond bij aanpassing RO-plannen en doen dat samen met belanghebbenden		In te vullen in overleg met ORG-ID
2.3	Decentrale overheden geven uitwerking aan opgaven volgend uit STRONG		In te vullen in overleg met ORG-ID
2.4	Partijen werken actief samen aan duurzaam efficiënt beheer en gebruik ondergrond in lijn met de stelselherziening Ow en met inbegrip van de historische verontreinigingen		In te vullen in overleg met ORG-ID
2.5	Partijen werken samen aan kennis en competentie ontwikkeling op het gebied van beheer en gebruik ondergrond		In te vullen in overleg met ORG-ID
3.1	Partijen onderzoeken – met aandacht voor financiële instrumenten - of het huidige instrumentarium geschikt is voor duurzaam beheer en gebruik ondergrond en kijken of de Ow knelpunten wegneemt.		In te vullen in overleg met ORG-ID
3.2	Partijen onderzoeken of baathouders een bijdrage aan het beheer kunnen leveren en of dat verplichtingen van de beheerder jegens de baathouder schept		In te vullen in overleg met ORG-ID
3.3	Partijen brengen resultaten onderzoek (3.1 & 3.2) in bij wetgevingstraject Ow		In te vullen in overleg met ORG-ID
4.1	Bevoegde overheden Wbb zorgen dat alle bij de eindrapportage van het vorige convenant (2015) bekende		Tav Basislijst 2015: Aanpak beheersing is op 26 van de 1383 locaties na voorzien uiterlijk in 2020. Nog 105 v/d 1383 locaties moeten in uitvoering worden gebracht. Aandacht is nodig want

Artikel convenanten, verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
	spoedlocaties in 2020 zijn gesaneerd of beheerst, inclusief de KRW grondwater spoedlocaties		ca. 500 locaties zijn ook na 2020 nog in uitvoering. Daarvoor zijn middelen nodig, relatie met afspraak 11.5.
4.2	Bevoegde overheden Wbb zorgen ervoor dat locaties die vanwege onvoldoende financiële middelen niet overeenkomstig 4.1 zijn gesaneerd of beheerst dat daarvan de risico's in beeld zijn en aanpak is gepland		Voor de 26 locaties die in 2020 niet in uitvoering zijn is een planning van aanpak geen probleem. Voor lood, zie aldaar
4.3	Bevoegde overheden Wbb beschikken de locaties genoemd bij 4.1 uiterlijk in 2016 ten behoeve van het doel genoemd in 4.1	 	Uit de monitoring blijkt dat in 2017 en 2018 nog een flink aantal locaties moesten worden beschikt. Voor die locaties is het doel niet gehaald (deels rood dus) omdat de termijn is verstreken. Vraagt geen verdere aandacht gezien voortgang van aanpak spoedlocaties bij 4.1.
4.4	Bevoegde overheden Wbb maken een lijst van KRW spoedlocaties in 2017 en beschikken die uiterlijk 2018 ten behoeve van het doel genoemd in 4.1	 	Overheden geven aan de KRW locaties in beeld te hebben en toegevoegd te hebben aan de spoedlijst. Punt van aandacht is het wegvallen van het Wbb instrumentarium voor niet-spoed grondwaterverontreinigingen. De gevolgen daarvan voor het beheer van grondwaterverontreinigingen zijn onduidelijk en dat heeft effect op afspraak 5.1 (gebiedsgericht beheer) en 12.2 (warme overdracht).
4.5	Bevoegde overheden Wbb benaderen ten behoeve van het doel bij 4.1 bedrijven actief om hen over sanerings- en financieringsmogelijkheden te informeren	 	Er is mede op verzoek van het bedrijfsleven wederom meer aandacht voor dit onderwerp. Bij de monitoring 2018 wordt op dit punt een scherper beeld verwacht. Bovendien wordt er gewerkt aan producten waarin bv ook de vernieuwde bedrijvenregeling meer aandacht krijgt.
4.6	Bevoegde overheden Wbb saneren of beheersen spoedlocaties met humane risico's uiterlijk in 2016	 	Er zijn een zeer beperkt aantal (7) nog aan te pakken humane spoedlocaties waarvan de uitvoering op 1 na is voorzien uiterlijk 2020.
4.7	Bevoegde overheden Wbb behandelen aanvullende locaties zoveel mogelijk in lijn met de afspraken bij 4.1 en 4.2		Nieuwe locaties worden snel opgepakt (uitzondering hierin zijn lood en nieuwe stoffen, zie bij afspraak 7.1 en 8)
5.1	Bevoegde overheden Wbb brengen in beeld waar er behoefte bestaat aan gebiedsgericht beheer van de verontreinigingen in het grondwater	 	Voor een aantal gebieden met spoedlocaties is gebiedsgericht beheer ingesteld. Door heel Nederland, maar vooral in gebieden waar de ondergrond goed doorlatend is voor een makkelijke verspreiding van verontreinigd grondwater komen logischerwijs ook als niet spoed gekwalificeerde grondwaterverontreinigingen voor. Door het wegvallen van het Wbb instrumentarium wordt het beheer van deze verontreinigingen vanuit de KRW/GWR geadresseerd met een bepalende rol voor

Artikel conventanten, verkort weergave tekst	Uitvoering op schema	Toelichting
		<p>de provincies i.s.m. de betrokken gemeenten en waterschappen. Vanuit de KRW vereisten op het gebied van voorkomen en beperken van inbreng in grondwater staat op de agenda om scherp te maken hoe met niet-spoedlocaties omgegaan moet worden. Vervolgens kan bekeken worden of gebiedsgericht grondwaterbeheer mogelijk een oplossing biedt indien er aanpak is gewenst. Hier ligt een belangrijke relatie met afspraak 12.2 over de warme overdracht, want voor veel gemeenten is niet helder wat de impact is van de Ow op het beheer van stedelijk grondwater. Op dit vlak leven nog veel vragen omdat het Rijk in de Omgevingswet veel minder regels over aanpak en het beheer van het grondwater heeft opgenomen in de verwachting dat dit meer integraal in de omgevingsvisies zal worden opgenomen op basis van lokale en regionale ambities.</p>
<p>5.2 Decentrale overheden die gebiedsgericht beheer wenselijk achten hebben de hoofdlijnen van dat beheer uiterlijk in 2020 vastgesteld</p>		<p>Zie hiervoor, het is belangrijk dat snel duidelijkheid komt over het toekomstig beheer van stedelijk grondwater. Het is de verwachting dat de richting van het wenselijk beheer van het grondwater in het kader van de warme overdracht aan de orde komt. Decentrale overheden bepalen in dit proces of een gebiedsgerichte aanpak nog onder de vlag van de Wbb moet plaatsvinden voor 2020 of dat een gekozen vorm van aanpak al beter past binnen het gegeven OW instrumentarium</p>
<p>6.1 Waterschappen dragen zorg voor aanpak dan wel start van uitvoering van locaties op de C-lijst uiterlijk in 2020. Voor zover de middelen daarvoor ontoereikend zijn wordt door de waterschappen uiterlijk in 2020 de risico's in beeld gebracht en een jaar van uitvoering gepland.</p>		<p>Er is aanvullend budget toegekend in 2018 waarmee veel projecten kunnen starten. Er is een tekort aan middelen om alle locaties aan te pakken. Deze restopgave wordt betrokken bij het maken van afspraken over de financiering van het bodembeheer na 2020, zie afspraak 11.5</p>
<p>6.2 Waterschappen zorgen voor een aanpak die de risico's voor het oppervlaktewater wegneemt tegen lage maatschappelijke kosten en ontvangen een bijdrage van 90 % in de kosten met een drempel van 225.000 euro</p>		<p>Waterschappen voldoen aan deze randvoorwaarden</p>
<p>7.1 Bevoegde overheden Wbb leggen in samenwerking met gemeenten gebruiksadviezen vast voor de omgang met diffuse</p>		<p>Overheden hebben deze afspraak actief opgepakt. Door nadere informatie over gezondheidsrisico's bij lood is echter in meer gebieden sprake van potentiële risico's en wordt op</p>

Artikel conventanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
	bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's		veel plaatsen een start gemaakt met de uitvoering van extra inventarisaties. Op veel plaatsen moet echter nog een keuze in beleid en aanpak worden gemaakt. De nieuwe rol om daar eigen beleid in te maken is voor veel overheden wennen. Een aantal overheden geven aan terughoudend te zijn met de inventarisatie in tuinen omdat middelen ontbreken om die aan te pakken indien blijkt dat daartoe noodzaak zou bestaan. Dat heeft zowel betrekking op deze periode (bv subsidieregeling) maar vooral op de periode onder de OW. Van belang om snel duidelijkheid te geven over afspraak 11.5, zodat langjarige programma's gemaakt kunnen worden
7.2	Bevoegde overheden Wbb zorgen in gebieden waar gebruiksadviezen niet afdoende zijn voor het zo spoedig mogelijk beheersen van de risico's waarbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt wordt van natuurlijke momenten van herontwikkeling en bevoegde overheden nemen de aanpak van deze gebieden op in hun programma		Door nadere informatie over gezondheidsrisico's bij lood is op meer plaatsen sprake van risico's ook vanwege de nog onbekende doorwerking van gebruiksadviezen. In die gevallen kan vaak niet gewacht worden op een natuurlijk moment van herontwikkeling
8.1	Partijen brengen nieuwe bedreigingen in beeld en werken kennisachterstand daarop weg		In het kennisprogramma van het convenant is veel aandacht voor de nieuwe bedreigingen. Er worden daarmee stappen gezet om de kennisachterstand weg te werken. Wel zijn de nieuwe bedreigingen een aandachtspunt bij het bodembeheer zowel nu als na 2020 en de kosten die daarvoor worden geïnventariseerd bij afspraak 11.5
9.1	Bevoegde overheden Wbb onderzoeken de mogelijkheden om de nazorg op gesaneerde locaties te beëindigen of te verminderen		In de monitoring hebben we een driedeling gemaakt in typen nazorg (forse actieve nazorg, actieve nazorg door monitoring en passieve nazorg) en zetten we jaarlijks in op een steeds beter beeld van de omvang van de actieve nazorg. De inhaalslag om dit ook voor bedrijven op gave in beeld te krijgen is opgestart. Voor de uitvoering van art. 9 is een adviesnotitie afbouw nazorg opgesteld. In deze notitie is gekozen om in lijn met deze driedeling de vermindering van de nazorg op gave te realiseren. In de uitwerking en doorwerking van de adviesnotitie onderscheiden we drie al geïdentificeerde groepen voor afbouw; een bijzonder intensieve aanpak van afbouw voor een relatief beperkte groep locaties met grote tot zeer hoge investerings- en beheer kosten. Hiervoor denken we aan in nauw overleg met overheden de betreffende locaties onder de loep te nemen.

Artikel convenanten verkorteweergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
			Vervolgens de aanpak van de groep actieve nazorg (monitoring) door uitvoeren van een trendanalyse en verbeterde gebiedsbeoordeling en tot slot de afbouw van de passieve nazorg (gebruiksbeperking, in stand houden isolatie) ter hand nemen door een opname in het nieuwe Ow-stelsel te bewerkstelligen en deze gevallen niet meer onder de Wbb te houden.
9.2	Bevoegde overheden Wbb maken de gerealiseerde vermindering inzichtelijk		Wordt opgehaald in de monitoring.
10.1	Partijen onderzoeken hoe voormalige stortplaatsen zo efficiënt mogelijk kunnen worden beheert		In het kader van de warme overdracht wordt hierover gesproken, maar is er veel onduidelijkheid als gevolg van de onduidelijkheden omtrent het beheer van het grondwater en over de beschikbare informatie over de kwaliteit van het stortlichaamen de grondwaterkwaliteit met als gevolg daarvan onzekerheid bij gemeenten over de stortplaatsen die niet als spoed zijn opgenomen.
10.2	Partijen onderzoeken hoe het bestaande beleid rond beheer voormalige stortplaatsen ook na inwerkingtreding Ow geborgd kan worden		Dit vraagt nog uitwerking omdat het Rijk geen regels over het beheer van grondwater heeft opgenomen in de omgevingswet. Verder is er nog onzekerheid of de regels m.b.t toevalsvondst in de Ow afdoende zijn om een op termijn lekkende stortplaats aan te pakken. ?
11.1	Het Rijk heeft voor de uitvoering van de afspraken uit dit convenant 610 M euro beschikbaar		Staat op begroting
11.2	Het Rijk draagt zorg voor overheveling van in totaal 361 M euro naar de bevoegde overheden Wbb (DUB)		Gedaan
11.3	Het Rijk draagt via aanvullende financiering in 2016 en 2018 64 M euro over naar de bevoegde overheden Wbb. De bevoegde overheden Wbb nemen de C-lijst locaties op in hun programma		Gedaan
11.4	Bevoegde overheden Wbb kunnen voor projecten waarvoor financiering ontbreekt een beroep doen op de bij het Rijk in beheer zijnde knelpuntenpot zolang ze voldoen aan enkele voorwaarden		Knelpuntenpot is niet uitgeput

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
11.5	Partijen maken uiterlijk 2019 een voorstel voor verdeling van de middelen benodigd voor de uitvoering van de taken van het bodembeleid na 2020. De bevindingen van de MTR worden hierbij betrokken		Wordt aan gewerkt middels twee werkgroepen. Het blijkt lastig te zijn om tot goed onderbouwde cijfers te komen voor met name de werkvoorraad. Aandachtspunt is de verdeling van middelen goed op de bestuurlijk agenda te krijgen.
11.6	Bevoegde overheden Wbb leveren elk jaar per 1 april een overzicht aan het Rijk over planning van uitbetaling van subsidies aan bedrijven		Is elk jaar weer trekken om overzichten bij ministerie te krijgen
12.1	Het Rijk bevordert dat de aanpak van saneringen in het kader van dit convenant onder het overgangsrecht van de Ow valt en dus onder het regime van de Wbb.		Is opgenomen in concepten van Aanvullingswet en Besluit bodem
12.2	Het Rijk, provincies en gemeenten bevorderen voor zover er een overdracht van bevoegdheden van provincies naar gemeenten plaats vindt dat deze overdracht soepel verkopt		Overdracht van bevoegdheden staat op de agenda. Er wordt geïnvesteerd om het beeld van de voortgang op te halen (foto). Toekomstige omgang met kleinere grondwaterverontreinigingen, toevalsvondsten en voormalige stortplaatsen zijn veelal nog niet voldoende scherp en dat geeft onzekerheid bij gemeenten die taken over krijgen. Zonder interventie op het gebied van implementatie Ow zijn verschillende (kleinere) gemeenten niet op tijd voldoende gesteld voor de opgave die na 2020 onder hun bevoegdheid vallen
12.3	Partijen overleggen of het convenant aanpassing behoeft indien de bevoegdheden voor het eind van dit convenant wijzigen		Ow treedt in werking na afloop van convenant
12.4	Het Rijk heeft de intentie om een specifieke zorgplicht voor bodem in de Ow op te nemen.		Is voorzien in de invoeringswet
13.1	Partijen stellen een kennisagenda op en actualiseren die, baseren daar het programma van de kennisinstellingen op, ontwikkelen innovaties via business-cases in de praktijk en zorgen dat bestaande en nieuwe kennis wordt behouden en gedeeld via verschillende activiteiten		<ul style="list-style-type: none"> a) De Kennisagenda is in 2016 en 2018 herijkt en geactualiseerd door DSP. b) Er zijn een 20-tal projecten geïnitieerd en opgestart op basis van rendabele business-cases waarin de partijen uit de triple-helix (overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven) zijn vertegenwoordigd. c) Er lopen diverse initiatieven gericht om stromen van kennis op een vernieuwende manier te organiseren (KOBO-HO, werkplaatsen, BOG-poule, bench-mark, intervisie en visitatie). Daarnaast zijn 20 regioprojecten opgestart om decentrale overheden in regionaal verband

Artikel convenanten - verkorte weergave tekst	Uitvoering op schema	Toelichting
		<p>te laten samenwerken aan een instrument van de Omgevingswet.</p> <p>Er is nog wel aandacht nodig om de kennis te laten doorwerken in de maatschappelijke opgaven. Door de gewijzigde context (klimaat en energie opgave) wordt extra urgentie gevoeld bij de doorwerking van kennis over de bijdrage van bodem en ondergrond aan deze opgaven</p>
13.2 Partijen zetten in 2016 een organisatiestructuur voor de werkzaamheden genoemd in 13.1 op of sluiten bij een bestaande organisatiestructuur aan		<p>Er wordt gewerkt vanuit een afgesproken kennisinfrastructuur gebaseerd op de onderling samenhangende 3 pijlers Kennisagenda, Kennis- en innovatieontwikkeling en Kennisdoorwerking met betrokkenheid van convenantspartijen, bedrijfsleven en kennisinstellingen.</p>
14.1 Partijen komen overeen m.b.t. milieu hygiënische bodemdata deze te behouden en te beheren,, te streven naar een landelijke ontsluiting, de dataset te richten op toekomstige behoeften en een impuls te geven aan de digitale informatieketen met centrale aanlevering van gegevens. Dit alles moet gereed zijn per inwerkingtreding Ow		<p>Behoud en beheer heeft aandacht in de warme overdracht. Ontwikkelingen met BRO en DSO worden actief onderling en met achterban gedeeld. Voor andere doelen wordt binnen netwerkoeverleg Bodeminformatiebeheer gewerkt aan een gezamenlijke visie en roadmap. Deze wordt daarna uitgewerkt in een ondersteunende implementatienotitie voor decentrale overheden.</p>
14.2 Partijen werken actief mee aan nieuwe ontwikkelingen om informatie over bodem en ondergrond in brede zin te verzamelen, beheren en ontsluiten zodat eenieder daar gebruik van kan maken.		<p>Verbreiding wordt meegenomen in visie en implementatienotitie van 14.1.</p>
15.1 IPO, VNG, UvW communiceren actief over de inhoud en voortgang van dit convenant naar hun leden		<p>Nieuwsbrief 5x per jaar verstuurd, website wordt geüpdatet, nog op zoek naar creatieve manier van communiceren. Communicatie vanuit koepels naar hun achterban heeft aandacht</p>
15.2 Partijen informeren belanghebbenden actief over dit convenant		<p>inner circle wordt goed bereikt via diverse netwerken en werkgroepen. Extra inzet op de bredere verspreiding.</p>
16.1 Partijen stellen gezamenlijk een uitvoeringsprogramma op		<p>Opgesteld</p>
16.2 Partijen bekijken of het uitvoeringsprogramma STRONG kan worden samengevoegd met het uitvoeringsprogramma van het convenant		<p>Uitvoeringsprogramma's zijn samengevoegd</p>
16.3 Een kwartiermaker doet een voorstel voor een		<p>Gedaan</p>

Artikel conventanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
	uitvoeringsprogramma en uitvoeringsteam		
16.4	Uitvoeringsprogramma wordt in 2015 met unanieme stemmen door partijen vastgesteld		Gedaan
16.5	De nulmeting, monitoring en tussen en eindevaluatie zijn onderdeel van het uitvoeringsprogramma van de partijen		Nulmeting is uitgevoerd, tussenevaluatie in 2018 wordt uitgevoerd
16.6	Het uitvoeringsteam bestaat uit medewerkers van partijen en mensen van B+		Ja
16.7	Partijen dragen gezamenlijk zorg voor financiering van het uitvoeringsprogramma en team		Gedaan
16.8	De stuurgroep is bevoegd tot benoemen kwartiermaker, vaststellen uitvoeringsprogramma, benoemen leden uitvoeringsteam, aansturing uitvoeringsteam, besluiten over producten uitvoeringsteam inclusief monitoring en evaluaties, zorgdragen voor financiering uitvoeringsteam en programma, toezien op de voortgang van het uitvoeringsprogramma en de convenantafspraken en het opstellen van criteria voor aanspraak op aanvullende financiële middelen		Zaken waarvoor stuurgroep bevoegd is worden elk kwartaal op de agenda van de stuurgroep geagendeerd
17.1	Bevoegde overheden Wbb bespreken via het uitvoeringsteam hun planning en programmering van de convenant doelen		Uitvoeringsteam bezoekt elke overheid 1 maal per jaar
17.2	Partijen stellen uiterlijk juni 2016 een monitoringprogramma vast		Gedaan
17.3	Partijen monitoren jaarlijks de voortgang van het convenant volgens het monitoringsprogramma en besluiten of intensivering op onderdelen noodzakelijk is		Monitoring heeft plaats gevonden in 2016 en 2017 en is in uitvoering in 2018. Monitoring betreft slechts de artikelen 4 t/m 10 van het convenant
17.4	Bevoegde overheden Wbb sturen jaarlijks hun eigen		Slechts na herhaald aandringen stuurt een deel van de overheden hun verantwoording aan het

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
	verantwoording over de bestede middelen aan het Rijk		Rijk
17.5	Partijen verrichten een 0-meting ten aanzien van de doelstellingen in de artikel 4, 5 en 6.		Gedaan
17.6	Partijen stellen een tussenbalans op in het najaar van 2018 om te bezien of ze op schema liggen, mede met het oog op de wijziging van de Ow. Indien nodig zullen afspraken dan worden aangepast na een bestuurlijk overleg		In uitvoering
17.7	Partijen stellen na 2020 een eindevaluatie op. Deze zal worden besproken in een bestuurdersconferentie en aan de tweede kamer worden aangeboden		Staat op de lijst van activiteiten
18.1	Convenant loopt van 1-1-2016 t/m 31-12-2020		Geen wijziging
18.2	Convenant wordt gepubliceerd in de Staatscourant		Gedaan
18.3	Partijen handelen in geest van convenant bij kwesties die niet in het convenant zijn geregeld		In te vullen in overleg met ORG-ID
18.4	Partijen melden geschillen schriftelijk aan de stuurgroep en die tracht geschillen in den minne op te lossen		In te vullen in overleg met ORG-ID
18.5	Indien partijen een geschil niet in de minne kunnen oplossen wordt getracht het geschil op te lossen via mediation		In te vullen in overleg met ORG-ID
18.6	Partijen kunnen het convenant schriftelijk aanvullen		In te vullen in overleg met ORG-ID

Bijlage 2 Dashbord convenant Bodem en bedrijfsleven

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema		Toelichting
1	Betreft definities			Bevat slechts definities als afspraken tussen partijen
2.1	Partijen onderschrijven belang bodemen ondergrond			
2.2	Partijen intensiveren de samenwerking en ontwikkelen kennis en competenties met betrekking tot duurzaam efficiënt beheer en gebruik ondergrond voor de periode na 2020			
2.3	Partijen werken actief samen aan verdere inrichting van duurzaam efficiënt beheer van bodemen ondergrond, mede in acht neming de in voorbereiding zijnde omgevingswet. Het beheer van de in de bodem aanwezige verontreinigingen worden hierin meegenomen			Samenwerking na 2020 nog niet vastgelegd
2.4	Partijen stimuleren de vorming van een bodemontzorgorganisatie			
3.1	Anticiperen op omgevingswet			
A	Procedures voor het uitvoeren van bodemsanering op niet spoed locaties met ingang van de nieuwe omgevingswet te versimpelen			In aanvullingsbesluit alleen grondwater nog aandachtspunt(oranje loc
B	Artikel 13 van Wbb in te bedden in de algemene zorgplicht van de omgevingswet			In aanvullingsbesluit
c	Bedrijven meer flexibiliteit bij keuze voor maatregelen en voorzieningen te geven zodat er meer rekening kan worden gehouden met locatie specifieke omstandigheden			In BAL
d	Dat in de omgevingswet en de daarbij horende uitvoeringsregels rekening houdt met Convenant bodemen bedrijfsleven			In de meest gevallen wel

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
3.2	In samenwerking met het UP en het bedrijfsleven zal worden overlegd in hoeverre vooruitlopend op de inwerkingtreding van de omgevingswet reeds binnen deze mogelijkheden naar een verdere vereenvoudiging bij huidige aanpak van bodemverontreiniging kan worden gekomen		Word in veel gevallen al rekening mee gehouden
3.3a	Alle op MTR 2013 lijsten spoedlocaties in 2020 zijn gesaneerd dan wel in 2020 door middel van geschikt saneringsplan worden beheerst of tijdelijke beveiligingsmaatregelen zijn genomen		Nog niet allemaal geregeld
3.3b	De KRW grondwaterspoedlocaties waarvan de aanpak volgens de looptijd van KRW stroomgebiedbeheerplannen mogelijk later is voorzien in 2020 zijn gesaneerd dan wel in 2020 zijn geschikt en worden beheerst of tijdelijke beveiligingsmaatregelen in uitvoering zijn		Nog veel onduidelijkheid in het kader van de "Oranje Locaties"
3.4a	Uiterlijk 31 december 2016 ten aanzien van 3.3 onder a bedoelde nu bekende spoedlocaties een beschikking ernst en spoed is genomen		Datum niet gehaald goed op weg met opgave
3.4b	Uiterlijk 31 december 2018 ten aanzien van 3.3 onder b bedoelde spoedlocaties een beschikking ernst en spoed is genomen		Aandacht voor Oranje loopt stroef
3.4c	Uiterlijk 31 december 2017 ten aanzien van 3.3 onder b bedoelde spoedlocaties bekend is bij de eigenaar		Aandacht voor Oranje loopt stroef
3.5	VNO/NCW-MKB Nederland zullen zich inspannen bedrijven te bewegen de spoedlocaties bij bedrijven op 31 december 2020 te saneren of te beheersen volgens de Wbb		Grotendeels alle bedrijven reageren positief enkele bedrijven geven niet thuis
G	Eigenaren van niet spoedlocaties in beginsel pas te saneren op een natuurlijk moment op een door hen gekozen wijze		Aandacht voor maatwerk en aanvullende eisen Bevoegd Gezag

Artikel convenant en verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
overeenkomstig de Wbb			
4.1	Partijen onderkennen, dat het besluit en de regeling geen einddatum kennen en dus op basis van art 24a lid 7 van de Comptabiliteitswet een einddatum moeten invoeren		
4.2a	De vervaldatum met toepassing van art 24a lid 5 van de comptabiliteitswet 2001 vast te stellen op 1 juli 2022		
4.2b	Het besluit en regeling voor 1 juli 2022 te evalueren met mogelijke verlenging en looptijd		
4.3a	Kunnen bedrijven die uiterlijk 31 december 2023 een saneringsplan hebben ingediend bij bevoegd gezag hun spoed en niet-spoed locaties saneren op basis van dit plan en op basis van de regeling tot 1 januari 2030 het verzoek subsidie vaststelling indienen		
4.3b	Blijven voor bedrijven de aanspraken op financiële bijdrage van de overheden op basis van besluit en regeling ontleen aan met het bevoegd gezag voor 1 januari 2016 gemaakte afspraken via raamsaneringsplannen van kracht ook als saneren en beheren plaatsvind na 31 december 2029		
4.3c	Kunnen bedrijven tot uiterlijk 1 januari 2030 een verzoek tot subsidie vaststelling op basis van het besluit en regeling indienen		
4.4a	de staatssecretaris zal bij het bevoegd gezag en de coördinerend rechtspersoon op basis van art 30 van het besluit er op aandringen dat deze bij een bedrijf, dat een saneringsplan indient, de cofinanciering onder de aandacht brengen		In sommige gevallen wordt dit niet goed opgepakt
4.4b	Is voornemens de regeling aan te passen met als doel een vereenvoudiging en versnelling van de procedures voor het		

Artikel convenanten verkorte weergave tekst		Uitvoering op schema	Toelichting
	verkrijgen van subsidies te realiseren		
4.4.	Zal in overleg met VNO/NCW-MKB onderzoeken welke mogelijkheden de staatssteunregels (algemene Groepsvrijstellingsverordeningen) bieden om ruimere subsidie mogelijkheden te bieden aan eigenaren/erfpachters onder meer in gebieden met gebiedsgericht grondwater beheer		Hiervoor ook aandacht voor Oranje locaties subsidie afkoop pluim deels wel mogelijk
5	Looptijd, aanvullingen en wijzigingen		Slechts definities en afspraken over communicatie na ondertekening

BODEMCONVENANT.NL

Rijksoverheid

Interprovinciaal Overleg

UNIE VAN
WATERSCHAPPEN

V N O N C W

MKB
Nederland

Leden Stuurgroep OB&G

**Uitvoeringsprogramma
Bodem en Ondergrond
2016-2020**
p/a RWS /WVL /Leefomgeving /
Bodem+
Bezoekadres:
Lange Kleiweg 34
2288 GK Rijswijk
Postadres:
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
www.bodemconvenant.nl

Verslag

Bijeenkomst Stuurgroep OB&G

5.1.2e
06 5.1.2e
5.1.2e RWS.nl

Datum
6 december 2018

Vergaderdatum en -tijd Donderdag 15 november 2018 13.00-15.00 uur
Vergaderplaats Vergaderzaal 7 A.0019 Croeselaan te Utrecht
Aanwezig: 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (IPO), 5.1.2e (VNO-NCW),
5.1.2e (VNG), 5.1.2e (Bodem+), 5.1.2e 5.1.2e
(I&W), 5.1.2e (UvW), 5.1.2e (Voorzitter, I&W), 5.1.2e
5.1.2e (UP), 5.1.2e verslaglegging, UP)
Afwezig: Vertegenwoordigers adviesbureau voor agendapunt MTR 2018

Verslag

1. Opening, vaststelling agenda, mededelingen

5.1.2e heet iedereen welkom. Er zijn veel agendapunten. We starten met het externe deel van de MTR dat door een adviesbureau is opgesteld. Verzoek vanuit 5.1.2e om Informeel Bestuurlijk overleg dan naar voren te halen. Dit wordt gedeeld door de Stuurgroepleden.

Welke onderwerpen moeten we verder echt behandelen:

- Warme overdracht
- Werkgroep ondergrond en transitie
- Werkgroep kosten/financiering
- Werkplan 2019

Hoe gaan we de overige punten behandelen?

Op de hamerstukken en niet behandelde agendapunten wordt schriftelijk gereageerd voor donderdag 22 november 2018.

Verzoek van de stuurgroep is bij het aanleveren van de stukken, in de agenda beter aan te geven of het om een hamerstuk gaat of niet.

2. Verslag vergadering Stuurgroep OB&G 26 september

Niet besproken, maar afgesproken om via een schriftelijke commentaarronde vast te stellen. *Geen schriftelijke reacties ontvangen op het verslag, het verslag wordt derhalve schriftelijk definitief vastgesteld.*

3. MTR

Interne deel

Goede rapportage, eventueel commentaar kan schriftelijk naar [5.1.2e] worden gestuurd. Gezien de tijd schuiven we de uitgebreide behandeling van deze rapportage door naar de volgende Stuurgroep op 14 februari.

Externe Evaluatie

Er is een opdracht verleend aan een adviesbureau voor het uitvoeren van een externe evaluatie van de onderdelen governance (samenwerking) en transitie. De stuurgroep constateert dat het voorliggende 2e concept rapport van onvoldoende kwaliteit is om te gebruiken als basis voor een externe MTR-rapportage en ziet ook geen mogelijkheden om binnen korte tijd het rapport naar het gewenste niveau te brengen.

Besluit: De Stuurgroep OB&G besluit de opdracht van het adviesbureau af te ronden en het rapport niet definitief te maken.

Actie: afspraak maken met het betreffende adviesbureau waar [5.1.2e], [5.1.2e], [5.1.2e], [5.1.2e] en [5.1.2e] bij aanwezig zijn. Gesprek twee delen: opdracht afronden en evalueren van het proces en gesprek met RWS inkoop over de contractuele afronding.

Actie: [5.1.2e] wordt gevraagd een aanpak te ontwikkelen en na schriftelijke instemming door de stuurgroep, uit te voeren zodat in de SG van 14 februari een breed gedragen concept MTR rapportage ten behoeve van de communicatie besproken kan worden.

5. Aanpak PFAS

Niet besproken, volgende keer samen met Bodemkwaliteitszorg op de agenda.

6. Bodemkwaliteitszorg

[5.1.2e] geeft een korte toelichting op het nagezonden aanbiedingsformulier. Behoeft om kennis met elkaar te delen en praktische afspraken te maken. Zowel praktisch als om de principiële onderwerpen te bediscussiëren. Het initiatief van IenW wordt door de andere convenantspartijen met enthousiasme ontvangen en de urgentie wordt onderschreven. Besloten wordt om dit onderwerp in samenhang met PFAS een volgende keer op de agenda terug te laten komen.

Actie: [5.1.2e] stuurt ter voorbereiding hierop een mail met verzoek om input vanuit de partijen.

7. Foto warme overdracht

VNG/WEB heeft enquête uitgevoerd bij gemeenten. Dat heeft een goede respons opgeleverd. Het opgehaalde beeld wordt bevestigd ook door provincies.

PT signaleert dat de nog resterende onduidelijkheden in rollen en verantwoordelijkheden leiden tot vertraging in het proces van de warme overdracht. In het PT zijn vragen gesteld over de mogelijke aanpassingen in het basistakenpakket van de omgevingsdiensten. VTH zit niet in het Aanvullingsbesluit Bodem, maar wordt in het Invoeringsbesluit geregeld. Dat besluit is nu in consultatie gegaan. Opmerkingen hierover dan ook graag in de consultatie van dit besluit inbrengen. Ter informatie heeft [5.1.2e] de namenlijst van de betreffende vertegenwoordigers doorgestuurd die door BZK voor VTH wordt gebruikt.

[5.1.2e] geeft aan dat de rollen en verantwoordelijkheden voor het grootste deel wel helder zijn. Volledige zekerheid kan pas worden gegeven na de definitieve besluitvorming over het hele wetstraject.

De nu nog beperkte resterende onzekerheden of perceptie daarvan mogen volgens IenW geen belemmering zijn om nu al collegiaal met elkaar te werken aan de warme overdracht. Zoek met elkaar een werkvorm om hier mee om te gaan. Er is altijd ruimte om contact met I&W op te nemen. IenW roept op binnen de werkgroep en PT nog meer de ambassadeursrol in te nemen ten aanzien van het gedachte goed van de Ow.

Besluiten:

- SG OB&G gaat akkoord met verbreden opdracht werkgroep en met maken nieuwe foto 2019.
- Verzoek aan werkgroep Warme Overdracht om plan van aanpak en planning te maken, zodat de activiteiten te volgen zijn.

8. Werkgroep Ondergrond en Transitie

5.1.2e ligt kort even de oplegger toe. De resultaten van de gezamenlijke werksessie op 23 oktober van de stuurgroep en de werkgroep O&T zijn weergegeven in het voorliggende ppt-verslag.

Besluiten:

- De werkgroep O&T wordt gevraagd gevoerde discussie in samenwerking met het UP-kennistraject verder te concretiseren en ter besluitvorming voor te leggen in de Stuurgroep van 14 februari.
- Stuurgroep is akkoord met opdracht aan 5.1.2e en 5.1.2e. Besluit over de globale richting van de samenwerking kan via schriftelijke ronde medio december 2018. Definitief besluit over inhoud en inzet middelen zal in de Stuurgroep van 14 februari plaatsvinden.

9. Werkgroepen Kosten en Financiering bodembeheer na 2020

I&W geeft aan dat er een goed kostenverhaal en gedeeld beeld ligt, maar verder dan hier komen we nu niet. Materiaal is waardevol, maar wij moeten nu verder na gaan denken over hoe deze getallen gebruikt gaan worden. Wat I&W betreft kan nu niet door de stuurgroep worden vastgesteld dat de aangedragen kosten als basis voor de verdeelsleutel voor de financiering zullen worden gebruikt. Er zitten teveel principiële punten om hier de werkgroep of stuurgroep over te laten beslissen.

5.1.2e geeft nog aan dat hij vraagtekens heeft bij de getallen in de tabel voor het onderdeel kennis en informatiebeheer en dat deze als uitgangspunt voor de gemeenten niet kloppen. Aangegeven wordt dat deze aandachtspunten gedurende het vervolgproces nog kunnen worden meegenomen.

5.1.2e herformuleert het eerste besluitpunt en vraagt aan de SG of ze onderschrijven dat ze op dit moment geen aanleiding zien om de werkgroep verder in de kosten te laten duiken. De stuurgroep onderschrijft dit, maar we hebben hiermee de cijfers niet tot in lengte van dagen vastgesteld.

De stuurgroep acht het tussenresultaat van de werkgroep Financiering voldoende voor dit moment als basis voor vervolgstappen. Maar de vervolgstappen zijn breder dan alleen een bestuurlijke discussie over kosten en financiering. De Stuurgroep geeft aan de werkgroep financiering even 'on hold' te zetten. De Stuurgroep wil eerst zelf ruimte nemen om een procesontwerp te maken om te komen tot bestuurlijke besluitvorming over governance en financiering van het bodembeheer na 2020.

Besluiten:

- SG OB&G ziet geen aanleiding om de kosten voor het bodembeheer na 2020 verder te onderbouwen. De werkgroep kosten wordt bedankt voor geleverd werk en ontbonden.
- Agendacommissie wordt gevraagd voor 14 februari met een stappenplan op te stellen om te komen tot bestuurlijke afspraken over governance en financiering na 2020. Werkgroep Financiering wordt tot die tijd even stil gelegd.

Actie: 5.1.2e vragen hoe om te gaan met verschillen in kosten tussen UP-onderzoek en Sira-onderzoek.

10. Kennis

Dit agendapunt is niet inhoudelijk behandeld

Besluiten:

- Internationale kennisagenda is na een schriftelijke ronde na de stuurgroep van 15 november geaccordeerd.
- Besluit over de Leidraad aanvullende budgetten wordt aangehouden tot de Stuurgroep van 14 februari.
- Schriftelijk te reageren op het rapport Contextanalyse van Twynstra en Gudde. Op basis daarvan zal het rapport door de werkgroep kennis in samenhang met de werkgroep O&T verder worden uitgewerkt tot een voorstel voor de inzet de resterende kennismiddelen met een zicht op de totale samenhang (verbinding met maatschappelijke opgaven en inzet kennismiddelen tot nu toe). *VNG heeft in reactie na de stuurgroep vergadering aangegeven dat de schriftelijke reactie de volgende stuurgroep zal worden ingebracht.*
- Opdracht van kennisproject Bodemkwaliteit in de omgevingsvisie herformuleren in verband met een veranderende setting.

11. Informeel Bestuurlijk Overleg

Kort wordt even doorgelopen wie er aanwezig zijn: 5.1.2e (voorzitter), Tjisse Stelpstra (provincie Drenthe), Johan van den Hout (provincie Noord-Brabant), Tjeerd van der Zwan (burgermeester Heereveen) zijn in ieder geval aanwezig. Sommige bestuurders zijn nog onzeker, waaronder Berend de Vries (gemeente Tilburg). 5.1.2e geeft aan dat er nog gezocht wordt naar waterschapbestuurders, maar dat als deze niet gevonden worden Dirk Siert Schoonman (DB-lid waterschap Vallei en Veluwe en lid Uniebestuur) aanwezig zal zijn. 5.1.2e zal aanwezig zijn vanuit VNO-NCW-MKB Nederland. 5.1.2e zal nog nagaan of Bert Gijsberts nog kan aanschuiven. 5.1.2e RWS is ook aanwezig. Vanuit de stuurgroep kunnen 5.1.2e, 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e (vaste vervanger van 5.1.2e) er niet bij zijn. 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e wordt gevraagd om vanuit VNG aanwezig te zijn vanuit de Stuurgroep.

Op basis van deze lijst wordt besloten om het informele overleg door te laten gaan. 5.1.2e zit deze bijeenkomst voor.

5.1.2e verzorgt de inleiding en presenteert kort de stand van zaken UP en geeft aan wat goed gaat en wat nog aandacht vraagt de komende twee jaar. Na de inleiding discussie in verschillende blokken.

5.1.2e geeft aan dat er maar 2,5 uur staat voor deze agendapunten. Goed om te sturen op wat je er uit wilt halen, zodat er niet teveel uitgeweken wordt.

Stuurgroep besluit om blok 3 (kennisinfrastructuur en financiering bodembeheer na 2020) te laten vallen, hier zijn we nog niet aan toe.

Focus op blok 1: Bodem – en Grondwaterambitiebrief en 2: Bodem en ondergrond op de bestuurlijk agenda en behoefte aan informeel bestuurlijk overleg.

5.1.2e vraagt nog of het gaat helpen om na elk blok een paar dilemma's te benoemen om het gesprek meer sturing te kunnen geven. Dit idee wordt omarmd. Een toelichting op het eerste blok zal door I&W worden verzorgd. Er is geen aparte toelichting voor blok 2 nodig.

5.1.2e vraagt wat het doel van dit Informele Bestuurlijke overleg is. Het overleg is bedoeld om Bodem en Ondergrond meer op de agenda te krijgen bij de Bestuurders. Het gaat om urgentie neerleggen en duiden wat de relatie is tussen de maatschappelijke opgaven en bodem en ondergrond. 5.1.2e geeft aan dat hij het ziet als een verlengde van de vorige STRONG bestuurlijk overleggen.

Actie: De Stuurgroep vraagt aan 5.1.2e om een programma bij te stellen en op basis daarvan de aanwezige bestuurders een bevestiging te sturen met een globale agenda. Daarnaast wordt aan de Stuurgroep leden gevraagd mee te denken over welke dilemma's we gaan voorleggen.

12. Werkplan 2019

5.1.2e ligt kort even de oplegger toe. De argumentatie waarom voorgesteld wordt om voor 2019 niet uit te gaan van een overprogrammering is dat de ervaring laat zien dat we de geplande overprogrammering in 2018 niet hebben kunnen realiseren omdat het Uitvoeringsteam niet meer activiteiten kan behappen en de beoogde extra capaciteit vanuit de convenantspartijen (eigenaarschap) ook niet ingevuld is.

Vanuit PT is verzoek gedaan meer ruimte te maken voor grondwater in de begroting. Reactie vanuit de stuurgroep is lopende het jaar goed te kijken of je grondwater niet meer gezamenlijk kunt oppakken in samenhang met andere onderdelen uit het werkplan, in plaats van losse grondwateractiviteiten. Ook goed nagaan wat je meerwaarde is als UP ten opzichte van andere trajecten.

Vanuit VNG worden sturingsmomenten gemist in het Werkplan. Graag in een volgende versie aandacht hiervoor. Nu volgens VNG niet bruikbaar als sturingsmiddel. 5.1.2e geeft verder aan de overgang van middelen richting eigenaarschap zoals in het Meerjarenprogramma staat nog onvoldoende wordt gerealiseerd. Stuurgroep heeft dit zelf benoemd en goed om hier verder het gesprek over aan te gaan. Moet dit in het Werkplan of bij het proces voorstel rondom het vervolg van het convenant? De agendacommissie pakt dit punt op.

5.1.2e geeft nog even aan dat het verstandig is om te sturen op het feit dat er niet teveel betalingen na 2020 komen.

Besluit: Stuurgroep stelt het UP-werkplan 2019 vast.

Actie: 5.1.2e werkt de tabel met sturingsmomenten verder uit door de planning van belangrijkste producten er aan toe te voegen, zodat de stuurgroep daar gedurende het jaar beter op kan sturen.

13. Planning volgende vergadering, rondvraag en afsluiting.

5.1.2e geeft aan dat vanuit Provincies een Geothermie bijeenkomst medio januari/februari wordt georganiseerd.

[5.1.2e] geeft aan dat er een brief is gestuurd aan [5.1.2e] door een verliezend consortium dat er vermeende onregelmatigheden zijn geconstateerd in het traject rondom een van de vier uitvragen bij Kennis. Er is door het consortium geen beroep gedaan op de arbitrage binnen het aanbestedingsprocedure.

[5.1.2e] heeft hier intern officieel melding van gemaakt bij het RWS Inkoopcentrum GWW, daar wordt de klacht onafhankelijk opgepakt en afgehandeld, getoetst aan de Gedragscode Publiek Opdrachtgeverschap.

Nieuwe data Stuurgroep OB&G 2019

donderdag 14 februari	13.00-15.00 uur
donderdag 6 juni	13.00-15.00 uur
donderdag 3 oktober	13.00-15.00 uur
donderdag 28 november	13.00-15.00 uur

Acties

Datum SG overleg	Wat	Wie
15 november 2018	Afspraak met adviesbureau over MTR met [5.1.2e], [5.1.2e], [5.1.2e] en [5.1.2e] en een afspraak met RWS inkoop	[5.1.2e] [5.1.2e]
15 november 2018	aanpak ontwikkelen om voor 14 februari te komen tot een concept externe MTR rapportage	[5.1.2e]
15 november 2018	Plan van aanpak en planning Warme Overdracht	Werkgroep Warme Overdracht
15 november 2018	Opstellen plan van aanpak om te komen tot bestuurlijke afspraken organisatie en financiering bodembeheer na 2020	Agendacommissie
15 november 2018	Uitleg verschil gehanteerde kosten UP en Sira onderzoek	[5.1.2e] (I&W)
15 november 2018	Programma informeel bestuurlijk overleg aanpassen en rondsturen naar bestuurders	[5.1.2e]
15 november 2018	Tabel met sturingsmomenten in Werkplan 2019 aanvullen	[5.1.2e]
15 november 2018	Mail verzoek input over bodemkwaliteitszorg van partijen	[5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e]
15 november 2018	Schriftelijke reactie voor 22 november op alle niet behandelde agendapunten en hamerstukken	Allen

Verslag reflectieve bijeenkomst met NSOB over de tussenrapportage convenant Bodem en ondergrond

Datum: 17 januari 2019
Plaats: Croeselaan 15 Utrecht
Status: Concept (reactie van NSOB volgt)

Aanwezig vanuit uitvoeringsprogramma:

5.1.2e	5.1.2e
5.1.2e	
5.1.2e	5.1.2e
5.1.2e	
5.1.2e	5.1.2e

Aanwezig vanuit NSOB:

5.1.2e

Vraag aan NSOB/Kader

Vanuit het uitvoeringsprogramma convenant bodem en ondergrond is een tussenrapportage opgesteld. Aan de NSOB is gevraagd om te reflecteren op die rapportage. NSOB is gevraagd om dit te doen vanwege de eerdere evaluatie die de NSOB heeft uitgevoerd naar het uitvoeringsprogramma in 2015 en met het oog op de adviezen die in 2015 door de NSOB zijn gegeven. De reflectie is mondeling gedaan op 17 januari 2019 via een bijeenkomst met bovengenoemde aanwezigen. 5.1.2e maakt een verslag van de reflectie. Dit verslag wordt meegezonden met de tussenrapportage aan het programmteam van het UP. Telkens is in dit verslag aangegeven welke reflectie is gegeven, wat de reactie van het uitvoeringsprogramma daarop is en op welke wijze de reflectie aanleiding geeft de tussenrapportage aan te vullen. Verwerking van die aanvulling zal tezamen met de opmerkingen van het programmteam geschieden voorafgaand aan verzending van de tussenrapportage aan de stuurgroep OBG.

Algemeen

NSOB geeft aan dat ze de rapportage hebben beschouwd vanuit hun eerdere rapport Bodem in balans (2015) over het uitvoeringsprogramma en met de bril van het kwadrant zoals dat in die rapportage is opgenomen.

Leesbaarheid

NSOB begint met de complimenten dat het een mooi rapport is dat goed leesbaar is.

1. Doel rapportage scherper

Voor NSOB is minder helder wat het doel van de tussenrapportage is. In de rapportage is namelijk niet altijd even duidelijk wat het uitvoeringsprogramma doet en wat de convenantspartijen doen. Gaat het over de prestaties van de convenantspartijen of over de vraag hoe het uitvoeringsprogramma als samenwerkingsverband functioneert of de ondersteunende rol van het uitvoeringsteam daarbij. Het is ook niet altijd even duidelijk aan wie de aanbevelingen zijn gericht.

Reactie UP

De leden van het uitvoeringsteam geven aan dat het doel van de rapportage is om een beeld te schetsen van de voortgang van de convenantsafspraken en op basis van dat beeld te agenderen wat nodig is om aan het eind van de convenantsperiode de doelen van het convenant te halen. Daarbij is de omgeving in beweging en bewegen partijen mee met de veranderende context. Het is daarbij lastig om scherp te duiden wat op conto van een convenantspartij of van het uitvoeringsprogramma is te schrijven. Dat wisselt per onderwerp.

Opvolging

Voorstel is om de reflectie van NSOB op dit onderdeel op te volgen door in de inleiding van het rapport nadrukkelijker op te nemen wat het doel is van de rapportage en wat geëvalueerd wordt. Tevens worden de aanbevelingen concreter toebedeeld aan partijen of het uitvoeringsprogramma (zie ook bij 4).

2. Voldoende urgentie voor bestuurders?

NSOB geeft aan dat de rapportage aan kracht kan winnen door meer urgentie en uitnodigende taal naar bestuurders te gebruiken. Voor bestuurders kan de rapportage namelijk overkomen als een dossier waarin partijen goed op weg zijn, dus weinig urgentie om zaken op te pakken. NSOB geeft aan dat juist het gegeven dat partijen elkaar hebben gevonden en goed op weg zijn ook betekend dat er slagkracht is en er vanwege de geschetste gewijzigde context ambitie en urgentie is om meer te doen dan alleen de doelen van het convenant te halen.

Reactie UP

Valkuil wordt herkend, inderdaad goed om bij bestuurders het gevoel van urgentie en ambitie op te roepen. Bodem en ondergrond doen ertoe op de tafels van energie en klimaat.

Opvolging

Voorstel is om een kort voorwoord op te nemen van de voorzitter van de stuurgroep met daarin een oproep aan bestuurders om in de gewijzigde context (klimaat, energie, omgevingswet, bodemkwaliteitszorg) het momentum en de urgentie te benutten om actief verbinding aan te brengen tussen de bodem en ondergrond gemeenschap en de tafels van energie en klimaat. Hierbij kan gerefereerd worden aan de uitkomsten van de managersbijeenkomst in maart 2018 en het informeel bestuurlijk overleg bodem en ondergrond van december 2018.

3. Samenwerking duiden, zoektocht naar rollen is goed, laat het zien.

NSOB herkent in de rapportage de zoektocht naar een juiste balans tussen samenwerking en eigenaarschap. De gekozen aanpak ligt in lijn met het NSOB advies uit 2015: verschuif de positie van het uitvoeringsprogramma van aanspreken naar aanjagen, van disciplinair naar multidisciplinair en van creëren naar combineren. Soms moeten zaken op regio niveau worden opgepakt, soms is daar steun vanuit UP of Rijk bij nodig. NSOB mist in de rapportage de goede voorbeelden van de zoektocht en geeft daarbij aan dat het niet erg is dat die zoektocht er is en dat het soms schuurt, maar dat het juist laat zien dat er een transitie gaande is. Discussies over rol, samenwerking en eigenaarschap horen daarbij.

Reactie UP

We erkennen dat op dit punt van de verschuiving van de positie er worstelingen die er zijn beter voor het voetlicht kunnen worden gebracht en zien in bijvoorbeeld het dossier diffuus lood een voorbeeld waarin er echt een zoektocht is geweest naar eigenaarschap en rol van partijen op het punt van ambities, normstelling en risicobeoordeling.

Opvolging

Voorstel is om in een kader in de rapportage het narratief op te nemen van de zoektocht naar rol en eigenaarschap bij het dossier diffuus lood.

4. Aanbevelingen meer richten aan adressant

NSOB geeft aan dat de aanbevelingen aan kracht winnen door ze specifieker te maken en te richten aan een adressant die er actie op moet ondernemen.

Reactie UP

De aanbevelingen zijn voor een deel aan het uitvoeringsprogramma zelf gericht en voor een deel meer aan de partijen. Aanbevelingen aan het uitvoeringsprogramma zijn te herkennen aan 'neem in de jaarprogrammering op', andere aanbevelingen kunnen inderdaad specifieker en bestuurlijker worden gemaakt.

Opvolging

Voorstel is om de aanbevelingen bij het onderdeel beschermen en benutten duidelijker aan partijen te richten en meer richting/urgentie mee te geven zodat de adressant wordt uitgenodigd in actie te komen.

5. Vooruit kijken naar na de convenantperiode, plant vast wat zaden

NSOB geeft aan te overwegen om ook verder te kijken dan de komende twee jaar. Indien convenantspartijen voorzien dat het noodzakelijk is om ook na 2020 op enige manier met elkaar samen te werken en daar afspraken over te maken, dan is het goed om het gesprek daarover de komende twee jaar te voeren.

Reactie UP

We zien dat samenwerking meer dan ooit nodig is met de veranderende context waarin partijen opereren. Woorden als convenant, afsprakenkader etc. roepen wel beelden op waar niet iedereen

direct voorstander van is, danwel roepen de discussie over eigenaarschap en 'pamperen' op. Toch is het goed om over de periode na 2020 na te denken, zoals dat ook in de rapportage staat rondom de opgaven die na 2020 doorlopen op het gebied van historische verontreinigingen.

Opvolging

Voorstel is om een aanbeveling op te nemen als volgt: 'bestendig de samenwerking tussen de convenantpartijen en zoek met elkaar naar een passende vorm die bij de situatie na 2020 behoort en benut de resterende twee jaar om daar naar toe te werken'.

6. Overige noties, niet voor de rapportage

NSOB heeft in het gesprek nog meer noties meegegeven die relevant zijn voor de convenantpartijen maar niet tot wijzigingen in de rapportage leiden:

- De zoektocht die convenantpartijen hebben doorgemaakt, wie doet wat (centraal of decentraal, eigenaarschap) wordt voldoende herkent in de rapportage
- De verandering in de kwadranten van NSOB wordt herkent. Het onderdeel saneren naar beheren zit duidelijk in het linkerdeel van het schema, het onderdeel beschermen en benutten in het rechterdeel van het schema. Overheden binnen het convenant zijn vooral gegroeid in de samenwerking (kwadrant rechtsboven). Het kwadrant rechtsonder "de faciliterende overheid" komt tot nu toe nog wat minder tot ontwikkeling. De beweging naar maatschappelijke partijen die het initiatief nemen komt daarbij wat minder naar voren in deze fase.
- De aanbevelingen die NSOB heeft gedaan in haar rapportage uit 2015 zijn herkenbaar in de rapportage en zijn goed opgevolgd door het UP en de convenantpartijen
- De beweging naar een multidisciplinaire ambtenaar moet genuanceerd gelezen worden. Steeds meer hebben we de bodemspecialist nodig maar die moet wel de verbinding zoeken, aanschuiven bij collegae en combineren van maatschappelijke opgaven.
- Tip. Als we vinden dat ook na 2020 er een vorm van een UP nodig is, is het goed om daar de meerwaarde van inzichtelijk te maken.

Conclusies uit overleg Werkgroep Diffuus Lood d.d. 6-2-2019

Op basis van gevoerde discussies (ook in BOOG en WEB), ervaringen uit lopende acties en het concept verslag PT 31-1-2019, komt de werkgroep tot het navolgende beeld dat ze graag meegeven aan de SG voor hun te maken overwegingen zoals geformuleerd in PT:

- De werkgroep herkent zich in het in de PT oplegger geschetste beeld rondom belang van kennisborging en kennisdeling en vooral ook het faciliteren van de actuele zoektocht voor veel partijen. Vooral niet Wbb-bevoegd gezag gemeentes, maar ook provincies die nog niet gestart zijn.
- De werkgroep benadrukt dat voorkomen moet worden dat partijen opnieuw het wiel gaan uitvinden, dan wel dat eerdere aanpakken als blauwdruk worden gezien. Het komen tot maatwerk in de regio staat voorop, de problematiek en mate van omvang is niet overal hetzelfde. Wel is het uiteraard goed om gebruik te maken van de opgedane ervaringen binnen en buiten de werkgroep.
- De werkgroep benadrukt dat opgaves rondom diffuus lood geld vragen van organisaties, zowel nu als juist ook in de periode na 2020. Duidelijkheid bij partijen over financiering is een essentiële voorwaarde voor een bruikbaar handelingsperspectief en een warme ontvangst.

De werkgroep heeft besproken of het mogelijk is om middels een concreet en op praktijk gestoelde ervaringen een soort stappenplan te maken voor partijen die nog aan het begin staan van het traject. Nadrukkelijk niet als blauwdruk maar meer als mogelijk routeboekje/handreiking inclusief verwijzing naar beschikbare informatie en uitwerkingen van diverse partijen: een soort van "handelingsperspectief voor collega's en bestuurders".

Intentie is om hiervoor als uitgangspunt te gebruiken wat voor heel Nederland beschikbaar is, namelijk de bodemkwaliteitskaarten en dan ook juist met aandacht voor de daarbij niet (altijd) meegenomen uitbijters (hoge gehalten van bv juist lood). Dit vervolgens combineren met de keuzes uit bv de MKBA, maar ook lokale informatie over situaties en vooral gezond verstand. Mogelijk kunnen we daarin in combinatie met de opgedane ervaringen een laagdrempelig hulplijntje maken dat voorziet in een behoefte. Bekeken wordt dan ook of en hoe kennisdeling kan worden gestimuleerd: bv een onderlinge uitwisseling tussen overheden via communities of juist in specials binnen BOOG en WEB. Omwille van de voortgang op dit dossier zou de zeer ambitieuze planning kunnen zijn om dit tijdens de BodemBreed sessie in mei 2019 met de werkgroep te presenteren en toetsen.

Ter facilitering van de werkgroep zal er dan wel meer inhoudelijke ondersteuning georganiseerd worden via bv de raamcontract partij die ook de MKBA mee heeft opgesteld en ook ervaring heeft op dit onderwerp (Tauw). Ook zou de werkgroep een rol kunnen hebben bij de begeleiding van de RIVM-opdracht rond opvolging van gebruiksadviezen.

Resume:

In afwijking van het signaal uit het informeel bestuurlijk overleg om de werkgroep op te heffen, is de intentie om dus juist als werkgroep te gaan bekijken of en zo ja hoe we een rol kunnen en willen spelen in facilitering van de zoektocht van onze collega overheden. Wel wordt daarbij bekeken of er alternatieve werkgroepen voor een eventuele uitwerking zijn.

De werkgroep komt tot de volgende aanbevelingen voor de SG:

- De werkgroep wil zich nog inzetten om te komen tot een concreet stappenplan tbv partijen: een handelingsperspectief voor de ambtelijke collega en diens bestuurder.
- Gezien de in de praktijk beluisterde behoeftes zal dit handelingsperspectief ook voorzien worden van een praktisch en concreet inzicht in de doorwerking van diffuus lood onder de systematiek van de omgevingswet.
- Ook het ontsluiten van eerdere onderzoeken, opgedane inzichten en aanpakken zal worden uitgewerkt.
- Om dit alles te realiseren zal de werkgroep ondersteuning inhuren (sober en doelmatig).
- Ter optimalisering van het eindproduct zullen een vijftal niet Wbb-bevoegd gezag gemeentes betrokken worden in de tot standkoming.
- De bredere uitrol en toets zal plaatsvinden in een nog te beleggen bijeenkomst al dan niet samen met Bodembreed en/of platform BodemBeheer. Ook zal het product ontsloten worden via gemeentelijk ROM-netwerk.

- Voorzien is dat het product gepromoot en gebruikt kan worden in de trajecten van de warme overdracht.
- Daarbij wordt ook bekeken of en in welke mate eea ook onder de vlag van VNG/WEB kan plaatsvinden. Dit ter bevordering van een warme ontvangst bij gemeentes .
- De werkgroep zal stimuleren dat er dit jaar een soort van CoP wordt opgericht waarin partijen verdere uitwisseling tot stand kunnen brengen. De GGD-en en het RIVM zullen daar nadrukkelijk bij betrokken worden.
- Het staat het Rijk uiteraard vrij om wel of niet deel te blijven nemen aan de werkgroep. Gezien de gezamenlijke belangen en zoektochten maar ook de samenhang met andere trajecten en actuele discussies over systeemverantwoordelijkheden zou verdere deelname echter wel gewaardeerd worden.
- Zoals al eerder aangegeven gaat de werkgroep er vanuit dat de eerder geformuleerde SG opdracht voor vervolg inzet tav nieuwe stoffen geen invulling meer behoeft omdat daar inmiddels al veel voor loopt.
- De WG Diffuus Lood zal zich opheffen na de totstandkoming van het handelingsperspectief en de vorming van een werkend CoP. Verwachting is dat dit uiterlijk eind 2019 zal zijn.

Percepties over ‘governance’ en ‘transitie’ binnen het Convenant en Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond Een verkenning

ORG-ID, februari 2019

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

ORG-ID

Adres

Oranjerie 34
2316 ZK Leiden

Postbus 256
2300 AG Leiden

Contact

www.org-id.org
info@org-id.org
071 – 5217846

KvK te Leiden

281 03323

Documenttitel:	Percepties over 'governance' en 'transitie' binnen het Convenant en Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond.
Status:	Definitief eindconcept
Datum:	6 februari 2019
Projectnummer ORG-ID:	180717
Opdrachtgever:	RWS/WVL
Auteur:	5.1.2e
Collegiale toets	5.1.2e
Vrijgave door:
Datum/paraaf:

Samenvatting

Vraagstelling

In artikel 17 van het Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 is gesteld dat in 2018 de voortgang van het uitvoeringsprogramma tussentijds zal worden geëvalueerd. Aan ORG-ID is gevraagd om ten behoeve van deze tussentijdse evaluatie (verder te noemen MidTerm Review (MTR)) een evaluatieve, kwalitatieve verkenning uit te voeren van de percepties die bij diverse betrokkenen bestaan over het convenant en het uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond. Het gaat dan specifiek om de onderwerpen Governance (samenwerken, aansturing) en Transitie (artikel 2 en 3, en de uitvoeringsparagraaf van de Structuurvisie Ondergrond (STRONG)). De verkenning beoogt een weerslag te geven van percepties van de vorderingen in de uitvoering van de afspraken uit het convenant Bodem en Ondergrond (inclusief STRONG), en aanbevelingen te geven ten behoeve van het realiseren van de bestaande afspraken. Hierbij komen de volgende onderwerpen aan de orde:

1. de samenwerking tussen de convenantspartijen, en tussen overheden en bedrijfsleven,
2. de mate waarin Bodem en Ondergrond integraal onderdeel is geworden van de maatschappelijke opgave (waaronder diverse transities),
3. de mate waarin wordt toegewerkt naar een 3D-ordening van bodem en ondergrond,
4. de mate waarin de gestelde ambities ten aanzien van het gewenste kennisniveau gerealiseerd zijn.

UP in een snel veranderende context

De uitvoering van het UP gebeurt in een snel veranderende context. De transities die momenteel in volle gang zijn (energie, klimaatadaptatie, voedsel, etc.) kennen hun eigen dynamiek. Die dynamiek kan ertoe leiden dat gesprekspartners met enige afstand tot het UP een beeld kunnen hebben van de uitvoering van het Bodemconvenant dat afwijkt van de meest recente feitelijke stand van zaken. Daarnaast zijn gedurende de looptijd van het UP B&O en het UP STRONG geïntegreerd. Die integratie is te recent (miv 2018) om te verwachten dat dit in de beeldvorming van partijen al een gevestigde plek heeft gekregen. Hiermee is in het evaluatiekader en de vraagstelling rekening gehouden. Verder legt ORG-ID in de conclusies en aanbevelingen de link met het vernieuwde uitvoeringsprogramma.¹

Aanpak

Ten behoeve van de verkenning heeft ORG-ID een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hiervoor is een aantal schriftelijke en mondelinge interviews afgenomen onder een beperkte steekproef van respondenten. Te interviewen personen (respondenten) zijn door het programmateam van het UP B&O aangedragen en zo geselecteerd dat zij de breedte van de betrokken actoren weerspiegelen. Op basis van deze interviews heeft ORG-ID in overleg met de programmamanager enkele onderwerpen geïdentificeerd die verdere verdieping behoeften. Deze verdieping heeft plaatsgehad in aanvullende gesprekken en een rondetafelgesprek. De uitkomst van de verkenning is vanwege de aard van het onderzoek niet representatief, en beoogt dat ook niet te zijn. De verkenning leidt wel tot inzichten die de Stuurgroep Bodem en Ondergrond kunnen helpen bij het (ver)leggen van accenten in de uitvoering van het UP B&O in 2019 en 2020.

Uitkomsten

Uit onze informatie (de verslagen van de interviews) zijn per gespreksonderwerp 'uitersten' te halen. Respondenten hebben zich vrij gevoeld hun mening te geven en hebben duidelijke taal daarbij niet geschuwd. In deze rapportage zijn die uitersten niet opgenomen. De rapportage bevat citaten. Deze

¹ Meerjarenplan 2018 – 2020, Uitvoeringsprogramma Bodem & Ondergrond (november 2017)

zijn bedoeld als illustratie van de bevindingen. Ook de conclusies die ORG-ID trekt dienen te worden gezien in het licht van de aard van het onderzoek. Zij beschrijven niet de feitelijke voortgang van de uitvoering van het UP B&O maar, conform de doelstelling van dit onderzoek, percepties van die voortgang.

Algemeen

Het UP is een programma in de frontlinie. Met het ondersteunen van ingrijpende veranderingen in de wereld van bodem en ondergrond vervult het daar een unieke rol. De uitvoering kent daarbij een hoge mate van gelijkgestemdheid en enthousiasme. ORG-ID constateert dat door de respondenten met waardering naar het fenomeen UP B&O wordt gekeken. Die waardering is groter naarmate men dichterbij de uitvoering van het UP B&O staat. Gesprekspartners die dicht op het UP staan, zien zelf de vorderingen die worden gemaakt en spreken daar met gepaste trots over.

Gesprekspartners die wat verderaf staan, uiten soms scherpe kritiek op de uitvoering van de afspraken van het Bodemconvenant. Vaak is er dan sprake van hoge achterliggende verwachtingen van deze uitvoering, met name over transitie en de daarvoor noodzakelijke kennis. Gesprekken over die verwachtingen leiden meteen tot fundamentele vragen als: waar is het UP B&O precies verantwoordelijk voor? Wat betekent 'transitie' eigenlijk? Wie doet wat?

Soms zijn de geuite verwachtingen van de uitvoering irreëel. Dat levert risico's op voor het draagvlak onder het UP.

Een tweede algemene bevinding is dat gesprekspartners het belangrijk vinden om de bestuurlijke inbedding te versterken.

Meer specifiek

Onderstaand worden de hoofdonderwerpen uit de vraagstelling in meer detail weergegeven en voorzien van conclusies (achter elke vraag is telkens het artikel van het convenant weergegeven):

1. Werken de overheden goed samen in het beheer van de bodem en ondergrond, en heeft de sanering van de aanwezige verontreiniging een goede positie (art. 2.3 en 2.4 en samenwerking convenantpartners onder art. 4-10)?

Conclusie: Er is veel waardering voor de wijze waarop bodemsanering in samenwerking wordt aangepakt en uitgevoerd. Er zijn nog wel zorgen of de aanpak van "oranje gebieden" na de looptijd van het convenant en de inwerkingtreding van de Omgevingswet wel voldoende geborgd is. Er zijn ook zorgen geuit over de overdracht van de 'bevoegd gezag-taken' naar de kleine gemeenten. Verloopt dit goed? Zullen de taken uitvoerbaar blijken?

2. Is de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven geïntensiveerd, zowel op het terrein van bodemsanering, als op het terrein van beheer en gebruik van de ondergrond (samenwerking als basis voor de uitvoering van het Bodemconvenant in het licht van het Convenant Bodem en Bedrijfsleven (CBB) 18 mei 2015, art. 2.2 en 2.3)?

Conclusie: Volgens de respondenten die hier iets over melden loopt de samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid goed als het gaat om de saneringsopgave. De respondenten uiten wel twijfel bij de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de koppeling van bodem aan de bredere maatschappelijke thema's, terwijl deze betrokkenheid wel nodig is (zie CBB art. 2.2 en 2.3).

3. Is de aansluiting tussen bodem en ondergrond enerzijds en de bredere maatschappelijke thema's (de vijf maatschappelijke en negen thematische opgaven van STRONG) anderzijds gerealiseerd (art. 2.2 en 2.3)? Is de aansluiting bij de ruimtelijke ordening voldoende gerealiseerd (art 2.2, 3.1 en 3.3)?

Conclusie: De respondenten geven aan dat dit nog niet voldoende van de grond is gekomen. ORG-ID constateert dat dit verklaarbaar is door het moment waarop deze verkenning plaatsvindt. Pas in de tweede helft van 2017 zijn de opgaven van STRONG concreet vertaald in actiepunten. De uitvoering van deze actiepunten is pas in 2018 onder het Meerjarenplan 2018 -2020 Uitvoeringsprogramma Bodem & Ondergrond gestart. Tegelijkertijd constateren respondenten dat de omgeving van het UP snel verandert, en het urgent is om daar met spoed op in te spelen. Een deel van de respondenten signaleert daarbij dat het van belang is de bestuurlijke inbedding van het UP B&O te versterken.

4. Is de kennisontwikkeling op orde (art. 2.5 en art. 13)?

Conclusie: Er is hier sprake van tegenstrijdige beelden. Aan de ene kant zijn er scherpe criticiasters die menen dat het besluitvormingsproces hopeloos stroperig was, onvoldoende aangehaakt bij de uitvoeringspraktijk, teveel gedomineerd door (de belangen van) de onderzoeksinstellingen zelf, en niet leidend tot iets bruikbaars. Hoewel grotendeels veroorzaakt voorafgaande aan de start van het lopende UP B&O, speelt dit nog steeds een grote rol in de beeldvorming van de kennisaanpak. Aan de andere kant zijn er ook respondenten die menen dat er belangrijke positieve stappen zijn en worden gezet, maar dat de eerste onderzoeksresultaten nog los moeten komen en dat daardoor een verkeerd beeld zou kunnen ontstaan. In hoeverre deze positieve stappen de beeldvorming zullen kantelen bij de critici ligt in de toekomst. Hoe dan ook lijkt de beeldvorming flinke schade te zijn toegebracht bij -in ieder geval een deel van- de doelgroep.

Aanbevelingen

1. Maak duidelijker waar het UP B&O wel of niet van is. Beïnvloed daarmee actief de verwachtingen van de uitvoering van het UP;
2. Versterk de kennisinfrastructuur door ook buiten de directe 'bodemwereld' te kijken. Sluit aan bij de grotere bewegingen op dat vlak (bijv. het Veluweberaad);
3. Zet in op regionale borging van kennis over de uitvoering. Dit is nodig voor het dragen van beleidsverantwoordelijkheid door alle gemeenten en ter ondersteuning van initiatieven die iets met de ondergrond willen of moeten;
4. Zorg voor bestuurlijke inbreng van buiten de bodemwereld zodat de rol van het UP B&O bij het realiseren van de vijf maatschappelijke opgaven 'geklankbord' wordt vanuit andere op deze opgaven gerichte programma's;
5. Maak de bodem-community breder zichtbaar en maak daarbij gebruik van instrumenten uit de marketing.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	7
2 AFBAKENING & DOELSTELLING	7
3 AANPAK	8
3.1 FASERING	8
3.2 KWALITATIEVE ANALYSE	8
4. KADER	9
4.1 CONVENANT BODEM-ONTWIKKELINGSBELEID EN AANPAK SPOEDLOCATIES 2010 – 2015	9
4.2 CONVENANT BODEM EN ONDERGROND 2016 -2020	9
4.3 CONVENANT BODEM EN BEDRIJFSLEVEN	10
4.4 BODEM IN BALANS	10
4.5 UITVOERINGSPROGRAMMA	10
4.6 INBEDDING STRUCTUURVISIE ONDERGROND (STRONG)	11
4.7 EVALUATIEKADER	11
5 BEVINDINGEN	13
5.1 INLEIDING	13
5.2 DUIDING VAN DE UITSPRAKEN VAN DE RESPONDENTEN	13
5.3 RESULTATEN ALGEMEEN	13
5.4 MEER IN HET BIJZONDER	14
5.5 HOOFDCONCLUSIES	20
5.6 TOETSING AAN DE HOOFDDOELSTELLINGEN VAN HET UP:	23
6 HANDELINGSPERSPECTIEVEN	24
6.1 TEN AANZIEN VAN DE SAMENWERKING BIJ DE SANERINGSOPGAVE	24
6.2 TEN AANZIEN VAN DE TRANSITIE	24
6.3 TEN AANZIEN VAN DE GOVERNANCE:	25
6.4 TEN AANZIEN VAN COMMUNICATIE	25
7 OVERZICHT BIJLAGEN	26
BIJLAGE 1 LITERATUURLIJST	27
BIJLAGE 2 EVALUATIEKADER	28
BIJLAGE 3 RESULTATEN 'RONDE TAFEL'	33

1. Inleiding

Het Convenant Bodem en ondergrond 2016 – 2020 ('het Bodemconvenant') beschrijft hoe de betrokken overheidspartijen samen willen werken aan de afronding van de bodemsaneringsoperatie en het duurzaam beheer van de bodem. In het Bodemconvenant is aangekondigd dat in het najaar van 2018 een tussenbalans wordt opgemaakt om te bepalen of de uitvoering voldoende op schema ligt om de ambities van het convenant te realiseren.

Aan ORG-ID is gevraagd om ten behoeve van deze tussentijdse evaluatie (verder te noemen MidTermReview (MTR)) een evaluatieve verkenning uit te voeren van de percepties die bij diverse betrokken bestaan over het convenant en het uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond. Het gaat hierbij specifiek om de onderwerpen 'governance' en 'transitie' (zie verder onder 'Afbakening & doelstelling'). Deze rapportage beschrijft deze verkenning en de uitkomsten.

2 Afbakening & doelstelling

De uitkomsten van de verkenning geven een weerslag van de percepties van betrokken op de vordering van de afspraken op het terrein van Governance en Transitie uit het convenant Bodem en Ondergrond in de periode 2016-medio 2018 (iets meer dan de eerste twee jaar van de geldigheidsduur). Ze hanteert daarbij het Uitvoeringsprogramma van dat convenant als uitgangspunt, en geeft aanbevelingen die betrekking hebben op het (verder) realiseren van de bestaande afspraken.

De verkenning gaat in op de volgende onderwerpen:

- a. De samenwerking tussen de convenantpartijen in vergelijking met de daarover vastgestelde ambities en afspraken in het convenant Bodem en Ondergrond, het UP meerjarenplan en de UP jaarplannen;
- b. De samenwerking tussen overheden en bedrijfsleven in verhouding tot de daarover vastgestelde ambities en afspraken in de convenanten (zie §4.3), het meerjarenplan en de jaarplannen;
- c. De mate waarin 'Bodem en Ondergrond' integraal onderdeel is geworden c.q. zal worden van (andere) maatschappelijke opgaven. De mate waarin hierbij wordt aangesloten bij belangrijke maatschappelijke bewegingen als bijvoorbeeld de energietransitie, klimaatadaptatie en transitie in de landbouw;
- d. De mate waarin wordt toegewerkt naar een 3D-ordening van bodem en ondergrond;
- e. De mate waarin de gestelde ambities uit het convenant over gewenst kennisniveau zijn gerealiseerd en wat er nog nodig is vanuit het UP om verdere stappen te maken.

3 Aanpak

3.1 Fasering

Het onderzoek kende vier fasen;

1. *Literatuuronderzoek* en verwerking van de resultaten daarvan in een *evaluatiekader*. De literatuurlijst is opgenomen in bijlage 1. Het evaluatiekader is opgenomen in bijlage 2;
2. *Overzicht verkrijgen*. In deze fase is, door middel van 10 (al dan niet telefonisch) persoonlijke en 10 schriftelijke interviews, informatie verzameld die op hoofdlijnen in beeld bracht hoe de uitvoering van het convenant er globaal voor staat. Op basis van deze interviews kwam ook in beeld welke zaken nog dieper onderzocht zouden moeten worden om een goed beeld te krijgen van die uitvoering, en om aanbevelingen te kunnen doen;
3. *Verdieping*. Op basis van de in fase 2 gevonden informatie zijn 7 verdiepende interviews gehouden. Daarnaast werden de resultaten van fase 2 in een werksessie ('Ronde Tafel') met circa 25 betrokkenen besproken (bijlage 3). Tijdens deze werksessie werden rond een drietal thema's ('klassieke bodemtaken', bodem in beweging', en 'kennis') eerst citaten uit de data gepresenteerd, gevolgd door een pitch en kwalificaties van de voortgang van het UP door een aantal deskundigen. Op basis daarvan vond groepsdiscussie plaats;
4. *Rapportage*. De resultaten van dit alles zijn opgenomen in dit verslag.

3.2 Kwalitatieve analyse

De uitkomsten zijn kwalitatief geanalyseerd. De conclusies in deze rapportage zijn gebaseerd op uitspraken van een beperkt aantal (meest door het programmateam voorgestelde) individuen die op persoonlijke titel hun visie hebben gegeven. De keuze van de respondenten is samen met de leden van het UP-team gemaakt. Wij verwachten dat de selectie van respondenten (verdeling over doelgroepen, status, inhoudelijke kennis, inbedding in het netwerk, mate van betrokkenheid) waardevolle observaties opleveren. Het beoordelen van de feitelijke juistheid van de observaties valt buiten het kader van deze verkenning. De observaties dienen inzichten op te leveren die helpen de tweede helft van de looptijd van het UP in te richten. De kwalitatieve analyse betreft een momentopname. Dit betekent dat ook de conclusies en aanbevelingen ingaan op de gepercipieerde stand van zaken nu.

4. Kader

De grondslag voor deze verkenning werd gevormd door het Uitvoeringsprogramma Convenant Bodem Ondergrond 2016 – 2020 ('het uitvoeringsprogramma') en het Meerjarenplan 2018 – 2020 UP Bodem en Ondergrond ('het Herziene uitvoeringsprogramma').² Deze uitvoeringsprogramma's geven invulling aan het Bodemconvenant en (via het herziene UP) praktische uitvoeringsaspecten van de Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Voor het thema 'governance' hebben we gebruik gemaakt van het NSOB eindrapport 'Bodem in Balans'.³ Ofschoon het bedrijfsleven het Convenant niet heeft meegetekend⁴ hebben wij - met instemming van de opdrachtgever - in onze vraagstelling aandacht geschonken aan de samenwerking tussen de convenantpartners en het bedrijfsleven. Deze samenwerking vormt een belangrijk onderdeel van de transitie die het bodembeleid doormaakt (zie §5.6 van "Bodem in Balans").

Onderstaand wordt de samenhang tussen de vraagstelling en deze documenten aangegeven en wordt verklaard hoe de documenten tot uiting komen in het evaluatiekader voor de verkenning.

4.1 Convenant Bodem-ontwikkelingsbeleid en aanpak speedlocaties 2010 – 2015

Voorafgaand aan het onderhavige Convenant werd in 2009 het Convenant Bodem-ontwikkelingsbeleid en aanpak speedlocaties 2010 – 2015 (het 'eerste Bodemconvenant') ondertekend door vertegenwoordigers van alle betrokken overheden en het bedrijfsleven. In dit eerste Bodemconvenant werden afspraken gemaakt over een versnelde aanpak van de speedlocaties, over een reguleringskader voor het duurzaam gebruik van de ondergrond en over een beweging van een gevalsgesichte benadering naar een gebiedsgesichte benadering. Aan het einde van de looptijd van het eerste Bodemconvenant werd geconcludeerd dat het een goede basis vormde voor samenwerking en dat -naast de aanpak van speedlocaties- zich nieuwe uitdagingen voordeden die een nieuw convenant rechtvaardigden.

4.2 Convenant Bodem en Ondergrond 2016 -2020

Het Convenant Bodem en Ondergrond 2016 -2020 ('het Bodemconvenant') is het vervolg op het eerste Bodemconvenant. Het is op 17 maart 2015 ondertekend door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, de vereniging het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen. Het verbindt de ondertekenaars in hun streven om het duurzaam beheer en gebruik van de bodem en ondergrond vorm te geven. Het verbindt de partijen ook om aan het einde van de convenantperiode alle speedlocaties te hebben gesaneerd, of in een beheersbare situatie te hebben gebracht. Dit mede met het oog op de overdracht van bevoegdheden rond bodem(sanering) naar alle gemeenten. Deze overdracht vindt plaats met de inwerkingtreding van de Omgevingswet (Ow). De onderwerpen governance en transitie zijn vooral opgenomen in de artikelen 2, 3 en 13 van het Bodemconvenant, maar ook de artikelen over informatiebeheer (art.14) en communicatie (art.15) zijn relevant. Governance gaat over samenwerking tussen de partijen op het terrein van bodem(sanering), de decentralisatie van bodemtaken naar alle gemeenten en over de juiste verdeling van de kennisbasis. Transitie gaat over de inbedding en optimaal gebruik maken van bodem en

² Voor een volledig overzicht van gebruikte documenten zie bijlage 1

³ Bodem in Balans, Een evaluatie van de organisatie van de uitvoering van het Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak speedlocaties 2010 – 2015, NSOB 2015

⁴ Het bedrijfsleven heeft wel het eerste bodemconvenant (2010-2015) en een specifiek convenant Rijk-bedrijfsleven ondertekend (zie § 4.1 en § 4.3)

ondergrond in de ruimtelijke ordening of in de keuzes die worden gemaakt in (bijvoorbeeld) de energietransitie. Dit werkt door in allerlei artikelen van het convenant.

4.3 Convenant Bodem en bedrijfsleven

Een bijzonder verschil tussen het eerste en het tweede Bodemconvenant is de samenstelling van de ondertekenaars; waar het eerste Bodemconvenant (2010-2015) nog werd ondertekend door overheden én bedrijfsleven, is het vigerende Bodemconvenant (2016-2020) alleen ondertekend door overheden. In de periode direct na ondertekening hebben het Rijk en het bedrijfsleven (VNO-NCW en MKB Nederland) onderling een convenant gesloten; het Convenant Bodem en Bedrijfsleven 2015 (18 mei 2015). In dit convenant zijn afspraken vastgelegd over (onder andere) het afronden van de spoedsaneringen, en eenvoudige regels voor de omgang met de bodemkwaliteit. Verder zijn afspraken opgenomen over samenwerking op het terrein van duurzaam en efficiënt bodembeheer. Dit mede gelet op de voorziene inwerkingtreding van de Omgevingswet (2021).

4.4 Bodem in balans

De NSOB heeft kort na het verschijnen van het lopende Bodemconvenant een evaluatie uitgevoerd van het eerste Bodemconvenant. Ze omschrijft in die evaluatie de uitdagingen in het Bodemconvenant als een “wicked problem”; een situatie waarin verschillende partijen met elkaar samen moeten werken, zonder dat zij precies weten wat hen te wachten staat. Die onzekerheid is het gevolg van het feit dat het probleem beweeglijk, onzeker en veranderend is. Om hier goed op in te kunnen spelen adviseert de NSOB in de uitvoering van het Bodemconvenant rekening te houden met een aantal bewegingen. Zij ziet een verschuiving van positionering; van aanspreken naar aanjagen, van disciplinair naar multidisciplinair, en van creëren naar combineren. Verder beveelt de NSOB aan om aandacht te besteden aan het behoud van het goede (het relatiemanagement, de bijeenkomsten ter kennisuitwisseling, de voortgangsrapportages) en voort te bouwen op het bestaande (verbeteren en versterken van de communicatie, ontwikkelen tot een platform voor kennisvragen, ontwikkelen van het creëren van aanbod tot het reageren op en combineren van vragen). Ten slotte adviseert de NSOB in vernieuwing mee te bewegen met de veranderende opgave en daar op passende wijze op in te spelen. NSOB onderstreept daarbij dat vooral een verschuiving nodig is van ‘zelf doen’ naar ‘anderen aan zet brengen’. Die ‘anderen’ zijn niet alleen overheden, maar ook marktpartijen (en bijv. de energiewereld).

“Bodem in balans” is gepubliceerd na de totstandkoming van het Bodemconvenant. Het UP B&O heeft de inhoud van de publicatie meegenomen en vertaald in doelen en acties.

4.5 Uitvoeringsprogramma

Het Bodemconvenant krijgt uitvoering door middel van het Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond (‘UP B&O’). Binnen het UP B&O werken de convenantpartijen intensief samen aan de realisatie van de convenantdoelen. Het is de uitvoering van dit programma dat wordt geëvalueerd in deze MTR (dus niet het Convenant zelf).

Het UP B&O beoogt een aantal bewegingen in gang te zetten. Het wil ertoe bijdragen dat:

1. Er meer samenwerking en verbinding ontstaat met maatschappelijke actoren, waaronder het bedrijfsleven;

2. Het eigenaarschap vanuit de convenantpartijen toeneemt. Dit betekent ook dat het belang van het UP in de loop van de convenantperiode afneemt, ten faveure van regie door de partners;
3. De inzet op sanering af kan nemen terwijl de inzet op verbinding aan (andere) maatschappelijke opgaven juist intensiever kan worden.

Het UP B&O heeft per artikel van het Bodemconvenant een nadere uitwerking gemaakt. Die nadere uitwerking valt steeds uiteen in doelen van het artikel, doelen van de gezamenlijke uitvoering, concrete activiteiten, rolverdeling, planningsaspecten en een risico-inschatting.

Dit onderdeel van deze evaluatieve verkenning gaat over de governance en de transitie-aspecten van het UP B&O. De focus van ons evaluatiekader ligt daarom op deze beide aspecten. Het richt zich daarbij op de bovengenoemde 3 hoofddoelstellingen van het UP B&O en gaat in op de governance- en transitie-aspecten van de specifieke doelstellingen van de artikelen.

4.6 Inbedding Structuurvisie Ondergrond (STRONG)

STRONG richt zich op duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond, waarbij benutten en beschermen met elkaar in balans zijn. Zowel STRONG als het convenant is dus gericht op bodem en ondergrond. Het Bodemconvenant en STRONG vullen elkaar aan maar kennen ook overlappende thema's. Daarom is in artikel 3.2 van het uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond opgenomen dat de activiteiten in het kader van de ondersteuning van de uitvoering in de praktijk, ook wanneer deze op basis van het STRONG programma nodig zijn, vallen onder de vlag van het uitvoeringsprogramma van het convenant Bodem en Ondergrond (= één uitvoeringsprogramma). In 2016 werd de Ontwerp-Structuurvisie Ondergrond opgeleverd en zijn de eerste stappen gezet tot integratie van het UP B&O en het Uitvoeringsprogramma STRONG. Deze integratie heeft november 2017 geleid tot het Meerjarenplan 2018 -2020 Uitvoeringsprogramma Bodem & Ondergrond.

4.7 Evaluatiekader

Bij het maken van een tussenbalans van de uitvoering van het Bodemconvenant houdt ORG-ID rekening met het gegeven dat de uitvoering gebeurt in een snel veranderende context. De recente integratie van het UP B&O en het Uitvoeringsprogramma STRONG is een voorbeeld van zo'n verandering. Dit Meerjarenplan 2018-2020 is te recent in uitvoering gegaan om zinvol te evalueren. Tegelijkertijd veroorzaakt de veranderende context dat gesprekspartners met enige afstand tot het UP een ander beeld kunnen hebben van de uitvoering van het Bodemconvenant dan de meest recente stand van zaken. Het evaluatiekader dekt de breedte van het Meerjarenplan 2018-2020. Om voldoende recht te doen aan het in werking treden van het meerjarenplan legt ORG-ID in deze rapportage een link tussen de aanbevelingen op grond van de MTR en de inhoud van het meerjarenplan.

Het evaluatiekader bevat een zevental hoofdvragen. Elke hoofdvraag kent een aantal subvragen. Voor deze subvragen verwijzen wij naar bijlage 2. Het evaluatiekader is gekoppeld aan de afspraken van het Bodemconvenant. De hoofdvragen (met daarachter tussen haakjes de betreffende artikelen in het Bodemconvenant) zijn:

1. Werken de overheden goed samen in de in het beheer van de bodem en ondergrond, en heeft de sanering van de aanwezige verontreiniging een goede positie (art. 2.3 en 2.4 en samenwerking convenantpartners onder art. 4-10)?

2. Is de huidige en in voorbereiding zijnde wetgeving geschikt om het bodembeheer en de bodemsanering goed vorm te geven (art 3.1 en 12)?
3. Is de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven geïntensiveerd, zowel op het terrein van bodemsanering, als op het terrein van beheer en gebruik van de ondergrond (samenwerking als basis voor de uitvoering van het gehele Bodemconvenant)?
4. Is de aansluiting tussen bodem en ondergrond enerzijds en de bredere maatschappelijke thema's (als o.a. in STRONG opgenomen) gerealiseerd (art. 2.2 en 2.3)?
5. Is de aansluiting bij de ruimtelijke ordening voldoende gerealiseerd (art 2.2, 3.1 en 3.3)?
6. Zijn de doelstelling op het terrein van kennis goed op orde (art. 2.5 en art. 13)?
7. En voor al deze vragen; functioneren het uitvoeringsprogramma en bijbehorend team adequaat in de ondersteuning van deze doelstellingen (art. 16)?

Bij bovenstaande vragen dient uiteraard steeds de nuance te worden gehanteerd dat er sprake is van een tussentijdse verkenning. Als de doelstelling (nog) niet is gerealiseerd, is dat dus niet vreemd. De vraagstelling was er op gericht te identificeren voor welke thema's het vertrouwen bestaat dat de doelstellingen binnen bereik zijn, voor welke thema's er nog wel een tandje bij mag worden gezet dan wel er nadere communicatie over de uitvoering nodig is, en voor welke thema's er eventueel alarmbellen afgaan.

5 Bevindingen

5.1 Inleiding

Om een beter zicht te krijgen op hoe de vlag erbij hangt heeft ORG-ID persoonlijke, telefonische en schriftelijke interviews afgenomen. Daarbij hebben we met 27 personen gesproken of informatie van ontvangen. In onderstaande presenteren we onze bevindingen. Dit doen we aan de hand van citaten uit de interviews. Daaraan verbinden we de resultaten van de Ronde Tafel. Op basis hiervan formuleren we in paragraaf 5.5 een aantal hoofdconclusies. Tijdens de Ronde Tafel hebben wij onze eerste inzichten, opgedaan uit de interviews, aan de aanwezigen voorgehouden. Dat heeft geleid tot aanvulling en nuancering, maar niet tot wezenlijk andere inzichten. Die aanvullingen en nuanceringen zijn in het navolgende verwerkt.

5.2 Duiding van de uitspraken van de respondenten

Uit de verslagen van de interviews zijn per gespreksonderwerp 'uitersten' te halen. Respondenten hebben zich vrij gevoeld hun mening te geven en hebben duidelijke taal daarbij niet geschuwd. In deze rapportage zijn die uitersten niet opgenomen. De rapportage bevat citaten. Deze zijn bedoeld als illustratie van de bevindingen. Zij geven een indruk van zowel gematigde als meer extreme uitspraken die gedaan werden, en illustreren daarmee de diversiteit van de ontvangen reacties.

De reflectie van ORG-ID en de conclusies die ORG-ID trekt dienen te worden gezien in het licht van de aard van het onderzoek. Zij beschrijven niet de feitelijke voortgang van de uitvoering van het UP B&O maar, conform de doelstelling van dit onderzoek, percepties van die voortgang.

Tijdens de interviews kwam een veelheid aan thema's en onderwerpen aan de orde. In onderstaande paragrafen worden de hoofdlijnen hieruit gedestilleerd. Een kwantitatieve analyse is, gegeven het karakter van het onderzoek, niet aan de orde. Desondanks willen de onderzoekers wel een globale duiding van de perceptie van de respondenten geven. Een kleuring van de antwoorden. Niet meer, en niet minder. In onderstaande paragrafen nemen we dan ook aan het einde van elke paragraaf een overzicht van die 'kleuring' op door aan te geven welk percentage als positief (groen; alle gaat goed!), als waarschuwend (oranje; er is iets niet op orde!), als negatief (rood; dit is echt problematisch) of als neutraal (blanco) kan worden geduid. Wanneer op een vraag in het geheel geen antwoord is gegeven is dit in de duiding van de individuele vragen niet meegenomen in de beoordeling.

In totaal waren 418 antwoorden mogelijk. Daarvan zijn er 194 niet ingevuld of neutraal geformuleerd. Hierover worden door de onderzoekers dus verder geen uitspraken gedaan. Van de resterende 224 antwoordvelden zijn er 70 groen (= 31,25%), 110 oranje (= 49,1%) en 44 rood (= 19,65%)

5.3 Resultaten algemeen

Alvorens op de afzonderlijke vragen en bevindingen in te gaan constateren we dat het UP een unieke positie inneemt. Het functioneert in de frontlinie van ingrijpende veranderingen in de wereld van bodem en ondergrond en vervult daar een ondersteunende functie. Het kent daarbij een hoge mate van gelijkgestemdheid en enthousiasme.

ORG-ID constateert dat door een groot deel van de respondenten met waardering naar het fenomeen UP B&O wordt gekeken. Die waardering is groter naarmate men dichterbij de uitvoering van het UP B&O staat. Gesprekspartners die dicht op het UP staan, zien zelf de vorderingen die worden gemaakt en spreken daar met gepaste trots over.

Gesprekspartners die wat verderaf staan, uiten soms scherpe kritiek op de uitvoering van de afspraken van het Bodemconvenant. Vaak is er dan sprake van hoge achterliggende verwachtingen van deze uitvoering, met name over transitie en de daarvoor noodzakelijke kennis. Gesprekken over die verwachtingen leiden meteen tot fundamentele vragen als: waar is het UP B&O precies verantwoordelijk voor? Wat betekent 'transitie' eigenlijk? Wie doet wat? Soms ook zijn de geuite verwachtingen van de uitvoering irreëel. Dat levert risico's op voor het draagvlak onder het UP.

Een tweede algemene bevinding is dat meerdere gesprekspartners het belangrijk vinden om de bestuurlijke inbedding te versterken.

5.4 Meer in het bijzonder

5.4.1 Klassieke taken

Constateringen

Convenant en Uitvoeringsprogramma worden breed als effectieve instrumenten gezien om de klassieke saneringsoperatie en wat daarbij komt kijken (ook aan 'nieuwe' ontwikkelingen rond die taken, als spoedsaneringen en - in mindere mate - "oranje gebieden"). Er zijn ook gerede twijfels geuit of deze klassieke taken voldoende als afgerond kunnen worden beschouwd op het nu voorziene moment van inpassing van de Wet Bodembescherming in de Omgevingswet (2021). Vóór het einde van de looptijd van het Convenant (2020) ziet men als nóg ambitieuzer.

Onderdeel van de 'klassieke' taken is de voorbereiding van de overdracht van taken van provincie naar gemeenten; de 'warme overdracht'. Dit betreft het beheer van bestaande, gesaneerde plekken en de aanpak van toekomstige saneringen. Niet alleen speelt daarbij de in bovenstaand citaat genoemde prioritering bij gemeenten, ook heeft een aantal respondenten twijfels geuit over of "al die kleine gemeenten" wel voldoende capaciteit kunnen vrijmaken om de voor hen nieuwe taak goed te vervullen. Daar staat bij enkele respondenten -en dit werd bevestigd tijdens de ronde tafel- de verwachting tegenover dat het technisch-inhoudelijke deel van deze taak goed kan worden ingevuld via de Regionale Uitvoeringsdiensten (Omgevingsdiensten)⁵. Dat vraagt volgens de respondenten dan wel om een gemeente die haar opdrachtgeversrol op dit punt goed zal kunnen vervullen.

"De spoedoperatie gaat stelselmatig voort en dat loopt goed. En de doelstellingen en aanpak daarvan zijn ook heel duidelijk. Je hebt zoveel locaties, zoveel doorlooptijd, en dus moet je dit en dat doen om het af te ronden."

"Daarbij baart eigenlijk alleen de betrokkenheid van de kleinere gemeenten mij zorgen; die geven prioriteit aan het voorbereiden van de Ow boven de ondergrond-transitie."

⁵ Bijzonder aandachtspunt hierbij is niet alleen 'verdampende kennis' van hoe saneringen in het verleden zijn aangepakt, maar ook of er in Nederland überhaupt voldoende mensen te vinden zullen zijn, gezien vergrijzing, uitstroom en krappe arbeidsmarkt.

"Ofschoon de samenwerking beter verloopt dan in het verleden zal de warme overdracht van het saneringsdossier nog wel wat voeten in aarde hebben. Provincies hebben soms nog betrekkelijk weinig contact met gemeenten die het moeten gaan overnemen. Het risico is groot dat de aanwezige kennis in de overdracht verdampt."

De warme overdracht is volgens de respondenten niet snel "af". Dit beeld uit de gesprekken werd bevestigd door het gesprek aan de ronde tafel. Men vindt dat bestuurders zich dat moeten realiseren. Het heeft volgens de respondenten consequenties voor de financiële voorzieningen na 2020.

Kwantitatief thema 'samenwerking': 41 % groen – 35 % oranje – 24 % rood – 0% blanco

Kwantitatief thema 'warme overdracht': 29 % groen – 57 % oranje – 14 % rood – 0% blanco

Reflectie

De respondenten hebben in het algemeen een positief tot licht bezorgd beeld van de samenwerking tussen de overheden op het terrein van de klassieke bodemsaneringstaken en van de afronding van de bodemsaneringsoperatie. Daarbij is ook onderscheid te maken tussen respondenten die zich 'dichterbij' het UP bevinden en degenen die hier verder vanaf staan. Ook zijn er regionale/provinciale verschillen te zien in de samenwerking tussen gemeenten en provincie. Met name op het terrein van de warme overdracht lijkt nog winst te behalen.

5.4.2 Transitie: "Bodem in Beweging"

Constateringen

De doelstelling van het Convenant is ervoor te zorgen dat uiterlijk in 2020 het bodem- en ondergrondsdossier integraal onderdeel is van (andere) maatschappelijke opgaven, zoals die in het citaat genoemde.

De mate van urgentie is ondertussen - in de ogen van velen - alleen maar groter geworden. Niet alleen vanwege de Omgevingswet die vanaf 2021 een integrale benadering sowieso verplicht stelt, maar ook omdat volgens hen de grote transities (energie, klimaat, bodemdaling) zullen leiden tot een ruimtelijke transformatie waarin een steeds zwaarder beroep gedaan zal worden op driedimensionaliteit. Bodem en ondergrond hebben daar volgens hen een essentiële rol in. Zij noemen onder andere warmte-koude-opslag, aanpak verzilting, waterbuffering in verband met droogtegevaar en meer diep wortelend groen in de stad.

"de relatie met Omgevingswet (Ow), operatie aardgasvrij, reductie CO2-uitstoot uit veenweidegebied, enzovoorts wordt niet gelegd. Er is geen overlegkader om die verbinding bestuurlijk te maken."

"Het belang van deze bredere opgaven is nu veel groter dan ten tijde van het ondertekenen van het Convenant. Als we het nu nog moeten uitvinden krijgen we de noodzakelijke verbreding van de agenda niet meer binnen de Convenantperiode van de grond.....en die verbreding van taken en agenda kan niet zonder geld."

"Het zou mooi zijn als er een goed voorbeeld zou komen over hoe b&o in een omgevingsvisie tot uiting kan komen. Die hoeft niet 100% ok te zijn. Maar je kunt best aan een 80% versie werken. Dan wordt ook vanzelf duidelijk waar nog kennislacunes liggen."

Veel van de respondenten wijzen op deze ontwikkelingen dus het besef is duidelijk aanwezig. Een bestuurlijke respondent zegt “grondwater is het nieuwe gas”.

“.....zien we dat de agenda van stuurgroep en UP onvoldoende over de lange termijn vragen gaat, teveel over details.”

“De rol van de stuurgroep is daarin heel genuanceerd. Want een sterke sturing is niet handig wanneer je juist anderen aan zet wilt krijgen. Gaat dus meer om een vinger aan de pols. Daar valt nog wel wat over te zeggen. Want de SG weet wel goed waar het wél goed gaat. Maar het is de vraag of er een gezamenlijk beeld bestaat van waar het beter kan. Dat kan echt wel sterker. De MTR kan daaraan bijdragen. Het is naar mijn mening vooral van belang scherper te krijgen waar we met elkaar naartoe willen.”

Tegelijk vinden anderen dat die transformatie nú nog toekomstmuziek is: er zijn volgens hen nog weinig concrete projecten die hen kunnen leren hoe dat moet. Dat geeft ruimte, maar doet niets af aan de urgentie: we staan op de drempel. Niet alle gesprekspartners zien dat het Convenant en UP die omslag in denken al echt ondersteunen.

Daarbij speelt ons parten dat bestuurlijke verantwoordelijkheden nog sterk verdeeld zijn over maatschappelijke vragen die dicht bij elkaar liggen.

“Omdat die verbinding er niet is word ik geconfronteerd met aardgaswinning (kleine velden) onder een wijk waar we ons best doen mensen warm te maken voor ‘van gas los’. Dat is niet uit te leggen.”

“...voor ons een serieus probleem, maar het staat niet op de agenda. Dat geldt ook voor bodemverbetering (met behulp van maaisel, bagger, slib). Dit hoort ook bij integraliteit en verbreding.”

“Het bewustzijn van de relevantie van bodem en ondergrond bij andere disciplines is groter dan ooit, dus dit is het moment! Als we dit momentum niet benutten gaat de transitie gewoon door, maar met onvoldoende aandacht voor de onderlinge samenhang.”

En er is volgens respondenten hoop: de energiewereld weet “drommels goed” dat ze de ondergrond nodig heeft. De ruimtelijke ordenaars beginnen driedimensionaal te denken, bodemdaling is niet meer alleen een waterprobleem. Een respondent stelt dat het vraagstuk van de invloed die intensiever gebruik van de ondergrond heeft op de stabiliteit van bestaande saneringsgevallen minder bekend is. Ook hiervoor zouden volgens de respondent voorbeeldprojecten enorm kunnen helpen, zodat onaangename / schadelijke / calamiteuze verrassingen voorkomen kunnen worden.

Kwantitatief: 30 % groen – 40 % oranje – 15 % rood – 15% blanco

Reflectie

Bovenstaande waarnemingen zijn voor de onderzoekers niet onverwacht. Het Bodemconvenant omvat nu eenmaal een afrondend en een initiërend onderdeel en kan worden beschouwd als 'een kantelpunt'. Dat is ook in het UP benoemd ⁶. Daarin wordt de convenantperiode als een tussenfase omschreven waarin een afnemende aandacht voor saneren vorm gaat krijgen, en een duidelijke ontwikkeling richting samenwerken en integratie.

5.4.3 Aansturing

Constateringen

De aansturingsstructuur van Convenant en UP komt voort uit en vertegenwoordigt vrijwel uitsluitend de wereld van bodem en ondergrond. Tijdens deze evaluatieve verkenning werd een aantal maal de mogelijke relevantie genoemd van het Veluweberaad: een bestuurlijk overlegplatform van decentrale overheden en kennisinstellingen met een bredere taakstelling dan alleen bodem en ondergrond. In dat platform heeft bodem en ondergrond volgens een aantal gesprekspartners nog geen goede plek.

"De relatie met Omgevingswet (Ow), operatie aardgasvrij, reductie CO2-uitstoot uit veenweidegebied, enzovoorts wordt niet gelegd. Er is geen overlegkader om die verbinding bestuurlijk te maken."

Er blijkt behoorlijk verschillend gedacht te worden over de rol en het functioneren van de stuurgroep van het Convenant/UP. Een aantal respondenten signaleert een gebrek aan bestuurlijke afstemming met andere bestuurlijke platforms.

"De bestuurlijke afstemming met andere platforms die zich richten op maatschappelijke opgaven gebeurt nog in onvoldoende mate. Neem klimaatadaptatie, waar geen afstemming is met betrokken partijen op DPRA stuurgroep niveau."

Kwantitatief: 29 % groen – 34 % oranje – 11 % rood – 26% blanco.

Reflectie

Dit heeft met samenstelling en afstemming te maken. Hier wreekt zich wellicht het enigszins op twee verschillende type opgaven inzetten van Convenant en UP; enerzijds de daadkrachtige afronding van de sanering, anderzijds de doelzoekende verbreding. De saneringsopgave moet tot een goed einde worden gebracht en dat vergt zeker in het begin diepe kennis, zware betrokkenheid en stevige vertegenwoordiging vanuit de wereld van bodem en ondergrond. Parallel moet de transitie naar een integratie van bodem en ondergrond in andere maatschappelijke opgaven vorm worden gegeven, in samenwerking met die andere opgaven. De noodzaak van afstemming is benoemd, maar die is daarmee nog niet geregeld, er is nog geen inhoud aan gegeven.

Dat kan anders, in combinatie met het vraagstuk van de gebrekkige afstemming met kennisinstututen (zie hierna) én de kans van het verbreden van bestuurlijke betrokkenheid. Daar komen we bij de aanbevelingen op terug.

⁶ Uitvoeringsprogramma convenant bodem en ondergrond 2016-2020, pg 5 figuur 2.

5.4.4 Samenwerking overheid - bedrijfsleven

Constateringen

De respondenten die iets melden over dit onderwerp zeggen dat er op meerdere terreinen en manieren samenwerking is tussen bedrijven en overheden in dit dossier:

- Er wordt samengewerkt bij de klassieke taken; saneringen worden uitgevoerd, bodemregisters gevuld en spoedsaneringen snel aangepakt. Dat loopt dus naar verwachting;
- Er wordt samengewerkt bij het analyseren van gevallen (met ingenieursbureaus): ook daarover zijn de respondenten in het algemeen positief;
- Er zou samengewerkt moeten worden bij verdere inrichting en duurzaam en efficiënt beheer van bodem en ondergrond.

"Hij constateert, dat er op dit moment vrijwel geen bedrijven meer in de problemen komen door (de noodzaak tot) bodemsaneringen. Waar in het verleden veel leden meldden dat er grote problemen ontstonden is dat nu voorbij door de maatregelen (waaronder heel belangrijk: Bedrijvenregeling, co-financiering en oprichten Bodemcentrum) die de overheid en private partijen hebben genomen."

"Het convenant/UP is voor ons geen aanleiding en speelt geen rol in de lopende gezamenlijke processen met diverse overheden ter voorbereiding op de Omgevingswet o.a. vanwege de sectorale insteek en de oude WBB-cultuur."

Kwantitatief: 36% groen – 22 % oranje – 20 % rood – 22% blanco

Reflectie

Op het terrein van de klassieke bodemtaken lijkt veel voortgang te zijn geboekt. Dat is nog niet het geval met de transitie. Als die nog niet goed van de grond komt hoeft het ook niet te verbazen wanneer de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven rond die transitie dat ook nog niet doet. Hier is dus kennelijk nog winst te behalen.

5.4.5 Kennis

Constateringen

Rond het thema kennis zijn de uitspraken sterk uiteenlopend. Aan de ene kant zijn er scherpe criticasters die menen dat het besluitvormingsproces hopeloos stroperig was, onvoldoende aangehaakt bij de uitvoeringspraktijk, teveel gedomineerd door (de belangen van) de onderzoeksinstellingen zelf, en niet leidend tot iets bruikbaars.

"Er is wel aandacht voor bv de effectiviteit van deze of gene soort bacterie in het schoonmaken van een vervuiling, maar (bijvoorbeeld) te weinig over de ondergrond in een bestemmingsplan."

".....Daardoor blijft de kennisagenda teveel hangen in de techniek, beantwoordt ze niet de vragen die handelingsperspectief bieden en betrouwbare, objectieve en onafhankelijke informatie die bestuurlijk nodig is om het overleg met de omgeving (bedrijven, bewoners, groepen) te kunnen voeren."

Respondent "ziet dat (bedrijfs)consortia met projecten aankomen en vervolgens de overheden moeten kiezen wat hen aanspreekt (om in de agenda op te nemen). Dat is de omgekeerde wereld. De slechte vertegenwoordiging van overheden bij bijeenkomsten versterkt deze uitkomst."

Meerdere respondenten ervoeren het proces van totstandkoming van de Kennisagenda als niet adequaat, niet efficiënt en niet klant-/oplossingsgericht hebben, en geven aan dat dit het vertrouwen bij -in ieder geval een deel van – de doelgroep geen goed heeft gedaan.

Er zijn ook respondenten die stellen dat de resultaten van het thema kennis nog 'in de pijplijn zitten' en dat in de nabije toekomst een positief beeld zal ontstaan. Wij realiseren ons dat het opstellen en doen uitvoeren van de Kennisagenda formeel geen onderdeel is van (de uitvoering van) het Convenant. Het landin van die agenda, het beantwoorden van kennisvragen en het gebruiken van de onderzoeksresultaten zijn echter essentieel voor het slagen van het Convenant en het UP. Om die reden gaat ORG-ID er hier toch op in.

Door meerdere respondenten wordt een gebrek aan eigenaarschap geconstateerd. Dat kan volgens respondenten aan zowel de doelgroep als het Rijk liggen.

"Het Rijk had ook de neiging te betuttelend te zijn en veel naar zich toe te trekken. Dan worden mensen lui. Eigenaarschap moet stevig neergelegd worden bij de partijen die dat moeten tonen."

"Ik vraag me dan af 'waarom organiseer je je dan niet? Zorg dat je beter op de stoel van de opdrachtgever gaat zitten!'"

"Kennisdrain lijkt nog steeds gaande. Maar bodem en ondergrondsector is daar niet uniek in. Door economische groei in combinatie met demografische opbouw kampen steeds meer sectoren met ernstige personeelstekorten en kennisverlies."

"Voor een middelgrote gemeente is het niet realistisch dat deze kennis op alle terreinen en ook in de toekomst aanwezig is. Daarvoor ontbreekt de mankracht en ervaring."

Door meerdere respondenten zijn zorgen geuit rond een kennisdrain. Sommigen brengen dit in sterk problematiserende zin, anderen brengen het meer als een gegeven van deze tijd. En een gevolg van politiek bestuurlijke keuzes rond de decentralisatie van (oa.) de bodemtaken.

Kwantitatief: 15% groen – 21% oranje – 40% rood – 24% blanco

Reflectie

Het kennis onderdeel lijkt, ondanks alle daarin gestoken energie - een kwetsbaar aspect van het Convenant en het Uitvoeringsprogramma.

Als er inderdaad sprake is geweest van een weeffout bij het voorbereiden van de Kennisagenda, dan zal geïnvesteerd moeten worden om het daardoor ontstane wantrouwen en de non-participatie van de partijen die van de kennis gebruik moeten gaan maken recht te trekken.

Het verdwijnen van specifieke kennis bij overheden is niet alleen aan de orde in de wereld van bodem en ondergrond. Dit maakt misschien de verantwoordelijkheid van de projectorganisatie kleiner, maar het probleem zelf niet. Het zal dus nog meer creativiteit vergen om niet alleen tot een meer gedragen, beter op de praktijkbehoefte aansluitende Kennisagenda te komen, maar ook het aspect 'vasthouden van kennis' en 'verspreiding van kennis' sterker van de grond te tillen.

5.5 Hoofdconclusies

Op basis van bovenstaande trekt ORG-ID de volgende hoofdconclusies:

1. **We zitten halverwege de termijn van het UP B&O 2016-2020. Daarbij is gedurende de looptijd van het convenant een aantal dominante veranderingen opgetreden.** Ten eerste is STRONG conform het Bodemconvenant in het UP inhoudelijk en organisatorisch geïncorporeerd. Dat heeft in de tweede helft van 2017 geresulteerd in het Meerjarenplan UP B&O 2018-2020, waarin de opgaven van STRONG concreet vertaald zijn in actiepunten. Daarmee heeft de oorspronkelijk in het Bodemconvenant opgenomen opdracht om de transitie te ondersteunen pas heel recent een steviger plek gekregen in het UP. Dit moet zich nog gaan uiten in zwaardere en meer herkenbare activiteiten en resultaten daarvan.
Reflectie ORG-ID. Deze beweging is zo recent dat deze verkenning over de uitvoering nog geen zinvolle uitspraken kan doen. Wat ORG-ID wel constateert, is dat er (nog) een mismatch

bestaat tussen de verwachtingen van (een deel van) de respondenten over de voortgang van de ondersteuning van de transitie (met onder andere specifieke kennis daartoe), en datgene wat ze er feitelijk van merken. Tegelijkertijd constateren onze respondenten dat de omgeving van het UP snel verandert en het urgent is om daar met spoed op in te spelen. Het lijkt daarbij van belang de bestuurlijke inbedding van het UP B&O te versterken en de transitie beter te laten “landen” in de regio.

Vrijwel iedereen is te spreken over de manier waarop de klassieke taken (saneringen) worden aangepakt en uitgevoerd. Ofschoon er nog altijd onopgeloste vraagstukken zijn en het niet helemaal zeker is dat alle spoedlocaties binnen de looptijd van het Convenant zijn gesaneerd, overheerst de mening dat “het wel goed komt”.

2. **Er is onder onze respondenten enige ongerustheid of de aanpak van “oranje gebieden” na de looptijd van het convenant en de inwerkingtreding van de Omgevingswet (Ow) wel voldoende geborgd is.** Niemand twijfelt er aan dat betrokken partijen hun best doen om geen onopgeloste problemen achter te laten, en dat het PT daarin haar rol pakt.

Reflectie ORG-ID. Als er al restproblemen te verwachten zijn ligt dat aan heel andere dingen (gewijzigde inzichten, financieringsproblemen, ruimtelijke ordeningsvragen, enz.). Dat neemt niet weg, dat er ook vanuit bodemperspectief alle reden is om de chemische bodemkwaliteit goed in de gaten te houden. Die blijft aandacht vergen, en komt niet automatisch “wel goed”.

3. **Iets zorgelijker zijn de respondenten over de “warme overdracht”.** Die is aan de orde als de Omgevingswet (Ow) in werking treedt en de Wet Bodembescherming vervalt (planning 1.1.2021). Dan worden de bevoegdheden op het terrein van bodemsanering aan alle gemeenten overgedragen. Op dit moment geldt dat alleen voor 29 specifiek aangewezen gemeenten. Er is bij een aantal respondenten twijfel of al die ‘nieuwe’ en veelal kleine gemeenten zich enerzijds wel realiseren wat er op hen afkomt, en anderzijds in staat zullen zijn de noodzakelijke expertise in huis te krijgen.

Reflectie ORG-ID. Het onderwerp bodem vraagt, zeker op technisch niveau, hoge expertise als het op de uitvoering (onderzoek, interpretatie, sanering) aan komt. Wij herkennen daarom de bovengenoemde twijfel. De “overdracht” is bestuurlijk gezien uiteraard de verantwoordelijkheid van de provincies en gemeenten onderling. Zij gaan zelf over de vraag wie ze bij de uitvoering betrekken. Uit de interviews krijgt ORG-ID het beeld, dat de RUD’s hier een belangrijke schakel in kunnen vormen. Zij zouden volgens een aantal respondenten die technische kennis in zich kunnen dragen, terwijl de bestuursdienst van de gemeente de beleidsmatige sturing op zich neemt. Er zijn natuurlijk ook andere constructies mogelijk. Onder verwijzing naar art. 12.1 van het Bodemconvenant is de ‘warme overdracht’ opgenomen in het UP B&O. Het primaat hiervan ligt bij de implementatie van de Omgevingswet. De activiteit is vaag geformuleerd als: “Bijdragen aan een “warme overdracht” van taken van provincies naar (niet bevoegd gezag-) gemeenten, waarbij de positie van omgevingsdiensten in ogenschouw wordt genomen.”

De verwachtingen over de ‘maat’ van de inspanningen van het UP lopen uiteen. Dit blijkt uit de interviews en werd bevestigd tijdens de ronde tafel.

4. **Veel gesprekspartners zien (nog) geen dominante/actieve rol van het Convenant en/of UP op het terrein van de “transitie”.** Met transitie bedoelen we de visie dat bodem en ondergrond (driedimensionaal) beschouwd zal worden als eerste laag in de ruimtelijke ordening, en

geïntegreerd met andere opgaven als de energiehuishouding (mijnbouwactiviteiten, bodemenergie, geothermie), drinkwatervoorziening, (stedelijk) grondwaterbeheer, kabels en leidingen, bodemdaling, ruimtelijke adaptatie, groenbeleid, circulaire economie.

Reflectie ORG-ID. Dit kan - zoals ook sommige respondenten aangeven - te maken hebben met de nog beperkte impact van de transities op de bodem en ondergrond: nog maar op weinig plekken wordt de ondergrond intensief ingezet als bron of als drager van energie en ten behoeve van klimaatadaptatie, etc. Daardoor treedt interferentie met het bodembeleid en de saneringen in de praktijk nog maar weinig op. Dat geeft ruimte om daar gedurende de resterende twee jaar van de looptijd van het Convenant de aansluiting te bewerkstelligen.

Er is wel de nodige beweging op dit gebied. Bijvoorbeeld in de Nationale Omgevingsvisie, Regionale Energie (en Klimaat-) strategieën, de Nationale Klimaatadaptatiestrategie, het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie en de regionale vertalingen daarvan op basis van de klimaatstresstesten, enzovoorts. Het is ORG-ID niet duidelijk geworden hoe het Uitvoeringsprogramma hier een rol in heeft gespeeld. Veel is nog analyse en beleidsvorming en er is nog tijd. Nu is wel het moment om als 'bodemsector' de aansluiting te zoeken, zich door deze ontwikkelingen te laten inspireren en haar plek op te eisen. Want als dat niet gebeurt dreigt de interne logica van het bodem- en watersysteem verloren te gaan, zo waarschuwen meerdere gesprekspartners.

5. **De wijze van aansturing van Convenant en UP is op dit moment vrijwel volledig ambtelijk.**

Reflectie ORG-ID. Dat zorgt voor korte lijnen, veel onderling begrip, en snelheid van handelen. Maar het betekent ook dat het moeilijk is de verbinding met andere dossiers te organiseren, en strategische vragen voldoende geagendeerd te krijgen. Het versterkt de neiging te handelen vanuit de eigen koker "bodem en ondergrond", of zelfs vanuit "sanering". Het leidt ook tot onzichtbaarheid voor wie niet in de 'binnenring' zit. Hierdoor ontstaat ruimte voor suboptimale oplossingen. Daarmee dreigt (in ieder geval ten opzichte van het Uitvoeringsprogramma) desinteresse op bestuurlijk niveau, die de voortgang van de uitvoering van het Convenant in gevaar kan brengen. Van meerdere kanten werd ons daarom op het hart gedrukt te pleiten voor op zijn minst één bestuurlijk overleg van alle betrokken overheden én het relevante bedrijfsleven.

6. **Rond het kennisdossier krijgen we behoorlijk tegenstrijdige beelden.** Aan de ene kant zijn er scherpe criticiasters die menen dat het besluitvormingsproces hopeloos stroperig was, onvoldoende aangehaakt bij de uitvoeringspraktijk, teveel gedomineerd door (de belangen van) de onderzoeksinstellingen zelf, en niet leidend tot iets bruikbaars. Er zijn aan de andere kant respondenten die menen dat er belangrijke positieve stappen zijn en worden gezet, maar dat de eerste onderzoeksresultaten nog los moeten komen en dat er daardoor een verkeerd beeld bestaat.

Reflectie ORG-ID. De respondenten geven het beeld van een gebrekkig geïnformeerde vraagarticulatie die leidt tot antwoorden op de verkeerde vragen. Het is daarbij opvallend dat dit beeld sterker naar voren komt bij respondenten die een wat grotere afstand hebben tot de 'binnenring' van betrokkenen. Tegelijkertijd zijn het juist wel deze respondenten die met de resultaten van de kennisagenda aan de slag moeten. ORG-ID is op basis van de gevoerde gesprekken niet in staat te beoordelen in hoeverre het realistisch is te verwachten dat de toekomstige onderzoeksresultaten een eventueel verkeerd beeld zullen corrigeren. Hoe dan

ook lijkt door het proces flinke schade te zijn toegebracht bij -in ieder geval een deel van- de doelgroep.

7. **Waar aan de orde onderstrepen alle respondenten de goede samenwerking tussen overheden en bedrijfsleven als het gaat om het uitvoeren van de klassieke taken.** Maar er zijn twijfels of het betrokken bedrijfsleven de noodzaak van integratie wel heeft geïnternaliseerd, en niet teveel 'blijft hangen' in datgene waar zij op korte termijn belang bij heeft (sanering).

Reflectie ORG-ID. In de samenwerking tussen de overheden en het bedrijfsleven lijkt er onderscheid te bestaan tussen de uitvoering van de klassieke taken enerzijds en de integratie van bodem en ondergrond anderzijds. Bij de integratie van bodem en ondergrond dreigen verkoking bij de overheid en sectoraal marktdenken aan de bedrijvenkant elkaar te versterken.

5.6 Toetsing aan de hoofddoelstellingen van het UP:

Op basis van bovenstaande trekt ORG-ID de volgende conclusies over hoe de respondenten aankijken tegen het doelbereik van de drie hoofddoelstellingen van het UP:

- a) *Meer samenwerking en verbinding ontstaat met maatschappelijke actoren.*
Conclusie: hoewel een voorzichtig begin ontstaat is hier nog veel winst te behalen.
- b) *Het eigenaarschap vanuit de convenantpartijen neemt toe. Dit betekent ook dat het belang van het UP in de loop van de convenantperiode afneemt, ten faveure van regie door de partners.*
Conclusie: ook hier valt nog veel winst te behalen. Zowel op het terrein van de warme overdracht, als de verbreding naar andere maatschappelijke opgaven, als de hieraan te verbinden kennisontwikkeling.
- c) *Dat de inzet op sanering af kan nemen terwijl de inzet op verbinding aan (andere) maatschappelijke opgaven juist intensiever kan worden.*
Conclusie: deze doelstelling lijkt gerealiseerd. Er is alle vertrouwen in de afronding van de saneringsoperatie en er bestaat een urgente roep om aan de verbreding te werken.

Het Meerjarenplan UP B&O 2018-2020 versterkt de inzet op hoofddoelstellingen a en b. ORG-ID concludeert dat de richting van het meerjarenplan in overeenstemming is met de wens van de gesprekspartners.

6 Handelingsperspectieven

Op basis van bovenstaande concludeert ORG-ID dat de belangrijkste uitdaging van het UP zich bevindt op het terrein van de integratie. Om hieraan tegemoet te komen zal 'bodem & ondergrond' ervoor moeten zorgen dat ze in de ruimtelijke afwegingen de juiste plaats krijgen. Daar moeten en kunnen de mensen die de bodem 'community' bevolken, de bodemexperts, voor zorgen. Maar op dit moment zitten die bodemexperts nog onvoldoende aan tafel wanneer er in het kader van de ruimtelijke ordening of in dat van de belangrijke transities besluitvorming plaatsvindt. Zij komen nog niet met de juiste informatie, op het juiste moment op de juiste plek terecht. Dat komt deels doordat de bodemdeskundige vaak als 'lastig' beschouwd wordt. Dit beeld is begrijpelijk. Bodem wordt vanuit de historie vaak probleemgericht (sanering) ingebracht, en niet oplossingsgericht. Dit wordt dan als frustrerend ervaren en leidt tot een 'kop in het zand' houding waarbij bestuurders liever het risico lopen om schade op te lopen na realisatie dan dat ze in het planproces gefrustreerd worden. Dit leidt ertoe dat 'bodem' niet op het juiste moment aan tafel komt. Dat levert suboptimale situaties op waarin zowel natuurlijk als financieel kapitaal wordt geschaad.

Om hier verandering in aan te brengen is het nodig om kennis beschikbaar te hebben die de maatschappelijke ontwikkelingen ondersteunt, het netwerk te verbreden naar de relevante sectoren, en minder sectoraal te denken.

Wij zien voor de aanpak van niet alleen dit hoofdpunt, maar van alle door ons gesignaleerde knelpunten de volgende concrete mogelijkheden:

6.1 Ten aanzien van de samenwerking bij de saneringsopgave:

- ❖ Verduidelijk en communiceer de status van "oranje gebieden". Onder art. 5 van het bodemconvenant wordt gewerkt aan het bieden van handelingsperspectief voor deze gebieden. Hierbij wordt ook aandacht gegeven aan samenhang tussen 'oranje' locaties als die kwetsbare objecten kunnen bedreigen. Deze locaties moeten een plek krijgen in omgevingsvisies. De communicatie over de 'oranje gebieden' en de voortgang van het UP B&O op dit punt kan beter;
- ❖ Benut RUD's als technische kennisdragers voor de uitvoering;
- ❖ Betrek kleine gemeenten (al dan niet via de RUD's) beter bij 'bodem & ondergrond';
- ❖ Bevorder dat in contracten tussen kleine gemeenten en RUD's duidelijkheid ontstaat over de verdeling van beleidstaken en uitvoeringstaken. Houdt er rekening mee dat decentralisatie van taken ook decentralisatie van budget met zich mee moet brengen.

6.2 Ten aanzien van de transitie:

- ❖ Maak snel duidelijk (SMART) wat artikel 12.1 van het Bodemconvenant praktisch inhoudt. De formulering van de actie⁷ in het meerjarenplan 2018-2020 biedt hiervoor te weinig houvast.
- ❖ Belast de transitie niet met de cultuur van saneren. Gebruik de energie die in het integrale samenwerken zit. Kies je mensen goed, en stuur op hun inzet (human capital beleid);
- ❖ Versterk de kennisinfrastructuur en regel daarin:

⁷ Citaat: "Artikel 12.1: Staatssecretaris beoogd soepele overgang van Wbb naar Ow. Artikel 12.2 decentrale overheden zullen zich inzetten voor de soepele overgang van taken en verantwoordelijkheden van Wbb naar Ow. Artikel 12.4 staatssecretaris zal zich inspannen om algemene zorgplicht uit Ow aan te vullen met specifieke zorgplicht voor bodembeheer"

- De borging van de huidige kennis;
- Het benutten van (regionale) RUD's en de inzet van gemeenten;
- Het aansluiten van de kennis op de verschuivende praktijk door kennisontwikkeling, -verspreiding en -deling;
- Investeer in regionale kenniscoördinatie.
- Leidt bodemexperts bij gemeenten en RUD's op zodat ze op de juiste manier aan kunnen sluiten op ruimtelijke processen en afwegingen. Besteed hierbij aandacht aan:
 - De verschuiving van juridisch/technisch naar maatschappelijke functies, van verbreding naar maatschappelijke functies;
 - Visie op momenten, methoden en houding (van bodemexpert naar bodemadviseur) rond inbreng van kennis.

6.3 Ten aanzien van de governance:

- Zorg voor een meer bestuurlijke blik van buiten de bodemwereld waarbij de rol van het UP bij de transitie 'geklankbord' wordt op bestuurlijk niveau en waarbij in ieder geval een deel van die bestuurders de implementatie van de Ow in portefeuille heeft. De voornemens uit het Meerjarenplan 2018-2020⁸ sluit hierop aan. Wij adviseren de Stuurgroep om deze voornemens te effectueren. Maak daarbij ook gebruik van al bestaande bestuurlijke platforms, bijvoorbeeld het "Veluweberaad";
- Maak het bestuurlijke klankbord niet te zwaar. Organiseer bijvoorbeeld periodieke 'diner pensants'.

6.4 Ten aanzien van communicatie:

- Intensiveer en verbreed de actie uit het Meerjarenplan 2018-2020⁹;
- Specificeer "de eigen achterban" (in meerjarenplan 2018-2020 zijn genoemd: WEB, BOOG, UvW en VNO-NCW/MKB. Naar wie communiceren deze gremia precies?) Maak de bodemcommunity beter zichtbaar en verbreed haar door actief aan te sluiten bij andere relevante gemeenschappen;
- Maak -waar nodig- scherp waar het UP wel en niet van is, en zorg voor verwachtingsmanagement door communicatie via bestaande kennisinfrastructuur en de community;
- Breng goede voorbeelden naar binnen én weer naar buiten;
- Maak gebruik van bestaande kennis over community-building uit de marketingwereld en pas die toe.

⁸ SG OB&G: omvang en samenstelling aanpassen aan ontwikkelingen binnen het programma. Voorkeur gaat uit naar een compacte stuurgroep die bij gelegenheid voor specifieke onderwerpen kan worden uitgebreid met bijvoorbeeld min. EZK voor bijvoorbeeld mijnbouw of min. LNV voor landbouw gerelateerde onderwerpen.

⁹ Naast de stuurgroep is voorzien in een informeel bestuurlijk beraad van overheden. Het huidige informeel bestuurlijk beraad STRONG kan worden omgevormd tot informeel bestuurlijk beraad OB&G van overheden. Afhankelijk van de te bespreken onderwerpen kan op verzoek van de stuurgroep dit overleg worden gecombineerd met vertegenwoordigers van bedrijfsleven zoals VEWIN/drinkwaterbedrijven, bodemenergie, mijnbouwbedrijven en LTO.

⁹ Communicatie via website en gezamenlijke nieuwsbrief en het opzetten van een Communicatie Coalitie gericht op het benutten van de communicatielijnen van de koepels.

7 Overzicht bijlagen

1. Literatuurlijst
2. Evaluatiekader
3. Resultaten ronde tafel